

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

KURAL ETİĞİ AÇISINDAN TÜRK KAMU YÖNETİMİ
TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION IN TERMS OF DUTY-BASED
ETHICS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Ali Caner ÇAKRAK

DANIŞMAN
Doç. Dr. Paşa BOZKURT

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kural Etiği Açısından Türk Kamu Yönetimi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel etik ve geleneklere aykırı düşecek bir kullanıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yararlandığım kaynaklara uygun yöntemlerle atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Ali Caner ÇAKRAK

.../.../ 2025

TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI

Ana Bilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Program Adı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı: Kural Etiği Açısından Türk Kamu Yönetimi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmasının Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 92 sayfalık kısmına ilişkin 27/12/2024 tarihinde Turnitin benzerlik programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 4' dür.

Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından belirlenen azami benzerlik oranına (%30) göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. / / 2025

Danışman: Doç. Dr. Paşa BOZKURT

İmza

Öğrenci: Ali Caner ÇAKRAK

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI

“Kural Etiği Açısından Türk Kamu Yönetimi” başlıklı Yüksek Lisans Tezi,
Giresun Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Ali Caner ÇAKRAK

İmza

Danışman

Doç. Dr. Paşa BOZKURT

İmza

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 08/01/2025 tarihli ve 2025/01 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ali Caner ÇAKRAK'ın "Kural Etiği Açısından Türk Kamu Yönetimi" başlıklı tezini incelemiş olup, aday 16.01.2025 tarihinde, saat 12:00'de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Sunulan çalışma, sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	Karar		İmzası
		Kabul	Ret	
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Paşa BOZKURT	☒	☐	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir ÖZDEMİR	☒	☐	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Burak KAYA	☒	☐	

ONAY

.../.../2025

Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Yüksek Lisans eğitim sürecimde bilgi ve tecrübelerini aktaran, samimiyetini sürekli hissettiren, tez yazım sürecinde bana her türlü desteği sağlayan ve bu süreçte bana emek harcayan değerli hocam Doç. Dr. Paşa BOZKURT'a teşekkürü borç bilirim. Tez savunmamdaki değerlendirmeleri, değerli eleştirileri ve bu süreç sonrasındaki yapıcı yaklaşımları ile beni destekleyen değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir ÖZDEMİR ve Dr. Öğr. Üyesi Burak KAYA'ya teşekkür ederim. Akademik ve insani olarak beni geliştiren, her zaman açık ve samimi fikirlerini benimle paylaşan Giresun Üniversitesinin değerli öğretim üyeleri Prof. Dr. Ayşe ÖZCAN BUCKLEY'e ve Dr. Öğr. Üyesi Mertcan ÖZTÜRK ve teşekkürlerimi sunarım.

İş hayatımda, akademik hayatımda ve yaşadığım türlü zorlu süreçlerde her daim yanımda olan, beni destekleyen babam Kaya ÇAKRAK ve annem Lütfiye ÇAKRAK'a teşekkür ederim.

Ali Caner ÇAKRAK

ÖZET

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Ana Bilim Dalı Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı : Kural Etiği Açısından Türk Kamu Yönetimi

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Doç. Dr. Paşa BOZKURT

Hazırlayan : Ali Caner ÇAKRAK

Yıl : 2025

Sayfa Sayısı : 118

Etik, kamu yönetimi açısından 1980'lerden itibaren sürekli gündemde olan bir olgudur. Kamu yönetiminde etik, kamu görevlilerinin davranışlarını düzenleyerek hem devletin hem toplumun güven tahsisi ve devamlılığı için kritik bir roledir. Etik felsefesinin bir kuramı olan teleolojik yaklaşımlarla geliştirilen etik sistemler, devletlerin hukuksal bağlamda etik ilkelerinin oturtulmasında etkili olmuştur. Türk kamu yönetiminde de etik, küresel akımlardan ve uluslararası yapıların etkilenerek 2000'li yıllarda gündeme gelerek, Türkiye'de etik anlamda hukuksal bir altyapı oluşturmaya çalışılmıştır. Etik felsefesinin diğer kuramı olan deontolojik etik, eylemin sonuçlarına göre ahlakiliğini ölçen teleolojik etiğe göre eylemin arkasındaki niyeti, değerleri ve ödevi öne çıkararak insan kapsamında vurgular yapmıştır. Kural etiği de deontolojik etik kuramı içinde kendine yer bulan bir yaklaşımdır. Bu çalışmanın öne sürdüğü düşünce, kural etiği anlayışındaki değer, ödev, irade, saygı gibi kavramların detaylandırılarak incelenmesinin; günümüzde de devam eden etik ve etik dışı davranışlar hususunda Türk kamu yönetimine olumlu bir bakış açısı kazandıracağı yönündedir. Bu çalışma betimsel bir nitel araştırmadır. Çalışmada önce etik ve kamu yönetimi kavramlarının açıklamalarına ve bu kavramların birbirleri ile ilişkisini yer verilecek, sonrasında açıklanan kavramlar ışığında kural etiğinin Türk kamu yönetimindeki olumlu anlamda etki edebileceği yerlerin analizleri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Kamu Yönetimi, Kural Etiği, Kamu Görevlileri

ABSTRACT

Giresun University Institute of Social Sciences Department Department of Political Science and Public Administration Political Science and Public Administration MA Programme

Thesis Name : Turkish Public Administration In Terms Of Duty-Based Ethics

Thesis Type : Master's Thesis

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Paşa BOZKURT

Author : Ali Caner ÇAKRAK

Year : 2025

Pages : 118

Ethics has been a continuously relevant concept in public administration since the 1980s. In public administration, ethics plays a critical role in ensuring the trust and continuity of both the state and society by regulating the behavior of public officials. Ethical systems developed through teleological approaches, a theory of ethical philosophy, have been influential in establishing ethical principles in a legal context for states. In Turkish public administration, ethics came to the forefront in the 2000s, influenced by global trends and international structures, and efforts were made to create a legal infrastructure for ethics in Turkey. The other theory of ethical philosophy, deontological ethics, emphasizes the intention, values, and duty behind an action rather than judging its morality based on its consequences, as seen in teleological ethics. Rule ethics is an approach that finds its place within the deontological ethical theory. The main idea proposed in this study is that by examining concepts such as value, duty, will, and respect in the context of rule ethics in detail, it will provide a positive perspective on ethical and unethical behaviors in Turkish public administration today. This study is a descriptive qualitative research. The study will first explain the concepts of ethics and public administration and their relationship with each other, and then, in light of these explanations, analyze areas where rule ethics can positively influence Turkish public administration.

Key Words: Ethics, Public Administration, Duty-Based Ethics, Public Servants

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

- AB** : Avrupa Birliği
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
TÜSİAD: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
OECD : Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
MEGEP: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Etik Sistemler.....	24
-------------------------------------	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Etiğin Çalışma Alanları	12
Şekil 2: Temel Deontolojik Kuramlar	78

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN.....	II
TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI.....	III
KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI	IV
JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI	V
ÖN SÖZ.....	VI
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI

BİRİNCİ BÖLÜM**1. GİRİŞ**

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN SORUNSA LI VE AMACI.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	5

İKİNCİ BÖLÜM**2. ETİK VE ETİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ**

2.1. ETİK KAVRAMI VE KAPSAMI	6
2.1.1. Etik ve Ahlak.....	7
2.1.2. Etik ve Değer.....	9
2.1.3. Etik ve Kültür	10
2.2. ETİK FELSEFESİ VE ETİĞİN ANA TEORİLERİ.....	11
2.2.1. Teleolojik Etik.....	13
2.2.2. Deontolojik Etik ve Erdem Etiği	15
2.3. ETİK SİSTEMLER	18
2.3.1. Amaçlanan Sonuç Etiği.....	19
2.3.2. Kural Etiği	20

2.3.3. Toplumsal Sözleşme Etiği.....	23
2.3.4. Kişisel Etik	24
2.4. ETİĞİN KAMU YÖNETİMİNDE YÜKSELİŞİ	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİK VE KAMU GÖREVLİLERİ

3.1. KAMU YÖNETİMİ VE ETİK	30
3.2. YÖNETİM VE KAMU YÖNETİMİ KAVRAMLARI	31
3.3. GELENEKSEL KAMU YÖNETİMİ VE YENİ KAMU YÖNETİMİ	33
3.4. KAMU YÖNETİMİ KAPSAMINDA ETİĞİN ÖNE ÇIKIŞI	38
3.5. KAMU YÖNETİMİNDE ETİK İLKELER	41
3.6. KAMU YÖNETİMİNDE ETİK DIŞI DAVRANIŞ TÜRLERİ.....	44
3.7. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİK VE ETİĞİN ÖNEMİ.....	47
3.8. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİK DIŞI DAVRANIŞLARIN ETKİLERİ.....	49
3.9. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİĞİN YASALAŞMASI VE KURUMSALLAŞMASI	51
3.9.1. 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun	52
3.9.2. Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	55
3.10.TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE KAMU GÖREVLİLERİNİN ETİK KAPSAMINDAKİ ÖNEMİ	58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4 . TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE KURAL ETİĞİNİN ÖNEMİ

4.1. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİĞİN TEMELİ VE KAMU GÖREVLİLERİ HAKKINDA BİR BAKIŞ AÇISI.....	63
4.2. KAMU GÖREVLİLERİ VE ETİK DIŞI DAVRANIŞ	69
4.3. KURAL ETİĞİ VE KURAL ETİĞİ AÇISINDAN TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİK	75
4.3.1. Immanuel Kant ve Kural Etiği	79
4.3.2. Kural Etiği Açısından Türk Kamu Yönetimi	84

BEŞİNCİ BÖLÜM

5 .GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

KAYNAKÇA	92
----------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Etik kavramı antik çağlardan itibaren tartışılan, insanlık kadar eski bir “sorgulamanın” ortaya çıkardığı olgulardan biridir. İnsanlık tarihi boyunca süregelen doğru-yanlış, iyi-kötü gibi zıtlıklara ek olarak değer, davranış, karar almak gibi pek çok insan merkezli kavramın sorgulanarak, insanın nasıl davranması gerektiğini açıklamaya çalışan etik, multi-disipliner bir konu olduğu kadar derinliği fazla olan bir olgudur. Etiği anlamaya çalışırken onun değişkenliğini, sübjektifliğini ve insan hayatına ışık tutan göreceli temel unsurlarını göz önünde bulundurmak gereklidir (Boone, 2020, s. 9).

Kamu yönetiminde ise etiğin önemi, etik dışı davranışların sonuçlarına ve etkilerine bakılarak anlaşılabilir. Etik dışı davranışların sonucunda, kamu yönetimi ile sunulan hizmetler, olanaklar ve faaliyetlerin kalitesi düşer; daha da önemlisi kamu kuruluşları-vatandaş ilişkisindeki temel olan güven zedelenir (Kaplan, 2009, s. 353). Bu durumun önüne geçilebilmesi için ülkeler çeşitli etik ilkeleri hukuksal yapılarında oturtmaya çalışmışlardır.

Teleolojik etik felsefesi ile ülkeler, etik sistemlerini hukuksal bağlamda oturtmuş ve etik ilkeler oluşturmuşlardır (Özdemir, 2008, s. 44). Teleolojik etik yaklaşımı, eylemlerin sonucunda ortaya çıkan durumun nicel olarak fazla kişiye yarar ve fayda sağlamasını etik ve ahlaki olarak doğru bulmaktadır. Bu sebeple de devletlerin etik politikalarında ve etiğin sistemleşmesinde teleolojik etik anlayışı önemli bir paya sahiptir. Buna karşın deontolojik etik felsefesi kapsamında kalan kural etiği, bu bağlamda önemli görülmektedir. Kural etiği anlayışına göre insanın eylemlerindeki iyi niyet ve ödev bilinci eylemlerin sonuçlarından önemlidir. Kural etiğinin üzerinde durduğu yükümlülük, irade, saygı, ödev kavramlarının kamu görevlilerine bu etik algısında farklı boyutlar açabileceği düşünülmektedir.

Kural etiğinin Türk kamu yönetiminde ve etik algısında geliştirebileceği yönleri analiz ederek, etiğin bünyesindeki insan unsuru kapsamında kamu görevlilerini inceleyerek, etik algısının kamu görevlilerine benimsetilmesi konusunda

toplumsal bağlamda da çıkarımlarda bulunulacaktır. Özellikle Türk kamu yönetimindeki toplumsal ve kültürel değerler ile benzeşecek anlayışlarının tespiti ile kural etiğinin Türk kamu yönetimine faydası olacağı hususu bu çalışmada öne çıkarılmaya çalışılacaktır.

Bu çalışma kapsamında etiğin, kamu yönetimlerindeki yerine ve önemine kuramsal olarak dikkat çekilerek, etiğin aynı zamanda toplumsal bir faktör oluşundan hareketle; etik içinde deontolojik bir yaklaşım olan kural etiği olgusu kapsamında Türk kamu yönetimindeki etik algısının üzerinde çeşitli analiz ve çıkarımlar yapılmıştır. Etiğin teorik olarak ilgi alanının genişliği ve değişkenliği sebebiyle kuramsal anlamda çalışmanın anahtar kavramları ışığında çeşitli sınırlandırmalara gidilerek, araştırmanın amacı betimlenmeye ve netleştirilmeye çalışılmıştır. Etik ve kamu yönetimi ilişkisi üzerinden literatür araştırmasının sonucunda teorik, kavramsal ve kuramsal bir zemin aktarıldıktan sonra çalışmanın dikkat çekmeye çalıştığı kural etiği kuramı detaylandırılmıştır.

Çalışma kapsamına girmeden önce şunu belirtmek gerekir ki literatürde kural etiği, İngilizcede “rule ethics” olarak ve “duty-based ethics” ya da “duty ethics” olarak da iç içe girmiş bir anlatım içermektedir. Rule ethics kelimesinin Türkçeye çevirisi olan kural etiği, literatürde aynı zamanda ödev etiği ve deontolojik etik kavramları yerine de kullanılmıştır. Yani kural etiği sözcüğündeki “kural” kelimesi, İngilizce de “duty” yani görev, vazife anlamlarına gelen, çeşitli yükümlülükleri temsil eden bir anlama işaret etmektedir. Kavram, sadece belirli kurallara ahlaki olarak uymak olarak ele alınırsa, çalışmanın vurgulayacağı anahtar kavramların içini doldurmak mümkün olmayacaktır.

Kural etiği kapsamındaki akademik literatürdeki bahsedilen durum incelendiğinde, “duty-based ethics” olarak kabul edilen ve Türkçe anlamında “ödev etiği, vazife etiği, görev etiği” gibi anlamlara çıkabilen kural etiği; deontolojik felsefenin en önemli kuramlarından olduğundan oluşan bir anlam karmaşası görülebilir. Bu durumun detaylarına dördüncü bölümde kural etiği açıklanırken değinilecektir. Çalışmada kural etiği, literatürde kullanılan anlamı olan “duty-based ethics” olarak ele alınmıştır. Böylece kural etiğinin kapsadığı derin anlamın ve epistemolojik altyapısının detaylandırılması kolaylaşacaktır. Bu ayrımın yapılması

ise etik tartışmaların teoriden öteye giderek kamu yönetimlerine uygulanması için önemli görülmektedir.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Etik, tarih boyunca doğru davranışın ne olduğunu sorgulamayı ifade eden bir ahlak felsefesi şeklinde açıklanmıştır (Mahmutoğlu, 2009, s. 239). Kamu yönetiminde etik, kamu görevlilerinin davranışlarını düzenlemek ve kamu yararı, verimlilik, etkililik, adalet, eşitlik, hesap verilebilirlik gibi kavramların gerçekleştirilmesi için önemli görülmektedir.

Günümüzde özellikle Türk toplumunun gündeminde olan siyaset, ekonomi gibi yapılara ek olarak insanın olduğu her kurum, faaliyet, topluluk vb. örgütler etik olgusunu barındırmaktadır. Etiğin belirli açılardan değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıkan sonuçlar, bir tür yasa veya evrensel koda dönüştürülerek insanların kabul edebildiği belirli etik değer yargıları oluşturmuştur. Öyle ki etiğin doğru açılardan incelenmesi; etiğin faydalı olabileceği belli başlı ya da o topluma özgü spesifik özellikleri olan yapıları, kurumları, değerleri ve nihayetinde insanı geliştirmek etik tartışmalarını güncel tutmaktadır ki bu, etiğin geçmişten günümüze kadar uzanan temel amaçlarından biri olmuştur. Etik konusunda oluşan sorunlar, tarihte ve günümüzde devletten aileye pek çok yapıyı kötü yönde etkilemiştir. Bu yapılardan biri kamu yönetimidir. Kamu yönetimi, devletlerin devamlılığını sağlayan en önemli olgulardan biridir.

Etik dışı davranışların devletlere, toplumlara ve yönetimlere etkileri, gerek ekonomik, gerek yapısal anlamda otoriteleri çözümü olmayan çıkmazlara sokan sonuçlar doğurmaktadır. Kamu yönetiminde etik bu anlamda öne çıkarak bu olumsuz ve yıkıcı durumların önüne geçilebilmesi adına önemli görülmektedir. Kamu yönetiminde etik ise 1980'li yıllardan itibaren kamu yönetimi tartışmalarında popülerlik kazanmış ve ülkelerin gündemlerine gelmiştir. Bu bağlamda etiği incelerken, kavramın konuya göre doğru sınırlandırılması önemli olmakla beraber etiğin içinde uzun süredir barındırdığı felsefi, kültürel ve evrensel mirası unutmamak gerekir.

Etiğin felsefi temellerinden olan deontolojik etik yaklaşımı, insanın eylemlerinin niyetini ve nedenini sorgulayarak, eylemin etik ve ahlaki ölçütünü değer, ödev, iyi niyet gibi kavramlar ile değerlendirmektedir. Kamu yönetiminde etik ise daha çok teleolojik etik yaklaşımı ile yani eylemin kendisine değil eylemin sonucuna dayalı bir anlayış ile devletler temelinde sistemleşmiş ve somutlaşmıştır. Bu açıdan deontolojik etik, teleolojik etiğe göre kamu yönetimi açısından geride kalan bir yaklaşım olmuştur.

Kamu yönetiminin esas unsurlarından olan kamu görevlilerinin etik davranışlar sergilemesi hem devlet hem toplum açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bu çalışmanın dikkat çekeceği hususlar ile kamu yönetiminde etik kapsamında deontolojik etik yaklaşımıyla gelişen kural etiğinin incelenmesi, kamu görevlilerinin davranışlarını düzenlemek ve kamu yararı, verimlilik, etkililik, adalet, eşitlik, hesap verilebilirlik gibi kavramların pratikte uygulanmasında fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Böylelikle yine çalışma kapsamında incelenecek Türk kamu yönetiminde etik dışı davranışların azaltılması ve kaliteli bir kamu yönetimi olgusu oluşturmak için kural etiğinden faydalanmak önemli görülmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN SORUNALI VE AMACI

Türkiye’de etiğin hukuksal altyapısının oluştuğunu ve kamu görevlilerinin etik konusunda çeşitli mevzuatlara bağlı olduğu bilinmekte, ancak kamu yönetiminde etik dışı davranışların devam ettiği ve bu davranışların toplumun ahlak standartlarını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu durum göz önüne alındığında Immanuel Kant’ın şekillendirdiği kural etiğinin değindiği değer, ödev gibi kavramların Türk kamu yönetimindeki olgulara olumlu yönde etki edeceğinin, bu çalışma kapsamında önemli olduğu öne sürülmektedir. Bu çalışmanın amacı, etiğin kamu yönetimindeki yerini analiz ettikten sonra, Türk kamu yönetiminde etik hususunun özellikle kamu görevlilerinin etik davranış hususu kapsamında beslenebileceği kural etiği yaklaşımının önemini açıklayarak, Türk kamu yönetiminde etiğe fayda sağlayacak yaklaşımlarda bulunmak ve etik dışı davranışların azalmasına katkıda bulunmaktır.

Kural etiğinin kavramsal çerçevesinin anlaşılması ve bu kavramın belirttiği konuların kamu görevlilerince algılanması önem taşımaktadır. Kamu görevlilerine kural etiği sadece epistemolojik bir altyapı ile değil, zaten Türk kültüründe var olan çeşitli imgeler, gelenekler, kurallar kullanılarak benimsettirilmesine dikkat çekmek, bu çalışmanın işaret etmeye çalışacağı amacı göstermektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, amacı doğrultusunda açıklamaya çalışacağı etik, etik felsefesi, kamu yönetimi, kamu görevlileri, teleolojik etik, deontolojik etik ve kural etiği kavramlarına değinmek için öncelikle bu kavramların kuramsal kapsamı ve çalışma kapsamındaki öne çıkan bölümleri değerlendirilecektir. Analiz ve tespitlerin doğru yapılması için Türk kamu yönetiminde etik olgusunun çalışma kapsamında bahsedilen kavramlar açısından incelenip sınırlandırılacaktır. Deontolojik etik yaklaşımının bir kuramı olan kural etiğinin temelinde yatan Immanuel Kant'ın felsefesi detaylandırılacak ve kural etiğinin kavramının Türk kamu yönetimi açısından getireceği bakış açıları betimlenecektir.

Bu araştırma betimsel bir nitel çalışmadır. Çalışmada, anahtar kavramlar kapsamında literatür taraması yapılarak elde edilen yüksek lisans tezi, doktora tezi, makale, dergi, kitap vb. gibi birçok kaynak kullanılmıştır. Kural etiği konusunda kamu yönetimi disiplini haricinde felsefe, siyaset gibi disiplinlerden de yararlanılmıştır. Kural etiği açısından Türk kamu yönetimindeki sınırlı literatür sebebiyle çalışmanın amacının daha iyi açıklanabilmesi birbiri ile ilişkilendirilebilecek kavram ve olgulara değinilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ETİK VE ETİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Türk kamu yönetimini kural etiği çerçevesinde detaylandırmak için öncelikle kavramsal analizler yapılmalıdır. Bu bölümde etik kavramı, ilişkili bulunduğu bağlamlar kapsamında içerdiği epistemolojik, antik ve sistemsal anlamlar açısından incelenecek ve nihayetinde etiğin kamu yönetiminde neden kendine yer bulduğuna dikkat çekilecektir.

2.1. ETİK KAVRAMI VE KAPSAMI

Etik kavramının tarihsel olarak pek çok farklı toplumda ve kültürde tanımlandığı ve o toplumun belirli özelliklerine göre anlam kazandığı görülmektedir (Akcagündüz & Eken, 2022, s. 474-475). En genel kabul edilen anlamıyla etiğin anlamı, Yunanca “ethos-ethikos” kelimesinden çıkmakta ve etos “karakter ve davranış” anlamlarına gelmektedir (Özgür, 2010, s. 18). Bir felsefi disiplin olarak Aristoteles ile ortaya çıktığı kabul edilen etik, genel olarak temelinde iyi-kötü, doğru-yanlış gibi taşıyan insan davranışı ile alakalı kavramları açıklamaya çalışmaktadır (Kaplan, 2009, s. 344). Etik değer, ahlaki kurallar çerçevesinde soyut bir sorgulama yapılması sonucu ortaya çıkarak önem kazanmıştır (Büte, 2011, s. 172). Etik disiplini erdem, adalet gibi kavramları tarih boyunca tartışmaya açık tutmuştur ve bu sebeple pek çok düşünür etik hakkında çeşitli görüşler belirtmiştir (TÜSİAD, 2005, s. 42-43). Etik, insanın davranma eylemindeki sebebin özünü ve temelini araştırır. Bunun sonucunda ise etik, insan davranışlarını sorgulayıp bu kavramları açıklayarak toplumsal ideal etik ilkeler elde etmeyi amaçlar (Gül, 2008, s. 378). Somut bir iyi ile değil “iyi”nin nasıl olduğu ile ilgilenen etik, bir ideali arayışı temsil eder (Mahmutoğlu, 2009, s. 239). Bu sebeple etiğin kendine has net kuralları ve doğruları bulunmamaktadır.

Genel tanımlamalara bakılacak olursa etik; ahlak, töre bilimi, ahlak bilimi (MEGEP, 2006, s. 3), çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya

kaçınması gereken davranışlar bütünü (Türk Dil Kurumu, 2024), insanın davranışlarına temel olan ahlak ilkelerinin tamamı (Aktaş, 2014, s. 23) gibi tanımlamalar ile karşımıza çıkmaktadır. Etik, bir toplumdaki ahlak kuralları ve değerlerinden yola çıkarak “ideali” sorgulamaktadır (Uzun, 2017, s. 109). Bir toplumdaki genel ahlak kurallarının yansımaları sebebiyle insanın davranışındaki etik ile o toplumun genel ahlak anlayışı birbiriyle ilişkilidir. Öyle ki, kişinin “doğru-yanlış, iyi-kötü” olabilecek davranışları, toplumdaki genel ahlak kurallarına göre dönüt alacak ve böylelikle kişinin saygı, güvenilirlik gibi değer yargıları ölçülebilecektir (Aktaş, 2014, s. 24). Bu kapsamda etiğin, ahlak ve değer kavramları ile ilişkili olduğu göze çarpmaktadır.

2.1.1. Etik ve Ahlak

Ahlak, latince “moralis” kelimesinden türemiş olup “görgü, gelenek” tanımlamalarına gelmektedir (Özdemir, 2008, s. 182). Bir toplumun davranış algısı, davranış ve düşünce şekli olarak farklılık gösterebilen ahlak, toplum düzenini sağlayan norm ve ilkeleri içinde barındırmaktadır (Ülgen & Mirze, 2007, s. 440-441). Ahlak genel olarak, bir toplumda insanların yaşadığı kurallar ve ilkeler bütünü olarak açıklanabilmektedir. Ayrıca ahlak insanın doğru ve yanlış arasındaki davranışını seçebilme yeteneğini de işaret etmektedir (Özdemir, 2008, s. 182). Ahlakın; meta ahlak, objektif ahlak, subjektif ahlak, egoist ahlak, alturist ahlak, dinsel ahlak, laik ahlak ve rasyonalist ahlak olmak üzere sekiz temel türü bulunmaktadır (Aktan, 2009, s. 42).

Bir toplumda daha somut olarak gözlemlenebilen ahlak kuralları bu bağlamda etikten ayrılmaktadır, çünkü etik, olması gerekeni yani “ideali” araştırmak üzerine soyut derinliği olan bir teori içermektedir (Gül, 2008, s. 379). Etik, ahlaki veya ahlaki olmayan davranışları ve pratikleri, felsefi olarak sorgulayıp çözümlemeye çalışan bir disiplindir (Özgür, 2010, s. 18). Türk toplumu açısından da ahlak kavramı daha benimsenmiş ve içselleştirilmiş bir olgudur.

Ahlak kavramını temellendiren etik, insanın nasıl davranması gerektiğini sorgulayarak, bu davranışlara teorik zeminler bulmaktadır (Pieper, 2012, s. 22).

İnsanların davranışlarını şekillendiren ahlaki kuralların özünde “nasıl veya niye böyle davranılmalı” sorularını soran etik, toplumların işleyişinde ve toplumların belirli ilkelere ve standartlara sahip olmasında her zaman yeri olan önemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Aktaş, 2014, s. 23). Etik çözümler sonucunda toplumlara yerleşen ahlaki kurallar, insanın hem kendine hem diğer insanlara nasıl davranması gerektiği hususunda beliren sorunsallara rehberlik eder (Vural & Coşkun, 2011, s. 68-69). Etik, bir bakıma ahlakın bir tür öğretisi konumundadır (Sayan, 2020, s. 155). Ahlak ve etiğin önem kazandığı nokta ise şüphesiz diğer insanlara ve insanın kendisine karşı olan sorumluluğudur. Ahlak anlayışı ve oluşumu toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir.

Bir toplumun etik algısı, insanların eylemlerini yönlendirmektedir (Türegün, 2019, s. 103). Bu yönlendirmeler, bir toplumun oluşumunda bulunan sosyolojik, kültürel, siyasal dini, ahlaki fay hatları olan çoğu kavrama dolaylı ve doğrudan etki etmektedir. Bireyin kişisel ahlaki durumu, etik algı seviyesi ve buna bağlı olarak çeşitli problemler karşısında göstereceği davranışı etkilemektedir ki bu durum bireyin bağlı bulunduğu toplumu da etkilemektedir (Türegün, 2019, s. 103-104). Etik davranışı belirleyen bazı unsurlar vardır. Bunlar; bireyin ahlaki gelişmişlik düzeyi, ahlaki davranışı yönlendiren şartlar, normal, görgü kuralları ve toplumsal değerler olarak görülebilir (Ülgen & Mirze, 2007, s. 442). Etik insana nasıl davranması veya davranmaması gerektiğini gösteren bir değerler bütünüdür (Özgür, 2010, s. 18). Bu değerler ise olarak ödevler, erdemler, ilkeler ve toplumun çıkarları olarak açıklanabilir (Özgür, 2010, s. 18). Lawrence Kohlberg bu noktada bireyin ahlaki gelişiminin üç ayrı düzeyini şu şekilde belirlemiştir (Ülgen & Mirze, 2007, s. 443-445):

- İlk düzeyde “itaat ve ceza” kavramlarının esas olduğunu ve bireyin sorgusuzca otoriteye bağlı olduğunu, bu düzeyin ikinci evresinde bir tür “alıp-verme” olduğunu ve bireyin ilişkilerinde çıkara dayalı ilişkiler kurduğunu belirtmektedir.
- Geleneksel ahlak dönemi olarak isimlendirilen ikinci düzeyde birey, iyi ilişkiler kurmaya ve uyumlanmaya çalışmanın yanı sıra farklı toplumsal değer

ölçütlerinden, vicdani yargılardan haberdardır ve davranışlarını buna göre belirlemeye çalışır.

- Üçüncü düzey olan gelenek düzeyinde toplumsal anlaşma ve bireysel haklar esas olmasına rağmen bireyin kendine özgü doğruları korunmaktadır ve bu düzeyin son evresinde “evrensel ahlaki ilkeler” merkeze alınarak bireye, insan haklarına, insan onuruna önem verilmesini belirtmektedir.

2.1.2. Etik ve Değer

Etik kavramı, insanı (yani insanın nasıl davranmasını) temeline almadan sorgulanamadığından, insanın bizzat içinde olduğu ahlak, değer, kültür gibi kavramlar da olmadan etik, tam olarak açıklanamaz.

Etik, bir değerler bütünü olarak ele alınırsa, değer kavramının bireyi sahip olduğu ya da önem verdiği bir takım olguları şekillendirerek etkilediğinden bahsedilebilir (Özdemir, 2008, s. 182). Değer kavramı, insanların kendi yaşantılarında çeşitli unsurlara ve olgulara yükledikleri anlam olarak tanımlanabilir (Güldüler, 2020, s. 11). Bir eylemin değerli oluşu, o eylemi gerçekleştiren bireyin, eyleme yüklediği anlamın farkında oluşuna ve eyleminin değerinin bilgisiyle açıklanabilir (Mahmutoğlu, 2009, s. 240). Değer, ahlak ve etik ilişkisi kendini insan üzerinde göstermektedir (Güldüler, 2020, s. 11-12). İnsan, sahip olduğu kültürel olarak rölatif, toplumsal, sosyal, ideoloji, evrensel veya öznel değer yargılarını oluşturarak birbirinden bağımsız ve farklı şekillerde davranabilir (Örselli, 2015, s. 122-123). İnsan değer yargılarıyla davranarak veya davranmayarak, karar vererek veya vermeyerek eyleme geçmektedir. Bu eylemler insanın kendisini, diğer bireyleri, toplumları etkileyebilir ve bireyin otoritesine, yetkisine vb. unsurlara dayanarak etki alanı, dolayısıyla sorumluluğu artabilmektedir. Bir toplumun değer yargılarının sağlıklı anlaşılması, bireyin ahlaki gelişimini etkileyecek ve onu geliştirebilecek konulara ışık tutabilir.

2.1.3. Etik ve Kültür

Kültür genel olarak ülkeler ve toplumlar arasında farklılık gösteren, bir toplumun gündelik hayatından o toplumun geçmişinden kalan alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerini kapsayarak insanın olduğu her alanı etkileyen bir olgudur. Kültürel konuların, etik algısı ve insanın karar süreçlerinde etkisi olduğu belirtilmektedir (Türegün, 2019, s. 103). Etik, kültür ve insan, tarih boyunca çeşitli süreçler sonucunda sürekli olarak temas halinde olmuş ve farklı toplumların farklı kültürleri etik konusunda kendine özgü durumlar ortaya çıkarmıştır (Kahraman, 2020, s. 12-13). Kültür, insan davranışlarına bir anlam kazandıran ve nesiller boyunca gelişen çeşitli yasalar barındıran toplumsal bir hazinedir (Ateş & Oral, 2003, s. 59). Toplumun kendine özgü kültürünü anla ılmadan, o toplumun belirlediği etik ve ahlak standartlarının tespit edilmesi hayli zor bir durum olacaktır zira her toplumun kültürü farklı olabilmektedir.

Geert Hofstede toplumların altı temel kültürel boyutta farklılık gösterebileceğini vurgulamıştır (Türegün, 2019, s. 106-107): G   mesafesi, bireycilik, erillik, belirsizlikten kaçma, uzun dönemli oryantasyon ve serbestliğe karşı sınırlanma olarak sıralanmıştır. Toplumların etik algısı da bu kültürel boyutların herhangi birinin farklılığı söz konusu olduğunda şüphesiz farklıla abilecektir.

Tüm bu açıklamalardan hareketle etik; insan, karar almak, değer yargıları, ahlak,  dev ve sorumluluklar, kültür, vicdan, gelenek ve görenek, davranış gibi kavramları içinde bulunduran geniş kapsamlı, karmaşık ve tek tanımı olmayan dinamik bir anlama gelmektedir. Toplum düzeninin temellerinden olan etik, neyin yapılıp yapılamayacağını belirlemeye çalışır (K  kyağcı, 2017, s. 6). İnsanın yapıp ettikleri ile ilgili tüm etkenler ve faktörler etiğin merceğine girmektedir (Usta, 2011, s. 42). İnsanın kendisine, diğer insanlara, topluma, devletine ve vicdanına olan görev ve sorumluluklarına önem veren etik, bu özneler arasındaki ilişkinin en doğru biçimde hayata geçmesi için ideali sorgulayarak insan davranışlarına rehber olmayı ister (Vural & Coşkun, 2011, s. 68-69).

Toplum içerisinde hukuk kurallarının her türlü ilişkiyi düzenlemesine imk n yoktur. Etik ve ahlak burada hayatımıza etki etmektedir. Etik, doğruyu

düşünmek ile ilgili yürütülen düşünsel faaliyetleri, iyi olanın nasıl olması gerektiğini tanımlamaya çalışır.

Etiğin amacı, insana toplum içerisinde yaşarken diğer insanların da değerlerini gözeterek, doğru temellendirilmiş ahlaki kararları kendi kendine verecek kadar sağduyulu olmasını ve insanın kendi başına var olmasını öğretmektir. (Yeşil, Mavi ve Ceyhan, 2017, s. 21-22).

Neden ve niçin “davrandığını” algılayabilen, sorgulayabilen insan, eylemlerine değer katarak etik ve ahlaki olarak “doğru” ve “iyi” davranabilir. Bu algılama seviyesini artırmak için etik felsefesini ve etiğin neden önemli olduğunu anlamak önem arz etmektedir. Günlük yaşantıda insan, diğerlerini veya kendini etkileyecek kararları verirken ve davranırken her duruma uygun bir etik davranış motifi bulamayacaktır çünkü etik, o duruma özgü gelişen davranış ihtimallerindeki en iyiyi ve doğruyu sorgulamaktadır. Böylece insan eylemini gerçekleştirirken veya gerçekleştirdikten sonra ahlaki ve etik olarak “en iyi” kararı veremese de bu davranışını sorgulayarak kendini etik anlamda geliştirebilir. Etik felsefesini yani etiğin temel çıkış sebeplerini, neden etiğin önemli olduğunu ve tarih boyunca gündemden düşmediğini bu hususta doğru anlamak ve yüzeysellikten uzak bir şekilde kavramak etiği de anlamayı, aktarmayı ve benimsemeyi kolaylaştıracaktır.

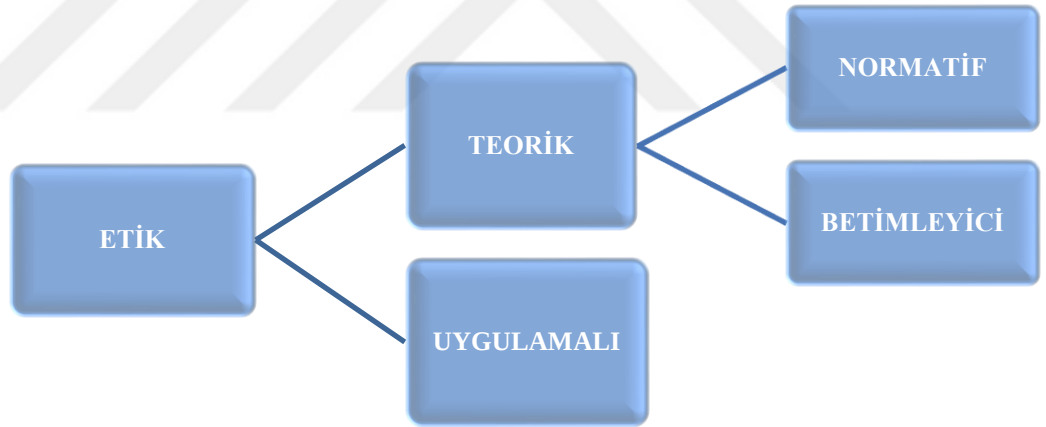
2.2. ETİK FELSEFESİ VE ETİĞİN ANA TEORİLERİ

Etik antik çağlardan itibaren sorgulanan ve felsefi bir disiplin olarak da sürekli tartışılan bir kavram olagelmıştır. Etiği daha net açıklayabilmek adına, kavramın felsefi olarak incelenmesi, dördüncü bölümde bahsedilecek olan Kant’ın Kural Etiğinin anlaşılması konusunda daha aydınlatıcı olacaktır.

Felsefi boyutta etik özünde, insan yaşamındaki iyi olanı ve mutluluk merkezli bir hayatın nasıl olabileceği konusunu hem bir tür “yaşam sanatı” ile hem de ahlaki görevler kuramlarıyla tartışmaktadır (Höffe, 2013, s. 11). Felsefi etik, etiğin ilkelerini sorgulayıp açıklayarak, kültürlerarası kabul gören hatta evrensel geçerliliği olan bir tür yasa üretmeye çalışmaktadır (Höffe, 2013, s. 12-13).

Günümüzde etik çalışmalar dört ana başlık altında incelenmektedir; betimleyici etik, normatif etik, meta etik ve uygulamalı etik (Kahraman, 2020, s. 6). Betimleyici etik, insan davranışını gözlemleyerek, ahlaki konuların pratikte vuku bulan sosyolojik, psikolojik sonuçlarının nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiği ile ilgilidir. Normatif etik, insanın eylemi nasıl olmalı ve hayat yaşanırken “en ideal iyi” nasıl olmalı sorularını temellendirerek, insanın ahlaki açıklarını kapamaya çalışır (Pieper, 2012, s. 224-225). Meta etik, normatif etik gibi pratikteki insan davranışıyla ilgilenmekten çok, normatif etiği bir üst katmanda tartışarak ideal bir ahlak merkezinde felsefi düşünceler ortaya koymaktadır. Uygulamalı etik ise günümüzde de pek çok alanda dalı olan, çeşitli meslek gruplarının özel durumlarını içeren etik olayların ve mesleki etik gibi alanların üzerinde çalışmaktadır (Kahraman, 2020, s. 6).

Şekil 1. Etiğin Çalışma Alanları

Kaynak: Koçyiğit & Karadağ, 2016, s. 286

Höffe (Höffe, 2013, s. 57) bahsedilen bu etik çalışmaların temelindeki etik felsefesinin tarih boyunca beş ana model trendi ile geliştiğini vurgulamaktadır:

- İlk modelin temelinde Aristoteles’in geliştirdiği, antik ve orta çağı kapsayan bir etik anlayışı, erdem ve mutluluk merkezlidir. İnsan mutluluk için çabalayıp düşünerek erdemli bir yaşama ve etiğe ulaşmaktadır.

- İkinci modelin ana akımları Jeremy Bentham ve John Stuart Mill tarafından öne çıkarılan utilitarizm kavramı ile gelişerek, insanın davranış muhakemesinin merkezine “faydayı” koymaktadır.
- Üçüncü modelde Immanuel Kant’ın etiğe, insana, kamu yönetimlerine ve ahlaka etkileri görünmektedir. Kant insanın vicdanına ve iradesine vurgu yaparak, etik ve ahlakın prensibini insanın otonom olarak geliştirdiği bir ölçüt olarak tanımlamaya çalışır.
- Dördüncü modelde yeni çağın getirdiği akımlarla Nietzsche’nin öne çıkardığı kökünden bir ahlak eleştirisi ve ahlakın getirdiği yasaların tartışılması etik felsefesinin gündeminde olmuştur.
- Beşinci ve son modelde ise etik felsefesi günümüzde teleolojik ve deontolojik olarak iki ana sınıfa ayırarak tartışma trendi bulunmaktadır. Teleolojik etik genellikle erek, hedef ve utilitarizm ile deontolojik etik ise sorumluluk, ödev gibi kavramlar ile açıklanmaktadır.

Bu bağlamda etik felsefesini incelerken günümüzdeki tartışmaların ışığında teleolojik ve deontolojik etiğin incelenmesiyle, çalışmanın konusunun doğru bir şekilde çerçeveleneceği ve çalışmanın amacının daha net açıklanacağı düşünülmektedir.

2.2.1. Teleolojik Etik

Teleoloji genel olarak bir eylemin, kararın veya davranışın sonuçlarının ahlaki ilkelerle olan ilişkilerini yargılamaktadır (Özdemir, 2008, s. 44). Kavram etimolojik olarak hedef, amaç, tamamlama anlamına gelen “telos” kelimesinden türemiştir (Örselli, 2015, s. 131). Teleolojik kuramlar, kişilerin davranışlarının sonucuna önem vererek, bir eylemi yargılarken o eylemin iyi veya kötü, doğru veya yanlış olması noktasında eylemin sonucuna göre değerlendirmeler yapar (Özdemir,

2008, s. 44). Başka bir deyişle teleolojik anlayış bir davranışın eylemin sonucunun en iyi olmasını hedeflemektedir (Sayım, 2011, s. 48-49). Bu yararçı yaklaşımların öne çıkması insanları yöneten yapıları, devletleri ve kamu yönetimini de etkileyerek, “kamu yararı” gibi kavramlara şekil vermiştir (Birinci, 2009, s. 133). Bu konuda teleolojik etik, devletlerin etik mevzuatlarına yön vererek etik ilkelerin oluşumunda öncü anlayış haline gelmiştir.

Bir eylemin gerçekleştiriliş şekli, ahlaki ve etik değerlere uygunsa hatta iyi niyetlerle gerçekleştirilmiş bile olsa bu eylemin sonucunda zarara uğrayanlar varsa, teleolojik anlayışa göre o eylem ahlaki bakımdan doğru değildir (Örselli, 2015, s. 131). Bu şekilde yarar olgusunu ahlak anlayışında en üste koyan teleolojik etik, kamu yönetimlerinde ahlaki ve etik yasalar koymak konusunda tercih edilen bir kuram olsa da eksik bıraktığı ya da bırakabileceği durumlar da anlaşılabilir.

Teleolojik etik iki ana kuramdan beslenmektedir. Bunlar egoizm ve faydacılıktır ancak teleolojik etik asıl formunu faydacılık akımıyla bulmuştur (Macit, 2009, s. 84). Egoizm; Hobbes, Machiavelli gibi düşünürler ile gündeme gelerek, bireyin kendi çıkarlarını koruması ve bunu gözeterek davranmasını belirtmektedir. (Örselli, 2015, s. 132). Faydacılık, özellikle Jeremy Bentham ve John Stuart Mill tarafından savunulmuş ve önem kazanmıştır (Esen, 2020, s. 299). Bu yaklaşıma göre alınan kararların sonuçlarındaki faydanın maksimize edilmesi ve davranışların nihayetindeki sağlanan “yarar” olgusunun etkilerini en üst limite çıkartarak mutluluğa ulaşılmaktadır (Örselli, 2015, s. 132).

Teleolojik etiğe gelen eleştirilerden en önemlileri ise bu doktrinin sonuca dayalı olması sebebiyle insanın davranma veya karar alma esnasındaki düşünceleri, amaçları, niyeti, çabası ve karakterini es geçmesidir (TÜSİAD, 2005, s. 55-56).

Bu noktada teleolojik etikten ayrılan deontolojik etik, bir davranışın, kararın veya eylemin ahlaki olarak değerlendirilmesini tamamen sonuca yüklemenin etik ve ahlakın özüne aykırı olduğunu savunmaktadır (Macit, 2009, s. 87).

2.2.2. Deontolojik Etik ve Erdem Etiği

Deontolojik etik anlayışı doğru-yanlış değerlendirmesi yaparken olguların sadece sonuçlarıyla ilgilenmemektedir (Örselli, 2015, s. 133-134). Bu yaklaşıma göre yararlı olan her sonuç ahlaki olamaz ve ahlaki olan her eylem yararlı değildir. Teleolojik etiğin temeli olan faydacılık ilkesi, ahlakın ölçütlerinden biri olabilir ancak ahlak farklı yollarla da ölçülebilmektedir (Macit, 2009, s. 87-88).

Deontoloji sözcüğündeki “deont” kelimesi Yunanca olarak “bağlama” anlamına gelmektedir ve “deon” kelimesi aynı zamanda “arzu etme, eksikliğini duymak” gibi anlamları olan “dei” kavramından türemiştir. Bu bakımdan deontolojinin, ödev bilgisi ve ahlaki yükümlülük anlamlarına gelebileceği söylenebilir (Örselli, 2015, s. 133-134).

Bu yaklaşımda ahlaki eylem gerçekleştirecek olan bireyin, o eylemi gerçekleştirirken hissettikleri, niyeti ve amacının önemine vurgu yapılarak eylemin ahlaklılığı tartışılmaktadır (TÜSİAD, 2005, s. 55-56). İrade, yükümlülük, ödev, kural gibi kavramlar bu yaklaşımda öne çıkmaktadır (Örselli, 2015, s. 133-134). Genel olarak deontolojik yaklaşım, etik ve ahlakın içindeki değerlerin insan davranışıyla pratiğe dökülürken bu eylemin nasıl yapıldığı ile ilgilenmektedir (Usta, 2011, s. 44).

Deontolojik etiğin en önemli temsilcilerinden biri Immanuel Kant’tır. Kant’ın ahlak felsefesi ve ahlak tanımlamalarına göre bireyleri, toplumları veya kurumları etiğe davranmaya yönelten tesir haz, mutluluk veya fayda değildir çünkü bu kavramlar sübjektif olup, fazlasıyla değişkenlik gösterebilmektedirler (Esen, 2020, s. 300-301). Kant, bir tür kural veya görev olarak anlamlandırdığımız yükümlülükler ile yapılan eylemleri değerli ve ahlaklı görmektedir (TÜSİAD, 2005, s. 55-56). Kant’a göre bir bireyin eylemlerinin ahlakılığının temel ölçütü, o eylemin evrensel bir yasa veya ilkeye dönüşebilecek olmasıdır ve Kant bunu “öyle bir davran ki davranışının evrensel bir ilke olmasını iste” şeklinde açıklamaktadır (TÜSİAD, 2005, s. 55-56). Buradaki dikkat edilmesi gereken husus Kant’ın yükümlülük olarak belirttiği ve eylemi ahlaklı kılan olgunun kaynağını insan aklına bağlamış olmasıdır (Örselli, 2015, s. 133-134). Yani Kant, evrensel ilke olacakmış gibi davranma

argümanını öne atarken, insanın davranışlarını etkileyen din, siyaset vb. gibi olgulardan değil direkt aklını kaynak kullanmasından hareketle davranmasını belirterek bu argümanını temellendirmiştir.

Kant’a göre ahlak ölçütü olarak işin özünün, bireyin iyiyi istemesi ve ahlak yasasını gözeterek davranması olarak belirtilebilir. İnsan iyi niyetle ve ahlak yasasının yükümlülükleri kendine bir buyruk belirleyerek karar verir ve bu şekilde davranırsa bu durum ahlakidir (Örselli, 2015, s. 133-134). Kant için felsefe anlayışı, sadece ontolojik bir tartışma değil aynı zamanda bilimsel ve ahlak tartışmalarıdır (Yılmaz, 2010, s. 31). Felsefesinde belirttiği hususlardan hareketle Kant, bir ahlak yasasına ulaşmaya çalışmaktadır.

Erdem etiği ise günümüzdeki deontolojik ve teleolojik tartışmaları içerisinde kendine yer bulan bir disiplindir. Erdem etiği kendine has özellikleri sebebiyle haklı olarak çoğu zaman bu iki teoriden ayrı bir cepheye konulmuş olsa da bu çalışma temelinde belirtilecek hususlar sebebiyle erdem etiği, deontolojik yaklaşımla benzer bulunduğu yönler sebebiyle tek başlık altında incelenecektir.

Erdem kavramı latince “virtus” sözcüğünden türemiştir ve “erkekçe niteliklere sahip olmak”, maharet, hüner gibi anlamları bulunmaktadır (Küçükcalp, 2008, s. 73). Ek olarak erdem kavramının Grekçe “arete” kelimesinden geldiği ve bu kelimenin, “kişinin potansiyelinin limitlerini gerçekleştirmesi” anlamına geldiği bilinmektedir (Küçükcalp, 2008, s. 73). Erdem etiği anlayışının merkezine insanın karakterini ve karakterinin geliştirmesini almıştır. Bireyin eylemleri, onun sahip olduğu ahlakın bir göstergesi ve yansımasıdır (Koçyiğit & Karadağ, 2016, s. 287).

Erdem etiği bireyin “nasıl yaşamalı?” sorusuna üst bir pencereden cevap arayarak, dürüstlük, vicdanlılık gibi bireyin karakterine hitap eden bir geliştirme amacıyla ahlaki doğruları aramaktadır. (Kahraman, 2020, s. 10-11). Antik Çağ filozoflarından başta Aristoteles, sonrasında Platon ve Sokrates erdem etiğinin kurucuları olarak bilinirler (Küçükcalp, 2008, s. 73-74). Erdem etiği “mükemmel insanın” ideali ile kişinin kendi çabası da göz önünde bulundurularak eğitilerek, insanın hem kendine hem diğer insanlara karşı olan sorumluluğunun farkındalığına, insanın sağduyusuna dikkat çekmektedir (Höffe, 2013, s. 87-88).

Höffe (Höffe, 2013, s. 88-89), erdem etiği konu başlığının ve ahlak metafiziğinin, Kant'ın anlatımındaki “erdemler öğretisi” başlığı altında yer aldığını; Aristoteles'in erdem etiği ile Kant'ın kural (ödev) etiği arasında bir cepheleşme bulunmadığını belirtmektedir. Yani Aristoteles'in kişinin çabalayarak kendini geliştirmesini temel alan erdem etiği karşısında Kant'ın otonom ve ahlaki açıdan yükümlülüklerini gözeterek iyi niyetle davranan bireyleri değerlendiren kural etiğinin arasında farklılık olmakla beraber, bu iki kavramın tamamen zıt kutuplarda olduğu söylenemez.

Höffe'nin değindiği bu açıdan, her iki anlayışın benzer konulardaki fikir birlikteliklerini anlamak özellikle dördüncü bölümde değinilecek olan kamu görevlileri konusu hakkında bu iki düşünce yapısının öne çıkardığı bireyin farkındalığının artırılması ve bireyin geliştirilmesi hususlarına yapılacak vurgular için önem kazanmaktadır. Erdem kavramının bireylerin doğrudan karakterini ilgilendirmesi, bireyin davranışını dolayısıyla etik davranışlarını da etkileyecektir.

Sonuç olarak günümüzde teleolojik etik ve deontolojik etik teorileriyle tartışılan etik felsefesi birey, toplum ve kurumların varlığına etki etmiştir. Bu teorilerin sistemleşmesi ve insan yaşamına uyumlanmasıyla gelişen kamu yönetimi, hukuk, kültür, siyaset, devlet, sosyoloji, bürokrasi, gelenek gibi olgular günümüzde de sürekli olarak tartışılmaya ve değişmeye devam etmektedir.

Etik teorilerinin sistemleşmesi, yasalaşması ve günümüz etik ilkelerine dönüşme sürecinde etik felsefesinin doğru anlaşılıp uygulanması önemlidir. Ancak etiğin özündeki sorunsalın yani insanın nasıl doğru karar vereceği probleminin tek ve yegâne bir çözümü bulunmamakta, çoğu karar alma, yapip etme durumu birbirine benzese de tek bir etik veya ahlaki kurala bağlanamamaktadır. Bu açıdan Kant'ın önermelerinin karşılaştığı sorunlar ve eleştirilerin çıkış noktası anlaşılabilir. Fakat etiği günümüzde popüler bir tartışma konusu olarak öne çıkaran ve akademiye tekrar sevk eden birçok ekonomik kriz, siyasal yozlaşma süreçleri, insan haklarının evrenselleşmesi gibi hususlar, beraberinde evrensel boyutlarda etiğin sistemleşmesini ve etik ilkelerin önemini gözler önüne sermektedir. Çeşitli yasama ve yargı araçları sonucunda ortaya konan normlar, kurallar ve etik yasalar etik dışı davranışları

tamamen engellemeyecektir ancak bu norm, kural ve yasaların belirli alanlarda (özellikle kamu yönetiminde) sistemleşmesinin faydası da şüphesiz mevcuttur.

Kamu yönetimi etiği meslek etiği, biyo etik gibi etik sistemlerin amacı da tam burada anlaşılmaktadır; bu sistemler etiği ilkeleştirerek normlar üretmenin uğraşındalardır (Küçüradi, 2019). Örneğin kamu yönetimi etiğindeki özne olan kamu görevlisinin her davranışını bir norma bağlamak neredeyse imkansızdır, kaldı ki kamu görevlisinin koyulan her norma uyabileceği de muammadır. Normlar, etik problemlerine yani, bireyin karşılaştığı ahlaki muhakeme gerektiren her türlü kararı almaları noktasında yol gösterici olabilir ancak net bir belirleyici olamamaktadır (Küçüradi, 2019). Yine de bahsedilen bu sistemler içerisinde konulan normların çıkış noktasında etik felsefesinden pratiğe dökülen konuları anlamak, bu normların koruduğu veya korumaya çalıştığı değerleri anlamak için önemlidir.

2.3. ETİK SİSTEMLER

Etik sistemler, etik felsefesi incelenerek pratiğe dökülmek istenen mesleki, teknik ve hukuksal hususlara yol gösteren bir kavram olmuştur. Etik, bireylerin sorumlulukla karar alırken karşılaştığı durumlarda yasaların düzenleyemediği gri alanlarda önem kazanır ve etik sistemler bu durumlarda doğruları işaret etmektedir (Sayım, 2011, s. 45-46). Yalnızca etik sistemler, çeşitli durumlarda karşılaşılan etik problemleri ve sorunsalları çözmeye yetmez ve burada asıl olan unsurun bireyin etik düşünme ve etik algısını geliştirmesi konusu olduğu unutulmamalıdır (MEGEP, 2006, s. 7).

Günümüzde tartışılan başlıca dört ana etik sistemi vardır. Bu sistemler ve temsilcileri şu şekildedir (Sayım, 2011, s. 48):

- Amaçlanan Sonuç Etiği, John Stuart Mill (1806-1873)
- Kural Etiği, Immanuel Kant (1724-1804),
- Toplumsal Sözleşme Etiği, J.J. Rousseau(1712-1778),
- Kişisel Etik, Martin Buber (1878-1965).

2.3.1. Amaçlanan Sonuç Etiği

Amaçlanan sonuç etiği temsilcisi olan J. S. Mill, görüşlerini on ilke olarak düzenlemiştir. Bu ilkeler kısaca şöyle özetlenebilir (Örselli, 2010, s. 30-31):

1. Bir eylemin doğru olup olmadığını değerlendirmek için eylemin sonucuna bakılmalıdır.
2. Eylem kuralları, bu kurallara uyacak insanların karakterlerinden kaynaklanmalıdır. Kurallar, getireceği beklenen sonuca göre düzenlenip temellendirilir. Bireylerin de bu kurallara uyması sonucu fayda sağlanır.
3. Eylemler ne kadar doğruysa getireceği fayda ve mutluluk o kadar fazlalaşmakata, ne kadar doğru değilse getireceği fayda ve mutluluk o kadar azalmaktadır.
4. Mutluluk kavramı acının azlığı ve hazzın varlığı olarak açıklanabilir. Mutluluktan kastedilen durum, insanın eylemlerini gerçekleştirirken ulaşacağı amacı temsil etmektedir.
5. Bireylerin şahsi mutluluklarını istemeleri, bu mutluluğa ulaşmaları için yeterlidir. İnsan, davranış biçimi olarak acıdan kaçma ve hazzını artırma eğilimindedir.
6. Mutluluk bireylerin istediği asıl amaçtır ve mutluluğun ölçütü ahlaki olmasıdır.
7. Bu anlamdaki mutluluk tanımı insanın şahsi mutluluğunu değil, eylemin doğruluğunu değerlendirmektedir. Bir tek insanın mutluluğundan ziyade olabildiğince çok insanın mutluluğu önemlidir.
8. Eylemin fayda seviyesi mutluluğu oluşturabilir ve artırabilir. Aynı zamanda mutsuzluğu önleyebilir.

9. Mill ve Bentham’a göre bir eylemin ahlaki ve etik açıdan doğru olması için eylemin sağladığı faydanın, kişinin diğer davranışlarından daha fazla olması gerekmektedir. Adeta bir nicelik seviyesi gözlemlenebilmektedir.
10. Faydacılık, etik davranış ölçütlerinde yargılama görevindedir.

Açıklanan ilkelerden de anlaşılacağı üzere amaçlanan sonuç etiğinde eylemin ahlaki açıdan doğruluğu, o eylemin sonucundaki faydasına ve bu faydanın etki ettiği büyüklük ile doğru orantılıdır (Dağdelen, 2005, s. 2). Ayrıca amaçlanan sonuç etiği, günümüzde kamu yönetimi gibi birçok yapıya yön vermiş bir etik sistemidir. Kamu yönetimlerindeki hizmet açısından fayda ilkesi merkezinde şekillenen pek çok ilke ve anlayış mevcuttur.

2.3.2. Kural Etiği

Kural etiği (duty-based ethics ya da duty ethics) ise Immanuel Kant tarafından öne çıkarılan etik sistemidir. Türkçeye kural etiği olarak çevrilen bu kavramdan aynı zamanda, ingilizce “duty” yani vazife, sorumluluk, ödev tanımlamaları da anlaşılmalıdır. Türkçede “kural” olarak genellenen “duty” kavramı, kişiye yüklenen veya kişinin kendine yüklediği görevi de ifade etmektedir. Kant’ın aktarmaya çalıştığı felsefeyi sistemleştiren kural etiği olgusunun detaylıca algılanması, etiğin kullanıldığı alanlarda ve özellikle bu çalışma özelindeki kamu yönetimi alanında; zaten hukuksal ve toplumsal olarak sahip olunan bir takım ahlaki ve etik değerlerin daha doğruca uygulanmasını sağlayabilir.

Kant’a göre bir davranışın ahlaki doğruluğunun ölçütü, ahlaki ilkelere, yasalara ve standartlara dayanmaktadır (Sayım, 2011, s. 48). İnsan yaşamı boyunca uyulması gereken yasalarla, kurallarla ve yazılı olmayan bir takım kültürel normlarla karşılaşmaktadır. Bu kurallara uyması veya uymamasının çeşitli getirileri yada yaptırımları bulunmaktadır. İnsan nasıl davranacağını bu bağlamda özgürce seçerek,

bulunduğu toplum içinde yaşamını devam ettirmektedir (MEGEP, 2006, s. 9). Kant, “ahlakiliğin en üst ilkesini” evrensel bir kod olarak tespit etmeyi felsefesinin temeline koymuştur (Kılıç, 2015, s. 93).

Kant, ahlakın temel ölçütü olarak faydayı temel alan anlayışları reddederek kendi ahlak felsefesinin temeline “akıl” kavramını koymuştur (Örselli, 2010, s. 32). Etik ilkelerin aslında yıllardır var olduğunu, toplumların bunları bildiğini ve evrenselleştiklerine inanmaktadır (MEGEP, 2006, s. 9). Kant, kural etiğinin temelinin insanın istemesine yani niyetine bağlamaktadır ve eğer kural etiğine yüzeysel bir sistem gibi bakılırsa kural etiğinin temelinde anlatmak istediği durumlar gözden kaçabilir (Kılıç, 2015, s. 93). Kant bu bağlamda bireyin kendisine, ahlaki yasalara ve diğer bireylere duyması gereken saygı sebebiyle özgürce “iyi niyetle” davranmayı anlatmaya çalışmaktadır. İnsanın bir ödev bilinciyle davranması gerektiği vurgulayan Kant, tüm bu unsurlarla “değerli eylem” olgusunu açıklamaya çalışmaktadır.

Kant etiğinde iyi, saygı ve ödev kavramları, kural etiğinin ulaşmak istediği değerli eylem hedefinin ana yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Kant, ödev kavramını (Kant, 2023a, s. 15) “*yasaya saygı sebebiyle yapılan eylemin zorunluluğu*” olarak tanımlamaktadır. Saygının rolü, çeşitli karar alma ve davranma durumlarında öznel seçeneklerin karşısında duran bir hakem gibidir. Eğer bir birey iyi niyetlerle bir davranış gerçekleştirecekse, bunu saygı duyduğu bir değer ve ödev bilinci ile yapmalıdır (Kant, 2023a, s. 15). Saygı, bir davranışı uygulamada yükümlü olduğumuzun ve bu bunun ödevimiz olduğunu algılamamızdan geçer (Kılıç, 2015, s. 95).

Kural etiği konusunda Kant’ın görüşlerinin temel noktasından, felsefesinin gelişmesinin süreci kısaca şöyle özetlenebilir (Örselli, 2010, s. 32-33):

- Etik, eylemlerden ayrı düşünülemez. Etik kavramlar, a prioridir; yani bir takım öncüllere dayanırlar. Birey bu öncülleri özgür iradesiyle belirleyerek onlara göre davranmalıdır. İdeal veya ahlaki olabilecek bir davranış veya ahlaki açıdan kötü bir davranış, o davranışın somut sureti ile bağlantılıdır. Bu bağlantı da sorgulamayı ve “olacak olan” davranışın üstünde düşünmeyi sağlamaktadır.

- İnsanlar bir takım zorunluluklar sebebiyle veya iyi olduğunu düşündüğü için ahlaki ve etik davranışlarda bulunur. Fakat Kant'ın vurguladığı etik, üst bir ahlaki davranışa işaret etmektedir. Çünkü insanın içinde bulunduğu zorunluluklar veya iyi olduğunu düşündüğü normlar içerisinde de insan etik ve ahlak dışı davranışlarda bulunabilir. Bu üst davranış biçimine ulaşmak için insanlar çabalamalıdır ve bu hususta onlara bir yol gösterici gerekmektedir. İnsanlık, temel ahlaki prensipleri ve normları geçmişten itibaren bilen bir sistemin parçasıdır. Bu temel ahlaki prensipler ve normlar, insana neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda yargılama yeteneği kazandıracaktır.
- Kant' a göre insan, ilkelere uygun yaşayarak erdemli ve iyi bir yaşam sürebilir. Erdem ona göre ahlaki doğruluk ve dürüstlük anlamlarına gelir. Erdemli bir insan ahlaki prensipleri bilir ve davranışlarını buna göre düzenler. Kendi faydasını düşünerek davranışlarını yönlendiren bir insan Kant'a göre erdemli olmayabilir. Mutluluğun kaynağı maksimum haz veya fayda değil erdemli bir yaşantıdır. İnsanlar, hiçbir zaman tam anlamıyla ahlaki ve mutlu olamayacaktır ancak bunun için mücadele etmek Kant için erdemli olmanın ta kendisidir. Erdem bir ideal, bir tür “mükemmel”dir. İnsanlar da bu mükemmele ulaşmak için kendi kendini denetlemeli ve bunu değerli görmelidir.
- Buradaki insan unsurunun değişkenliği ve özneliği konusunda Kant, insanın kendine göre ahlak kurallarını düzeltmesi ve uyarlaması değil, ahlak kurallarını içeren bir yaşam düzenine uyumlanmasının önemli olduğuna dikkat çeker. İnsan davranışlarını kurallara ve normlara uyumlamalıdır. Ahlaki kurallar olarak verilecek bir örnek olan “sana yapılmasını istemediğin bir şeyi sen de başkasına yapma” ilkesi bu durumu açıklamaktadır. İnsan kendini bu ilkeye yaklaştırmalıdır, bu ilkeyi kendine göre değiştirmemelidir. Ahlaki kurallar insana hem erdem sağlar hem de sorumluluk yüklemektedir. İnsan bu bağlamda yaşam düzenini ahlaki kurallarla devam ettirir ancak ödev yükümlülükleri de bulunmaktadır.

- Ödev konusunda da Kant, insanın kendisinin davranışlarını ahlaki olarak en iyiye çekmesi gerektiğini, diğer insanları da düşünerek davranmamız gerektiğini öne çıkarır. İnsana yüklenen bu ödev ile birey, hem kendine hem diğer bireylere sadece insan olması sebebiyle saygı duyacaktır. Çünkü insan bunu hakedecek değerdedir.

Kant, bireye uyulması gereken net ahlaki kurallar verip, buna uygun davranmanın değerli olduğuna dair bir formül sunmamaktır. Ahlaki ilkeler, insana bir rehber olan soyut bir “en üstün norm” şeklinde anlaşılmaz. Kant’ın kural etiği ile asıl vurguladığı şey, insanın ahlaki bir eylemi “nasıl” istediği ve bu temelle ortaya çıkacak olan değerli eylemin, neden diğer insanlar için de önemli olduğunu açıklamaya çalışmaktadır (Kılıç, 2015, s. 98). Kamu yönetimi açısından da Kant’ın felsefesini anlamak ve anlatmak bu çalışma kapsamında önemli bulunmaktadır ki bu konuya ilerleyen bölümlerde yer verilecektir.

2.3.3. Toplumsal Sözleşme Etiği

Toplumsal sözleşme etiği J.J. Rousseau’nun temsilcisi olduğu bir etik sistemdir. Bu anlayışa göre bir eylemin ahlaki olup olmadığının ölçütü, eylemi gerçekleştiren bireyin bağlı bulunduğu toplumun geleneği, kuralları ve normlarına bağlıdır (MEGEP, 2006, s. 7).

Rousseau’ya göre bir otoritenin meşruluğunu, o otoriteyi oluşturan aktörlerin karşılıklı olarak özgürlüklerinden ettikleri fedakarlıklarla bir araya gelmeleriyle oluşturdukları ilişkisi belirlemektedir (Örselli, 2010, s. 34). Bu ilişkinin üreteceği değer yargılarıyla gelişen hukuk kuralları ile özgür olacak olan bireyler bir tür toplumsal sözleşme oluştururlar (MEGEP, 2006, s. 9). Bu sözleşmenin temelinde toplumda dayanışma, karşılıklı sorumluluk, bireyin kendini geliştirmesi, kolektif olarak ahlak kurallarına uyma olguları bulunmaktadır (Örselli, 2010, s. 34). Böylelikle bireyler özgürce koydukları kurallarla, o kurallara uyarak ve bu kuralları geliştirerek hem kendilerine hem diğer bireylere karşı sorumlu olmaktadır.

2.3.4. Kişisel Etik

Kişisel etiğin en önemli temsilcisi Martin Buber'dir. Buber bu anlayışın kaynağının bireyin vicdanı olduğunu belirtmektedir (MEGEP, 2006, s. 10). Kişisel etik yaklaşımında vicdan kavramı, insanın eylemlerinde doğru ve yanlış sorgusunu yapıp karar verebilmesini sağlayan bir yol gösterici olarak tanımlanır ve vicdan insanın kendisini geliştirmesini, kendisine ve topluma davranış standartları koymasını sağlamaktadır (Örselli, 2010, s. 36).

Kişisel etik anlayışında, bireyler belirli ahlaki normlara göre değil o anki özel duruma göre vicdanıyla hareket etmektedir ve bu haliyle kişisel etik, kural etiğinden ayrışır (Örselli, 2010, s. 36-37). Birey kendi etik standartlarını oluşturmaktadır ayrıca birey toplumun kabul edilen her standardına uymak zorunda değildir. Kişisel etik sistemi, bireyin vicdanının rehberliğinde etik ve ahlaki algılamasına güvenmektedir ve temeline bunu almaktadır (MEGEP, 2006, s. 9).

Tablo 1: Etik Sistemler

Etik Sistemler ve Temsilcileri	Tanımlar	Güçlü Yanlar	Yönelen Eleştiriler
Amaçlanan Sonuç Etiği, John Stuart Mill	Bir eylemin etik ve ahlaki doğruluğu, amaçlanan sonuçlarına göre belirlenir.	Amaçlanan sonuç etiği, çok kişiye hitap etmesi ve bireylerin doğruyu yapacakları husuna dikkat çekerek, maksimum faydayı amaçlar.	Yöneltelen eleştiriler genel olarak; mutluluk kavramının sonuçlarla nasıl ölçülebileceğini, eylemlerin sonuçlarının toplumdaki herkesi mutlu edemeyeceği argümanlarını çevresindedir.
Kural Etiği, Immanuel Kant	Bir eylemin etik ve ahlaki doğruluğu, o eylemin dayandırılacağı normlara ve standartlara bağlıdır.	Kural etiği, etik davranışlarını analiz ederek düzenlenecek etik standart ve kuralların, bireylerin davranışlarına etkileri konusunda etkili olmaktadır	Yöneltelen eleştiriler, sürekli olarak değişen davranışların ve kamu yönetimindeki faktörler ışığında kural etiğinin koyacağı ilkelerin meşruiyeti ve kamu yararının nasıl ölçüleceği hususunda toplanmaktadır

Toplumsal Sözleşme Etiği, Jean Jacques Rousseau	Bir eylemin etik ve ahlaki doğruluğu, bağlı olunan toplumun genel standartları, normları ve gelenekleri tarafından belirlenir.	Rousseau'nun öne çıkardığı toplumsal sözleşmenin getirdiği otonom bir meşruiyet, demokratik ve güçlü bir devletin kurulmasında önemlidir	Bu sisteme yöneltilen eleştiriler genel olarak, toplumsal yargıların, etik ölçütlerin belirlenmesinde ne kadar doğru olacağını sorgulayarak, kamu yararının ne olduğunu etrafında toplanmaktadır
Kişisel Etik, Martin Buber	Bir eylemin etik ve ahlaki doğruluğu, eylemin öznesi olan insanın vicdanı tarafından belirlenir	Kişisel etik, bireylerin davranışlarını çeşitli o topluma özgü kurallar ve gelenekler ile sınırlamıştır	İki bireyin yaşayacağı yargı çatışmalarında ve bu durumun vicdani doğruluklarının etik ve ahlaki ölçütlerinin nasıl bulunulacağı konusunda eleştiriler ses getirmiştir.

Kaynak: (Örselli, 2010, s. 29)

Bu çalışma açısından bakılırsa, açıklanan bu etik sistemlerin kurulmasında ve otoritelerce insan yaşamına uygulanmasının ana nedeni, düzenli ve verimli bir yönetim sağlamaktır. Özellikle teleolojik felsefe ile beslenen amaçlanan sonuç etiği, kamu yönetimi sistemlerinde kendine yer bulmuştur. Kamu yönetimindeki etik anlamda koyulan ve uygulanan normlar, felsefi bir etik altyapıya veya etik bilgi olmadan açıklanamaz (Usta, 2011, s. 45). Düzenlenen kurallar, bu kuralların neden koyulduğunu bilgisel olarak açıklayamazsa; kamu yönetiminde bir kamu görevlisinin neden etik dışı davranmaması gerektiği temelden bile açıklanamaz (Usta, 2011, s. 45).

Tüm bu açıklamalar ışığında temel olarak bir bireyin neden etik ve ahlaki davranışlarda bulunması gerektiği pek çok kavram ve olguya dayanarak açıklanabilir. Örneğin birey, içinde yetiştiği toplumdan ayrı kalmamak ve dışlanmamak için istemese de ahlaklı davranabilir veya kendi etik değerlerini toplumdan ayrı tutarak farklı bir görüş içinde yaşamını sürdürebilir. Ancak kabul etmek gerekir ki özellikle teorik olarak “insan neden etik kurallarına uymalı?” ve “insan neden ahlaklı davranmalı” soruları birçok çıkmazı bulunan, antitezlere açık ve

büyük ölçüde sübjektif bir tartışmaya kapı aralamaktadır. Dolayısıyla bu sorgulamaların pratikte doğru işleyeceği mekanizmaları tespit etmek ve bu mekanizmalarda uygulanmasını sağlamak, bahsedilen bütün etik perspektiflerin felsefi tartışmalardan öteye giderek insan, toplum, devlet gibi yapılara doğrudan etki etmesini sağlayacaktır. Bu çalışma özelinde bu “mekanizmalardan” kast edilen yapı elbette kamu yönetimidir. Kamu yönetimi içinde insandan devlete, siyasetten bürokrasiye, değerden sistemlere pek çok dinamik kavramdan oluşan, ülkelere, milletlere ve fikirlere yön veren günümüzde de güncel kalan büyük bir olgudur.

Çalışma kapsamı boyunca çizilen çerçevede bu noktada kamu yönetimi kavramının içindeki bireyin; neden bazı durumlarda, bazı sorumluluklar altında ve diğerlerini etkileyebilecek kararlar verirken etik olarak doğru davranmasının önemli olduğuna dikkat çekilecektir. Fakat bundan önce etiğin, kamu yönetimiyle ilişkisinin incelenmesi ve etiğin kamu yönetiminde neden önemli olduğu açıklanmalıdır

2.4. ETİĞİN KAMU YÖNETİMİNDE YÜKSELİŞİ

Etik, bireyin davranışlarına felsefi bir bakış açısıyla değer yükleyerek, bu davranışları sorgulamasını ve doğru-yanlış, iyi-kötü gibi dilemmalarda bireye yol göstermektedir (Kılavuz, 2002, s. 256). Etik insanla ilişkili olduğu için, insanın olduğu her ilişkide, örgütte, yapıda ve durumda etikten söz edilebilir. Tarih boyunca yönetimlerde, kurumlarda ve devletin çeşitli yapılarında etik, bağlı bulunan sistemin işleminde ve düzeninde önemli role sahip olmuştur.

Toplum, insanı içinde barındıran, sosyal ilişkiler ve sosyal yapıların sistemleştirdiği dinamik bir yapıdır ve toplum, insanın ilişkilerini düzenleyen norm, değer, hukuk, etik gibi olgular ile var olmaktadır (MEGEP, 2006, s. 11).

Toplumların varlığını devam ettirmek için sosyolojik, algısal ve değer yargıları açısından benzerlikler içermesi gereken süreçler geçirmesi ve bu geçirgenliğini koruyarak benzerliklerini ahlak, gelenek, töre, kural gibi ilkelere dayandırılmalıdır (Özgür, 2010, s. 19). Etik değerler de toplumların geçirdiği bu süreçlerde, bireyin toplumdan beklediği, saygı, güvenilirlik, doğru-yanlış yargısı gibi

olguları belirlemede büyük önem taşır (Aktaş, 2014, s. 23-24). Bu organizasyonu kamu yönetimi ile sağlayan otoriteler, etik kavramı ile geçmişten beri ilişkide olmuştur (Birinci, 2009, s. 133).

Özellikle 20. yüzyılın sonlarında devletler, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar, kamu yönetimlerindeki artan yolsuzluk başta olmak üzere birçok etik dışı davranış ile yozlaşan sistemleri “etik” konusunda geliştirmek için etik kurulları, etik kodlar, yolsuzlukla mücadele ajansları oluşturmak gibi yollarla çeşitli adımlar atmışlardır (Uzun, 2017, s. 107). Küreselleşme de bu süreçte ülkeler arasındaki bilgi alışverişinin akışkanlığına ve etiğin evrensellesmesine katkıda bulunmuştur (Türegün, 2019, s. 103). 1980’lerden itibaren yükselen “Yeni Kamu Yönetimi” anlayışının öne çıkardığı saydamlık, hesap verilebilirlik, şeffaflık, yönetim gibi kavramların beraberinde bulunan etik, kamu yönetimini değiştirme sürecinde önemli bir role sahip olmuştur (Eryılmaz & Biricikoğlu, 2011, s. 20).

İnsanların doğruyu ve yanlış algılayıp seçim yapmasını sağlayan etik, devletlerin ve uluslararası kuruluşların da gündemine gelince, sosyal bilimlerin de önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. (Gökçe & Örselli, 2011, s. 48).

Etik konusu, özellikle bu gelişmelerden sonra akademik bir disiplin olarak gündeme gelerek devletlerin misyonlarında, etiği kendi işleyişlerine nasıl uygulayacakları konusu öne çıkmıştır ve etik, “tıp etiği”, “çevre etiği”, “kamu yönetimi etiği (yönetiş etiği)” gibi çeşitli alanlarda özelleşip, ilkeleşmiştir (Kılavuz, 2002, s. 257). Kamu yönetiminde etik tartışmaları, yozlaşma, nepotizm, rüşvet gibi yönetim süreçlerinde görülen olumsuz durum ve davranışların artması ile büyük önem kazanmıştır (Kaplan, 2009, s. 353). Etik dışı davranışların artmasıyla birçok olumsuzluk devletleri büyük çapta etkilemektedir. Elbette bunun sonucunda devlete tâbi olan vatandaşların veya bireylerin de bu durumdan etkilenmesi kaçınılmazdır.

Bu durumu daha da somutlaştırmak gerekirse, kamu yönetimindeki etik dışı davranışların sonucunda, kamu yönetimi sayesinde sunulan hizmetler, olanaklar ve faaliyetlerin kalitesi düşer; daha da önemlisi kamu kuruluşları -vatandaş ilişkisindeki temel bağlayıcı kavram olan güven sarsılır (Kaplan, 2009, s. 353). Günümüzde de etik dışı davranışlar toplumları ve devletleri yasama, yürütme, yargı, siyasal,

ekonomik gibi pek çok boyutta tehdit etmektedir (Eryılmaz, 2008, s. 1). Yozlaşma, rüşvet, adam kayırma gibi kritik etik dışı durumlara karşı devletler denetim ve kontrol sistemleri kurarak bu durumlara engel olmaya çalışmaktadır (Eryılmaz, 2008, s. 6). Ancak otoriteler, kamu yönetimi ve etiği beraber düşünüp çeşitli alanlar için etik kodlar ve kurallar üretirken, etiği; onu tam anlamıyla anlayıp hayata geçirecek unsurdan ayırıp, etik felsefesini oturtmaya yanaşmamaktadırlar (Sayan, 2020, s. 149-150). Etiği doğru algılayıp, karar verme süreçlerinin merkezine oturtacak unsurun tespiti ve bunun öneminin anlaşılması, devlete ve yöneticilere ciddi anlamda yarar sağlayacak bir perspektif kazandırabilecektir.

Hesap verilebilirlik, saydamlık gibi kavramlar ile daha dinamik, memnuniyete ve insana dayalı yeni kamu yönetimi anlayışının etkileriyle kamu yönetiminde etik bir sistemin uygulanmasının ana unsuru şüphesiz kamu görevlileri olacaktır (Eryılmaz & Biricikoğlu, 2011, s. 21).

Çeşitli hukuk kuralları, yönetmelikler, etik ilkeler elbette düzenlenecektir ve uygulanacaktır ancak bu kurallar, onları uygulayacak ve algılayacak kamu görevlileri olmadan oldukça yüzeysel kalacaktır. Bir ülkenin, toplumun veya milletin birlikte devlet gibi bir kurum olarak oluşturabilmesi veya varlığını devam ettirebilmesi için birçok hukuki, uluslararası, geleneksel ve tarihsel süreçlere ihtiyaç duyduğu kadar etik değerlere ve bu değerlerin standartlaşmasına hatta yasalaşmasına da ihtiyacı vardır. Kamu yönetiminde etiğin ve etik değerlerin kritik bir önem taşıması da bu sebeptendir. Kamu yönetimi insanlık tarihi boyunca bireylerin, otoritelerin, iktidarların, yapıların, kurumların, devletlerin ve siyasilerin gündeminden düşmeyen yaşayan bir olgudur. Kamu yönetiminin içinde bulunan veya “bulunması gereken” etik değerleri, etiğin felsefesini anlayacak ve benimseyecek olan ise kuşkusuz insandır. Kamu yönetiminin işleyişindeki sistemlerde, örgütlerde ve kurumlarda asıl temel unsur, bağlı bulunduğu yapının değerlerini benimsemiş insan unsurudur (Usta, 2011, s. 39).

Kamu yönetiminde etik, kamu kuruluşları-vatandaş arasındaki güven ilişkisini tahsis eder, ekonomik kalkınmayı pozitif yönde etkiler, devletin sahip olduğu erkleri hem doğru yönde kullanmasının önünü açar ve çıkar grupları gibi zararlı yapılaşmaların oluşmasını engellemekte büyük önem taşır (TÜSİAD, 2005, s.

21) Etik bazlı bir yönetim biçimiyle vatandaşlara verilen hizmetlerin kalitesi ve adilliği artarak kamu kaynakları daha verimli kullanılabilir ve ayrıca bu etik yönetim şekli vatandaş-devlet arasındaki bilinç, sorumluluk ve duyarlılık gibi karşılıklı beklentiler içeren olguları canlandırabilir (Örselli, 2015, s. 135). Kamu yönetimindeki etik dışı davranışlar, devletin, devletin kurumlarının ve toplumun güvenini karşılıklı olarak sarsarak, temelden tepeye bir yozlaşmaya yol açmaktadır.

Günümüzde, özellikle inceleyeceğimiz türk kamu yönetiminde genel etik algısı vatandaşın bakış açısıyla bakıldığında, kamu kurumlarının, hükümetin ve devletin etik konusunda imajının zedelendiğini göz önüne alındığında, kamu yönetiminde etik hususunun önemini hala koruduğu belirtilebilir (Örselli, 2015, s. 137).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİK VE KAMU GÖREVLİLERİ

Etik, toplumun kendine has kültürel, geleneksel, siyasi vb. etkenleriyle birlikte algılanan, çeşitli göreceliliklere sahip geniş bir kavramdır. Etiği algılayacak ve davranışlarını sorgulayarak eyleme geçecek olan özne ise toplumun yapı taşlarından olan insandır. Kamu yönetimini kapsayan devlet ise içinde barındırdığı toplumun özelliklerine göre çoğu politikasını, yaklaşımını ve kararlarını düzenlemektedir. Kamu yönetimi, devletin yönetiminde her zaman güncel kalan bir olgu olmuş ve toplumların varlıklarını devam ettirmesinde önemli bir paya sahip olmuştur. Kamu yönetiminin etkin ve doğru uygulanmasının önemi de burada anlaşılmaktadır. Geliştirilen hukuksal sistemler ve yasalar da sistemleşme anlamında kamu yönetiminin işleyişine kolaylık sağlamaktadır. Etik ve kamu yönetiminin bu anlamlarıyla özellikle hukuksal anlamda temellenmesini ve bu olguların yasalaşarak sistemleşmelerini günümüzde devletlerde, siyasi ilişkilerde, politikalarda, kurumlarda ve hatta aile gibi yapılarda görülebilir.

Çalışmanın bu bölümünde kamu yönetiminde etik konusunda genel olarak üzerinde durulan “yönetim” ve “yönetimin etik olarak nasıl olması gerektiği” konusunun yanında; kamu yönetiminde etiği anlayacak, benimseyecek olan insanın; kamu yönetimi içinde ise kamu görevlisi olarak çerçeveleyeceğimiz kavramın değeri hakkında tespitler ve çıkarımlar yapılacaktır.

3.1. KAMU YÖNETİMİ VE ETİK

Etik ve kamu yönetimi kavramları içlerinde bulundurdıkları insan faktörü dolayısıyla birbirleri ile yakın ilişki içerisindedir. Kamu yönetiminde etik, sadece devletin hukuksal altyapısıyla gelişen etik kuralları ve ilkelerin nasıl daha iyi olması gerektiğini değil, bu kuralların uygulandığı kurumların, idarelerin ve yapıların kalitesini, standartlarını inceleyip geliştirmeyi de vurgulamaktadır (TÜSİAD, 2005, s. 65). Kamu yönetiminde etik, kamu görevlilerinin yani insanın, kamu görevi

sebebiyle edindiği bazı yetki ve sorumluluklarının altında yerine getirdiği görev veya eylemlerini gerçekleştirirken uyması gereken dürüstlük, tarafsızlık, hesap verilebilirlik, kamu yararını gözetme, liyakat gibi ilkeleri gözetmesini ve bunlara göre davranmasını temsil etmektedir (Eryılmaz, 2008, s. 7).

Kamu yönetiminde etiğin ana unsurlarından olan kamu görevlilerinin, etik ve yönetim ile olan ilişkisini daha iyi anlamak için yönetim ve kamu yönetimi olgusunun nasıl geliştiğini konusuna bu bağlamda değinmek önem kazanmaktadır.

3.2. YÖNETİM VE KAMU YÖNETİMİ KAVRAMLARI

Yönetim kavramı, insanın birlikte yaşaması gerektiği durumlarda ortaya çıkan doğal bir olgudur ve insanın tarihteki en eski zamana kadar gidebilmektedir (Aydın & Çamur, 2019, s. 714). Yönetim bu açıdan genelleme yapılarak açıklanması zor bir kavramdır. Bu sebeple yönetimi, özellikle devlet gibi insanın oluşturduğu sistemlerin gölgesinde değerlendirmek, yönetim olgusunun oluşumu açısından kısıtlamalar getirirse de kamu yönetimini analiz etmek noktasında faydalı olacaktır. Yönetim, devletin de olmadığı zamanlarda insanlar arasında gelişen ilişkilerin organize edilmesi, çeşitli örgütlenmelerin idare edilmesi ve devamlılığı sağlamak için bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır ve yönetim en temel olarak aileden başlamaktadır (Akca, 2019, s. 7). Ayrıca yönetimin, başkaları üzerinde otorite sağlama, sevk ve idare, başkalarının eylemlerini önceden belirlenmiş bir hedefe yöneltme gibi anlamlara da gelmektedir (Şeyhanlıoğlu, 2013, s. 149). Yönetimin bir bilim dalı olarak gelişmesi, devlet yapısının tarih boyunca gelişmesi ile ilişkilidir.

Yönetim tanımını işlevsel olarak şekillendiren genel olarak beş boyut vardır; (Şeyhanlıoğlu, 2013, s. 150)

- Birlikte çalışma,
- Örgütün amaçlarını gerçekleştirme,
- Etkinlik ve verimlilik arasındaki dengeyi kurma,
- Kaynakları tüketmeden en yüksek derecede faydalanma,
- Çevredeki değişimlerin farkında olma.

Bu bağlamda yönetim, bir örgütün, kurumun veya yapının içinde de bulunabilen, insan ilişkisinin olduğu her yerde görülebilecek; idare, işleyiş gibi anlamlara da gelebilen, devletlerin sürekli olarak yöneldiği geniş bir kavramdır.

Gelişen devlet sistemleri ile gündeme gelen kamu yönetimi ise, yönetim bilimi trendinin yükselmesiyle özellikle 19. yüzyıl zamanlarında akademik ve politik gündemleri ile devletler seviyesinde öne çıkmıştır. (Birinci, 2009, s. 127).

Kamu yönetimi kısaca, hem “halk ve amme” gibi vatandaşları temsil eden anlamları hem de “halka ait olan, kamuya ait olan” anlamlarını da içeren “kamu” kelimesinin temsil ettiği özneleri yönetmeyi belirten kavramdır ve ingilizcede de “public administration” olarak da aynı anlama gelmektedir (Akca, 2019, s. 8). Devletlerde yürütülen faaliyetler, kurumların yapısı, erkler ve “kamu düzeni”, “kamu görevlisi”, “kamu hukuku” gibi kavramların hepsini içinde barındıran kamu yönetimi pek çok alana hitap eden bir kavramdır (Eryılmaz, 2013, s. 6).

Kamu yönetimi disiplini, siyaset bilimi, hukuk ve işletme gibi disiplinlerin tarih boyunca izlediği yaklaşımlardan beslenmektedir ve kendisi de bu disiplinleri beslemektedir (Saklı, 2011, s. 116).

Kamu yönetiminin genel olarak dört boyutu bulunmaktadır ve bunlar işlev, yapı, disiplin ve mesleki boyuttur (Eryılmaz, 2013, s. 6). İşlevsel anlamda kamu yönetimi kısaca şöyle açıklanabilir (Eryılmaz, 2013, s. 6) ;

- Halkın temel ihtiyaçlarını gidermeye yönelik hizmetleri üretir,
- Kamu yönetimi, kamu politikalarının geliştirilmesi, düzenlenmesi ve işlemesindeki tüm süreci belirtir,
- Bir kamu hizmetinin gerçekleştirilmesi anlamında, yasaya tâbi olan yönetseli, siyasal ve hukuksal boyutların uygulanmasını temsil eder,
- Kamu yönetimi, kamu görevlisinin içinde bulunduğu idari düzenlemeleri, yasal altyapıyı ve kamu görevlisinin eylemleri olarak da açıklanabilir

Yapısal olarak devletlerin yürütme alanının sistemleşmesini açıklayan yapılar bütünü olarak anlaşılabilen kamu yönetimi, kamu kuruluşları-vatandaş ilişkisindeki vatandaşın, devlet ile temas ettiği kurumları, kamu hizmetlerini toparlayarak tek bir kavram olarak öne çıkar (Akca, 2019, s. 10). Devletler sürekliliğini, kamu yönetiminin sürekli olarak işlemesine borçludur (Eryılmaz, 2013, s. 7).

Bir akademik disiplin olarak kamu yönetimi, siyaset bilimi, sosyoloji, iktisat, hukuk, işletme gibi disiplinler arasında geçerliliği olan multidisipliner bir bilim dalıdır (Akca, 2019, s. 10). Kamu yönetimi bu disiplinlerden kendi yararına olan konuları araştırarak yüksek öğretim ve devlet seviyelerinde teoriden pratiğe bilgiyi kullanan bir disiplindir (Eryılmaz, 2013, s. 7-8).

Mesleki olarak kamu yönetimi ise kamu görevlilerinin kariyerleri açısından anlam kazanarak, bir kamu görevlisinin özellikle yöneticilik ile ilgili kazanımlarını edindiği, geliştirdiği çeşitli eğitimlerini ve tecrübelerini içinde barındırır (Akca, 2019, s. 10). Kamu yönetimi uygulanırken üretilecek olan kamu politikaları oluşturulurken ihtiyaç duyulan bilgilerin, ihtiyaç duyulan çeşitli teknik alanlarda uzmanlaşmış kamu görevlilerinden ve kamu yöneticilerinden edinildiği göz önünde bulundurulmalıdır (Eryılmaz, 2013, s. 8).

3.3. GELENEKSEL KAMU YÖNETİMİ VE YENİ KAMU YÖNETİMİ

Kamu yönetimi özellikle 19. yüzyılın sonlarında geleneksel kamu yönetimi anlayışının ortaya çıkması ve yönetim yapılarında uygulanması ile devletler bazında öne çıkmıştır (Erdem, 2021, s. 4). Geleneksel kamu yönetimi genel olarak, Woodrow Wilson'ın Yönetimin/İdarenin İncelenmesi, Frederick Taylor'un Bilimsel Yönetimin İlkeleri ve Max Weber'in Bürokrasi Teorisi düşünceleri/çalışmaları doğrultusunda gelişmiştir (Eryılmaz, 2013, s. 8). Uzmanlaşma, disiplin, resmiyet ve işbölümü gibi kavramlar geleneksel kamu yönetiminin temelini oluşturmuştur (Özdemir, 2008, s. 181). Bu anlayış, kamu yönetimi konusundaki geçerliliğini yakın tarihe kadar korumuştur.

Geleneksel kamu yönetiminin özellikleri ve ilkeleri kısaca şöyle açıklanabilir (Eryılmaz, 2013, s. 9-10; Erdem, 2021, s. 5-6):

- Geleneksel kamu yönetiminin yapısı büyük ölçüde Max Weber'in temellendirdiği bürokrasi kavramına göre şekillenmiştir. Bürokrasi; yasalara, detaylı kurallara, hiyerarşiye ve uzmanlaşmaya dayalı bir sistemi kamu yönetiminin yapısına uygulamaya çalışmıştır. Bunun temel sebebi ise bürokrasi sayesinde kamu yönetiminde verimlilik ve etkinliğin artacağı; bunun yanında tarafsızlığın da sağlanacağı kabul edilmesidir.
- Geleneksel kamu yönetimi, devletin kamusal hizmet ve malların üretilmesinden sunulmasına kadar olan aşamaları, devletin kendi kurduğu yapılarla (bürokrasi sistemi sayesinde) sağlanmasını öne sürmektedir. 19 – 20. yüzyıllar çevresinde yükselen trendde olan refah devleti anlayışının etkisi de burada görülebilir. Bu açıdan devlet özellikle ekonomik alanda tekelleşecek ve güç sahibi olacaktır.
- Geleneksel kamu yönetimi özellikle Woodrow Wilson'ın 1887'de yayınlanan "Yönetimin/İdarenin İncelenmesi" çalışması ile öne çıkan siyaset ve yönetimin ayrılığı ilkesini savunmaktadır. Buradaki yönetim/idare kavramlarından kasıt kamu yönetiminin işleyişindeki kuralların uygulanması sürecidir. Siyasi alanda, siyasiler tarafından belirlenen ve karar verilen bu kurallara, idareler ve yönetimleri; kararın verilmiş şeklini veya neden verildiği ile ilgilenmeden doğrudan uyarak, kamu yönetimini işleteceklerdir. Kamu yönetimindeki kamu görevlileri, belirlenen kurallara göre görevlerini yerlerine getirmektedirler. Siyasiler de bu süreçte kamu görevlilerine görevlerini ifa noktasında karışmamaları gerekmektedir. Böylelikle kamu yönetimi hem kendini siyasi alandan ayırmış olacak hem de kendini bir denetim altına alarak kendisine belirlenen görevleri yerine getirecektir.
- Son olarak, kamu yönetimi ve özel sektörün farklılıklarına dikkat çeken geleneksel kamu yönetimi bu bağlamda net bir ayırım koymaktadır. Özel sektörün işleyişindeki işletme anlayışı, kamu yönetiminin amaçları ile aynı

olmadığı için temelden bir farklılık söz konusudur. Bu anlayış kamu sektörünün “kamu yararı” amacı gütmesi sebebiyle mal ve hizmetlere daha çok sahip olmasını istemektedir.

Geleneksel kamu yönetimi anlayışına gelen eleştiriler ise genel olarak bürokrasinin ve katı hiyerarşinin getirdiği ve getireceği sonuçlar üzerinden yoğunlaşarak; bürokrasinin içindeki kamu görevlilerinin zaman içinde girişimciliklerinin azaldığı ve verimsizliktikleri, sistemin hantallaştığı ve bu yönetim şeklinin güçlenen devleti ve devlet kurumlarının otoritelerinin artmasıyla hesap verilebilirliklerinin azalması yönünden yankı bulmuştur (Erdem, 2021, s. 6-7).

Bu noktada geleneksel kamu yönetimi anlayışının benimsediği bürokrasi sistemi hakkında akademik yazımda çeşitli düşünürlerce yapılan popüler “kafes” benzetmesinin nedenleri anlaşılmaktadır. Bürokrasi sistemi tamamen yanlış temeller üzerine şekillenmiş ve uygulanmış demek doğru olmayacaktır. Ancak bürokrasi ve geleneksel kamu yönetimi anlayışı kamu yönetiminin “verimli, etkin” işlemesi ve “kamu yararı” gözetmesi gerektiği konularında fazla katı ve sert çizgiler çizmiştir. Dolayısıyla kamu yönetimini işletecek olan kamu görevlisi yada yöneticisi kendini sınırları belli olan, duygusuz ve sert bir sistemin içinde bulmaktadır. Bu sistem her ne kadar kamu yönetiminin sürekliliğini, öne çıkardığı düşünceler ile formülize etse de “insan” kavramının davranışlarının değişkenliğini ve bu değişkenliğin kamu yönetiminin işleyişine getireceği faydaları ve zararları hesaba katmamıştır. Geleneksel kamu yönetiminin zaman içinde dünya savaşları, ekonomik buhranlar gibi sebeplerle geçerliliğini kaybetse de bu anlayışın düşüşünde, kamu görevlisi kapsamındaki sorunların da göz ardı edilmemesi gerekmektedir

Özellikle 20. Yüzyıldan itibaren ve ikinci dünya savaşı sonrası küreselleşme, ekonomik bunalımlar ve savaşlar devletlerin sürdürülebilirliğini ve güçlerini olumsuz olarak büyük ölçüde etkilemiştir (Uysal, 2020, s. 113). Geleneksel kamu yönetimi bu süreçten sonra geçerliliğini yitirmeye başlamış ve kamu yönetiminde bir dönüşüm süreci aranmaya başlanmıştır. Ek olarak geleneksel kamu yönetimi, gelişen sanayi toplumunun getirdiği, teknoloji, özerklik, esneklik,

küreselleşme, yerellik, bilgi gibi kavramların günlük hayata uyumlanması ile değişen toplum ve devletlerin işleyişine ayak uyduramamıştır (Erdem, 2021, s. 10).

Kamu yönetimi tartışmalarında hız kazanan dönüşüm sürecinde 1960'lı yıllarda ortaya çıkan yolsuzluk skandalları, yine bu dönemde geleneksel kamu yönetimi anlayışının kamu görevlisi kavramına bakışını “tek tip” insan yetiştirmek olarak yerleştirmesi üzerine gelen eleştiriler ve tüm bunlara ek olarak derin ve süregelen ekonomik sıkıntıların büyük buhranlara yol açması; kamu yönetimindeki bahsedilen kabuk değişiminde en önemli faktörler olmuşlardır (Özdemir, 2008, s. 186). Yeni taleplere cevap veremeyen geleneksel kamu yönetimi önemini kaybetmiş ve 1970'lerin başında yeni kamu yönetimi anlayışı, 1968 yılında düzenlenen Minnowbrook Konferanslarıyla gelişmeye başlamış; özellikle Dwight Waldo ve George Frederickson'ın katkılarıyla kamu yönetimi gündeminde kendine yer aramaya başlamıştır (Erdem, 2021, s. 13).

Bu süreçler devam ederken yeni kamu yönetimi anlayışı 1980'li yıllarda yankı bulmaya başlamış ve özellikle Margaret Thatcher döneminde, yeni sağ düşüncesi ile devletin ekonomik anlamda küçülmesiyle politikaları yapılandırırken başvurulan bir anlayış olmuştur (Erdem, 2021, s. 12). Bu dönemde işletmecilik, piyasa temelli kamu yönetimi, girişimcilik, yönetişim gibi kavramlar öne çıkmıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışının bu anlamda önem kazanmasının gelişme süreci üç aşamada açıklanabilir (Eryılmaz, 2013, s. 11):

- 1- 1980'li yıllardan başlayarak 1985 yılı civarına kadar süren kamuda deregülasyon, ekonomik tasarruflar ve piyasanın serbestleşmesine yönelik politikalar öne çıkması,
- 2- İkinci aşamada 1985 yılından itibaren artan kamu iktisadi girişimlerinin özelleştirilmesi ve “tutumluluk-verimlilik-etkinlik” ilkeleri çerçevesinde gelişen devletin piyasadaki gücünü küçülten politikaların uygulanması,
- 3- Son aşamada ise 1990'lı yıllardan itibaren yönetişim, hesap verilebilirlik, açıklık, katılım, vatandaş odaklılık gibi kavramlar öne çıkarak, kamu yönetiminin kalitesi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Yeni kamu yönetimi, kamu sektöründe rekabetin artırılmasını, performans değerlendirmelerinin yapılmasını, kaynakların kullanımında titizlik ve tasarrufa, kamuda özel sektör metotlarının kullanılmasını teşvik ederek, kamu yönetimini değiştirmeye çalışmıştır. (Eryılmaz, 2013, s. 10).

Yeni kamu yönetiminin ilkeleri şu şekilde sıralanabilir (Eryılmaz, 2013, s. 10-11; Ulutürk, 2015, s. 399);

- Geleneksel kamu yönetimindeki Weber'in bürokrasi sistemindeki anlayışındaki yönetici modelinin kaynakları israf etmesi ve kısıtlı karar alma yetisine sahip olması yerine; kamu yönetiminde tecrübesine ve uzmanlıklarına dayalı girişimci kamu yöneticileri ile kamu yönetiminin işlevselliğini artırmak ve yönetimde hesap verilebilirliği sağlamak,
- Ulaşılabilecek amaçların planlanması ve bu süreçte performans ölçümleri yapılarak faaliyetin etkinliğinin tespiti ve geliştirilmesi,
- Yönetim süreçlerinde çıktılarından ziyade girdilere önem göstererek süreçleri göz önünde koyarak personel ilişkilerine ve kaynakların kullanımındaki planlamanın önemini öne çıkarmak,
- Merkeziyetçi ve katı personel yönetiminin olumsuz yönlerini yani azaltarak; yumuşak hiyerarşi, adem-i merkeziyetçi bir kamu örgütü yapısı ile verimliliği artırmak,
- Yönetim sisteminde çeşitli gruplandırmaların yapılarak, koordine ve uzmanlaşacak optimal kadroların birimleşmenin sağlanması,
- Kamu sektöründe vadeli sözleşmeler ve ihale usulleri gibi rekabeti artıracak girişimlerin ve piyasa politikalarının uygulanması,
- Minimal devlet anlayışı temelinde kamu sektöründe, özel sektörün belirli faydalı yöntemlerini kullanarak, kamu faaliyetlerinde esneklik ve vatandaş-

devlet ilişkisi arasında karşılıklı fayda sağlayacak yönetim kavramıyla hareket etmek,

- Kamu kaynaklarının ihtiyaçlarını tespit ederek zararı minimize etmek ve kaynakların kullanımından tasarruf ederek maliyetleri düşürmek.

Yeni kamu yönetimi, devletin faaliyet alanını daraltarak devleti bir hakem rolünde görmek istemektedir ve kamu yönetiminin sadece kendine kural koyan siyasilere karşı değil, kamuya yani vatandaşlara da karşı sorumlu olduğunu belirtir (Eryılmaz, 2013, s.11).

1980'den sonra kamu yönetimi tartışmalarında öne çıkan yeni kamu yönetimi yaklaşımı, küreselleşme, esneklik, katılımcılık, hesap verebilirlik, şeffaflık, yönetim, piyasalarda rekabet, özerklik, minimal devlet, performans odaklı faaliyet, az ve uzman personel, etkililik, dinamiklik, kaynak yönetimi gibi kavramları kamu yönetiminin gündemine getirmiş ve çoğu dönemde devletlerin politikalarına büyük oranda etki ederek, günümüzdeki güncel kamu yönetimi tartışmalarına da yön vermiştir (Erdem, 2021, s. 18).

Açıklamalardan hareketle kamu yönetimi anlayışının 1980'ler dönemi ile çıkışa geçen yeni kamu yönetimi anlayışı sonrasında şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi kavramları öne çıkardığını ve devlet-vatandaş arasındaki karşılıklı iletişime önem verdiği görülebilir. Kamu yönetiminde etiğin yükselmesinin bu dönemde ve bu anlayışın geliştiği iklimde kritik önem kazanmasının nedeni de böylelikle anlaşılabilir. Ek olarak, geleneksel kamu yönetimi anlayışının ilkeleri arasında kamu görevlisinin yani insan unsurunun barındırdığı değer, kültür gibi kavramları da barındırmadığından da bahsedilebilir.

3.4. KAMU YÖNETİMİ KAPSAMINDA ETİĞİN ÖNE ÇIKIŞI

Kamu yönetiminde etik tartışmaları antik dönemlere kadar uzanmakla birlikte, kamu yönetiminde etik bir disiplin zemininde tartışılmasa da örneğin Yunan polislerinde; kamu görevlilerinin kamu hizmeti sunmak için bu sorumluluğu onlara

vermeden önce bir yemin ettirilmesi (Atina Andı) uygulaması görülmektedir (Özdemir, 2008, s. 186). Türk tarihinden ise Osmanlı Devleti'nin çöküşünde önemli noktalardan olan rüşvet konusunun öne çıktığı görülmektedir (Akca, 2019, s. 26). Ancak kamu yönetiminde etiğin esas gündeme gelişi, geleneksel kamu yönetiminin düşüşü ile orantılı olarak, geleneksel kamu yönetiminin benimsediği yönetim anlayışının içinde “etik”, “değer” gibi kavramların yer almayışı üzerinden 20. Yüzyılın sonlarına doğru büyüyen eleştiriler ile gelişmiştir (Birinci, 2009, s. 127). Bu dönemde devletlerin yaşadığı çoğu ekonomik, siyasal ve etik krizler de, kamu yönetiminde etiğin sistemleşmesini hızlandırmıştır. Günümüzde de kamu yönetiminde etik konusu “kamu yönetiminde çıkar çatışması”, “kamu yönetiminde etik dışı davranışlar” gibi konu başlıklarıyla akademik ve pratik platformlarda gündemini korumaktadır.

Özellikle 1940'larda Nigro ve Richardson tarafından, “*Public Administratinon Review-PAR*” isimli dergide kamu yönetiminde, etiğin önemini vurgulamışlardır (Erdem, 2021, s. 36). 1974 yılında ise Michaelon'un “*Social Equity and Organizational Man: Motivation and Organizational Democracy*” çalışması ve David K. Hart'ın “*Social Equity, Justice, and Equitable Administrator*” isimli çalışmaları sosyal eşitliğin, yönetim açısından önemini vurgulayarak kamu yönetiminde etik olgusunun zenginleşmesini sağlamışlardır (Sayılı & Kızıldağ, 2007, s. 233-234)

Kamu yönetiminde etik (literatürde “yönetisel etik ve kamu yönetimi etiği” olarak da kullanılır) genel olarak, kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken uyması gereken anayasal yükümlülüklerini temsil ederken; kamu hizmetinin sunulduğu kurumlardan idareleri ve bu yapıların unsurlarını ilgilendirmektedir (TÜSİAD, 2005, s. 65). Belirli bir örgüt veya kurum içerisindeki kuralların, çeşitli ve göreceli ahlak standartlarıyla harmanlanmasıyla kamu yönetiminde etik veya yönetisel etik, bu yapılarda ortaya çıkmaktadır (Sayılı & Kızıldağ, 2007, s. 234). Kamu yönetiminde etik, bürokratik yönden etik etkililik, etik uzmanlık gibi kuramlarla ilgiliyken demokratik yönden yurttaşlık, kamu yararı, şeffaflık, karşılıklı güven ve hesap verilebilirlik gibi kavramları kapsamaktadır (Öktem & Ömürgönlüşen, 2005, s. 232). Kamu yönetiminde etiğin amacı devlet-vatandaş

arasındaki etik ihtiyaçlarını karşılayarak güveni sağlamak ve kamu görevlilerinin davranışlarını geliştirmektir (Saylı & Kızıldağ, 2007, s. 235).

Kamu yararını ve nicel anlamda çok kişinin faydasını gözetmesi sebebiyle temel olarak teleolojik yaklaşımlara yakın olarak görülen kamu yönetimi etiği; deontolojik açıdan da dev, bireyin yükümlülükleri ve sorumlulukları gibi kavramları da içererek anlamını genişletmiştir (Birinci, 2009, s. 133; Erdem, 2021, s. 38). Ancak buna rağmen teleolojik yani sonuca dayalı bir kamu yönetimi anlayışının, kamu görevlilerinin etik davranışlarını ilkeleştirmede ve kamu politikalarının sistemleşerek uygulanması süreçlerinde daha ağır bastığı görülmektedir (rselli, 2015, s. 135).

Deontolojik açıdan kamu yönetiminde etiği desteklemek ve belirli temellere oturtmak aslında birçok “doğrusu” veya “yanlışı” olmayan birçok değişkene bağlıdır çünkü deontoloji; irade, dev, bireysel yükümlülükler gibi doğrudan insanı ve onun davranış biçimini sorgulamaktadır. Bu sebeple kamu yönetimi etiğini deontolojik olarak ilkeleştirmek ve zeminini buna göre hazırlamak birçok sorunu ve açmazı da beraberinde getirir (Birinci, 2009, s. 137). Kamu yönetimi içerisinde de gerekli olan yasalaşma, etik ilkeler gibi sistemleşmiş normların, kamu görevlilerinin her birinin değişken yapısına, çevresine ve davranışlarına özel olarak hitap etme olanağı mümkün değildir.

Ancak yine de bu çalışmanın fikrini destekler bir açıdan Birinci’ye göre (2009, s. 137-138); kamu etiğini deontolojik temellendirme hedefi kamu yönetimi içinde problemlili olsa da, kamu yönetiminde etiğin, deontolojik etiğin en nde temsilcisi olan Kant’ın çalışmalarından öğreneceği şeyler olduğunu; özellikle kamusal alandaki “değer bilgisi” kavramının önemine dikkat çekerek, kamu görevlilerinin “hem kendileri hem de diğerleri için etik davranması” ilkesinin rolünün altını çizmektedir.

Devletler kamu yararı amacıyla, toplumun ihtiyaı olan hizmetleri kamu yönetimi aracılığıyla sağlamaktır (zdemir, 2008, s. 181). Güvenlik, eğitim, ekonomi, sağlık, barınma ve sosyal hizmetler gibi sıralanabilecek kamu hizmetlerinin sevk ve idaresi kamu görevlileri tarafından sağlanacaktır (Birinci, 2009, s. 130).

Çoğu ülkede etik konusunun 1980’lerde gündeme oturmasıyla, kamu yönetiminde etik konusunda, kamu hizmetlerinin yürütülmesi sürecinde çeşitli ulusal etik kuralların oluşturulması ve etik bir yönetimin sistemleşmesi de devletlerin sürdürülebilirliği için önemli hale gelmiştir (Öktem & Ömürgönlüşen, 2005, s. 232). Kamu görevlileri bu bağlamda, görevlerini yerine getirirken belirli ilkelere ve yasalara dayanma yükümlülüklerinin yanı sıra, kamu yararını gözeterek çalışmaları gerekmektedir (Özdemir, 2008, s. 181).

3.5. KAMU YÖNETİMİNDE ETİK İLKELER

Yeni kamu yönetiminin gündeme geldiği tarihlerde, ülkelerde artan ve birçok problemi beraberinde getiren yozlaşma, yolsuzluk gibi etik dışı davranışların hem yönetsel hem de toplumsal olarak çeşitli krizler getirmesinin sonucu olarak ülkeler kamu yönetiminde etik dışı davranışları engellemek için çok önemli kararlar almak zorunda kalmışlardır (Öktem & Ömürgönlüşen, 2005).

Günümüzde de sürekli patlak veren siyasi ve ekonomik skandallar, etik tartışmalarının geliştiği 1980’lerde de devletlerin ve toplumların gündeminde olduğundan; etik dışı davranışlara önlem alınması gerekmele beraber, kamu görevlilerinin ve yöneticilerin belirlenecek etik ilkelere uyumu devletler tarafından sağlanmalıdır (Öztürk, 1998, s. 123).

Kamu yönetimindeki etik davranışların devletler bazında yüksek seviyede yıkıcı etki bırakmalarının sebeplerinden en önemlileri şu şekilde açıklanabilir (TÜSİAD, 2005, s. 63-65; Güldüler, 2020, s. 22-23):

- Kamu yönetiminde, hizmetlerin sunumu ve kaynakların kullanımındaki özne olan kamu görevlileri; görevinin ifası sırasında takdir yetkisi kullanarak bu kaynakları kullanır. Etik bu noktada, kamu görevlisini sınırlandırarak, kamu görevlisinin elindeki yetkiyi doğru kullanmasını ve kamu kuruluşları-vatandaş ilişkisindeki güveni zedelememeye çalışır. Bu güvenin kaybolması durumunda sadece kamu görevlileri değil bireyler de etik dışı davranışlara eğilimli olup, her alanda normlara karşı gelebilmektedirler. Kaybolan bir

güven ortamı, toplumun sahip olduğu gelenekleri, değerleri ve ahlaki kuralları önemsizleştirerek; o toplumdan yetişecek olan kamu görevlilerini de elbette etkileyecektir.

- Kamu yönetiminde etik, değer ve sosyal sorumluluk kavramlarını empoze etmeye çalışmaktadır. Kamu kaynağını ve gücünü özel çıkarlar için kullanmamak, kamu görevlisinin en önemli sorumluluğudur. Oysa kamu görevlisi bu sorumluluğu gözetmezse ortaya çıkacak mali ve toplumsal sonuçlar, o ülkenin kalkınmasından sosyal yapısına kadar çoğu şeyi olumsuz etkileyecektir.
- Kamusal alandaki etik dışı faaliyetlerin bir ülkenin ekonomisine negatif olarak doğrudan etkisi vardır. Kamu kaynaklarının verimsiz, savurgan ve özel amaçlar için kullanılması, o ülkedeki bürokrasinin işleyişinden ülkenin genel ekonomisine kadar çoğu faktörü etkilemektedir. Özellikle bürokrasinin hantallığı ve etkisizliği vatandaşların güvenini ve kamu görevlilerinin genel ahlak motivasyonunu düşürürken kamu hizmetinin standartlarını da düşürür.
- Kamu yönetimindeki etik dışı olguların o ülkedeki ekonomideki enflasyonun artışı açısından etkisi bulunmaktadır. Ayrıca bu durum ülkenin ekonomisine katkıda bulunacak yatırımcıları, döviz girdilerini ve piyasa aktörlerini; güvenilir bir ortam olmadığından olumsuz bir şekilde etkilemektedir.
- Etik dışı faaliyetler sonucu hantallaşan ve belirli özel çıkarlara göre hareket etmeye başlayan bürokratik işlemler, haliyle rant elde edilecek açıklıklar bırakmaktadır. Kamu alanında etik dışı faaliyetlerin fazla olduğu ülkelerde çıkar grupları artmakta ve toplumun genelinin refahı düşmektedir.

Açıklamalardan hareketle kamu yönetimindeki etik dışı faaliyetlerin sonuçlarını ve yol açabileceği durumları görmekle beraber, aynı zamanda kamu yönetiminde etiğin neden önemli olduğunun da açıklaması da yapılmış olmaktadır. Devletin kamu yönetimindeki idari alanında çeşitli etik standartlara ve ilkelere

ihtiyacı vardır. Sürekli artan kamu yönetimindeki yolsuzluk, rüşvet, kayırmacılık, liyakatsizlik gibi durumlara öncelikle yasal düzenlemelerle yaptırımlar getirilmeli ve idareler öncelikle bu kapsamda denetlenmelidir.

1996 yılında OECD'nin (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) ülkelerdeki artan etik dışı davranışları azaltmak ve evrensel etik yasalarının geliştirilmesine ön ayak olan Kamu Yönetiminde Etik Raporu kapsamında, devletlerin iyi bir etik altyapıya sahip olmasının sekiz kritik unsur olduğunu belirtmiştir (Yüksel, 2005, s. 348-349):

- Etkili bir yasal altyapı,
- Siyasi irade,
- Etkin hesap verme araçları,
- Pratikte karşılığı olan davranış kuralları,
- Mesleki sosyalleştirme araçları,
- Kamu yönetiminde uygun çalışma ortamının sağlanması,
- Etik hususlar için oluşturulacak yetkili kurumlar,
- Kamu görevlilerini denetleyecek bir sivil toplum mekanizması,

Bu ilkeler ışığında devletlerin, kamu yönetiminde etiği kendi özelliklerine göre şekillendirerek bünyelerine almaları ve sistemleştirmelerinin yöntemi belirtildiği söylenebilir. Yönetimler açısından değerli olan bu raporun uygulanma süreçleri ve sistemleşmeleri de 2000'li yıllarda uluslararası bir trend olarak hız kazanmıştır. ABD'de The Office of Government Ethics, Japonya'da National Public Service Ethics Board ve Türkiye'de Kamu Görevlileri Etik Kurulunun kurulması bu süreçlere örnek verilebilir (Sayan, 2020, s. 167).

2000 yılında yine OECD tarafından yapılan araştırma sonucu yayımlanan, OECD ülkelerinin mevzuatlarında yer alan sekiz etik ilke şu şekildedir (Önen & Yıldırım, 2014, s. 118).

- Adalet ilkesi,
- Tarafsızlık ilkesi,
- Hukukilik ilkesi,

- Dürüstlük ilkesi
- Etkinlik ilkesi,
- Saydamlık ilkesi,
- Eşitlik ilkesi,
- Sorumluluk ilkesi.

Yasal bağlamda ülkeler bu ilkeleri kamu yönetimlerine kurumlar ve normlar aracılığıyla uygulayarak etik dışı davranışları önlemeyi amaçlamaktadırlar.

Geliştirilen ilkelerden hareketle, bu ilkelerin kamu yönetiminde kamu görevlileri ölçütünde karşılığı genel olarak: Kamu yararını özel çıkarın önüne koyarak, dürüst, tarafsız, açık, hesap verebilir bir şekilde bu ilkeleri yaşatmak ve geliştirmektir (TÜSİAD, 2005, s. 94).

3.6. KAMU YÖNETİMİNDE ETİK DIŞI DAVRANIŞ TÜRLERİ

Kamu yönetimlerinde, kamu görevlilerinin ve kamu yöneticilerinin etik açıdan işlevleri kaybolduğunda bu durumun kurumsal, yasal, siyasi ve ekonomik olarak tespitlerinin yapılması; elzem görülen kurumsal reformlar uygulanarak etik altyapıları geliştirilmelidir (Çevikbaş, 2006, s. 265-266). Öyle ki zamanında ve yerinde denetimsel müdahaleler ile bu tür durumların önüne geçilmezse, kamu kaynakları, toplum yapısı ve vatandaşların devlete duyduğu güvenin geri alınamayacak sonuçları doğabilir. İyi bir etik altyapı kurmak ve onu geliştirmek için devletler, toplumlarının kültürünün ve geleneklerinin, kamu yönetimiyle kesiştiği noktalar ile etkileşim halinde olmalıdırlar (Yüksel, 2005, s. 348). Bu bağlamda kamu yönetimindeki etik dışı davranışları doğru tespit etmek ve yaptırımları uygulamak önem kazanmaktadır. Kamu yönetimindeki etik dışı davranışlar, yönetim süreçlerinde, karar verilmesi gereken durumlarda, özel çıkar ve kamu çıkarının karşılaştığı ikilemlerde, idari işlerde ve yönetimin genel işleyişinde meydana gelen ve kaçınılması gereken unsurları ifade etmektedir.

Özellikle yozlaşma gibi durumlara sebebiyet veren kamu yönetiminde etik dışı davranışlar, örneğin Amerika'da 19. Yüzyılda kamu yönetiminin işleyişinde olan

“yağma sistemi” (spoil system)nin çöküşü sürecinde gündeme gelen ve tarih boyunca devletlerin önlem alması gereken bir olgu olmuştur (Özdemir, 2008, s. 185).

Devletlerde ve ülkelerde yozlaşma (corruption) durumu, kamu yönetimlerinde önemsiz kabul edilebilecek süreç ve davranışlar ile başlayıp, tıpkı bir kartopu etkisiyle büyüyerek etkisini gösterebilir ve Türkçede çürüme, kötüleşme anlamlarına gelmektedir (Eryılmaz, 2008, s. 3).

Eryılmaz’a (Eryılmaz, 2008, s. 4) göre yönetim kapsamında yozlaşma, tıpkı etik ilkelerin evrenselliği gibi evrensel özelliklere sahip olmakla beraber şu şekilde biçimlenmektedir:

- Adam kayırmacılığı alanında akraba ve eş dost kayırmacılığı (Nepotizm), Siyasal patronaj, hemşericilik,
- Lobicilik, rant ve kollama,
- Verimsizlik ve israf,
- Rüşvet, irtikap ve ihtilas,
- Değişime gönüllü olmamak veya değişimin kendi çıkarlarına ters düşeceği durumda direnç göstermek,
- Hediye almak.

Kamu yönetimindeki yozlaşma, toplumun çoğu alanına etki ederek, o toplumun değerleri, ahlaki ilkeleri ve kültürünü etkileyerek bir ülkenin güncel durumuna ve geleceğine büyük zararlar vermektedir (Aydın & Çamur, 2019, s. 718).

Kamu yönetimindeki etik dışı davranışlar kısaca, kamu yönetimindeki etik dışı ilkelere zıt olarak bu ilke ve kuralların ihlali ile oluşan olumsuz durumları nitelemekte ve kamu yönetimindeki etik dışı davranışlar belirli türleri bulunmaktadır (Çalık, 2012, s. 25-26).

Yönetimde etik dışı davranış türlerinden en önemlileri şöyle sıralanmaktadır(Saylı & Kızıldağ, 2007, s. 235; MEGEP, 2006 s. 31-33):

- Ayrımcılık,
- Bencillik,
- İşkence(Eziyet),

- Kayırmacılık,
- Yıldırma,
- Dalkavukluk,
- Şiddet ve Baskı,
- Politikaları İşlere Karıştırmak,
- Görev ve Yetkinin Kötüye Kullanılması,
- Bağnazlık-Yobazlık,
- Dogmatik Davranışlar,
- Sömürü(İstismar)
- Bedensel veya cinsel taciz,
- Yolsuzluk.

Etik dışı davranış türlerinden, kamu görevlisini doğrudan etkileyen bir kavram olan yolsuzluk, içinde rüşvet, irtikap ve zimmet gibi etik dışı davranışları kapsamakla beraber genel olarak kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken işlerini hızlandırmaları, yavaşlatmaları gibi durumları bir menfaat veya özel çıkar karşılığında yapmaları olarak tanımlanabilir (Karakaş, 2007, s. 45). Kamu gücünü elinde bulunduran her türlü aktörün, politikacının, görevlinin ve yöneticinin karışabileceği yolsuzluk, devletlerin karşılaştığı ve önlem alması gereken olgulardan biri olmuştur (Özsemerci, 2003, s. 4-5). Yolsuzluk, yetki çokluğunun tekelleşmesi ve artmasıyla, hesap verme sorumluluğu ve saydamlığın azaldığı süreçlerde etkisini artırır (Karakaş, 2007, s. 46).

Yolsuzluğun özünde özel çıkar amacı yatmaktadır ve kamu görevlisinin bireysel değer algısı, vicdanı ve maddi çıkar düşüncesi yolsuzluğun boyutlarını değiştirebilmektedir ve kamu yönetiminde etik, yolsuzlukla mücadele sürecinde önemi küreselleşmiş bir rehber aracı görmektedir (Bozkurt, 2010, s. 44-45).

Kamu yönetiminde etik içerikli davranışları uygulayacak olan aktörler, kamu görevlileridir. Devletler pek çok yasal ve idari düzenlemelerle etik dışı davranışları önlemeye ve etik davranışları teşvik etmeye çalışsa da asıl problem bu ilke veya kuralların geliştirilmesinden çok, bu ilkeleri veya kuralları uygulayacak

kamu görevlisine bu bağlamda temas etmektir. Kamu görevlisi, karar alırken kendi yaşantısı, ruh hali, çevresi ve değerleri dahil pek çok değişkenden etkilenmektedir. Çünkü sadece etik dışı davranışlara önlem alan yasal düzenlemelerin, mevzuatta yürürlüğe sokulmasının yanı sıra etik hususunun karmaşık ve insanla ilintili felsefi boyutları da bulunmaktadır (Öktem & Ömürgönlüşen, 2005, s. 232). Alacağı kararların olumsuz etkilerini anlayabilecek algı kapasitesinde bir kamu görevlisi yetiştirmenin, dolayısıyla toplumu geliştirmenin önemi burada göze çarpmaktadır. Etik dışı davranış etkilerinin algılanma biçimi bu çerçevede toplumu, kamu görevlilerini ve etik ilkeleri etkilemektedir. Böylelikle kamu görevlisinin yetiştiği ülke, etkilendiği kültür, ve bireyin değerli gördüğü olgular, toplum yapısı, devlet görüşü gibi durumlar önem kazanmaktadır.

3.7. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİK VE ETİĞİN ÖNEMİ

Tarih boyunca uzun, geniş coğrafyalara hitap etmiş ve bu coğrafyalardan beslenmiş, çeşitli dini görüşler ile şekillenmiş, alanında birçok bilimsel eser verilmiş ve sayısız düşünür, bilim adamı ve lideri bünyesinde barındıran bir sosyolojik, geleneksel ve kültürel değerler hazinesine sahip olan türk kamu yönetimi; varlığını yüzyıllarca koruyan kadim bir geçmişe sahiptir.

Etik olarak ise Türk tarihinde, Nizamülmülk'ün "Siyasetname", Farabi'nin "Erdemli Şehir", Yusuf Has Hacıp'in "Kutadgu Bilig" gibi eserlerinde liyakat, akıl, dürüstlük gibi kavramları görmek mümkündür ve Osmanlı döneminde de ahilik gibi yapıların mesleki saygınlığı ve değerleri koruduğunun yanı sıra kültürel olarak halk arasında yerleşen pek çok ahlaki ve etik ölçütler görülebilmektedir (Güldüler, 2020, s. 33-35). Ancak Türk kamu yönetiminde etiğin bir disiplin olarak gündeme gelmesi, etiğin kamu yönetimindeki yükselişi ile benzer tarihlere paralellik göstermektedir.

Türk kamu yönetiminde, özellikle 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti döneminin başlangıcında kaybolan insan sermayesi, ekonomik buhranlar ve siyasi krizlerin mevcut olduğu bir yapıda, kamu yönetiminin önem kazandığı görülebilir ve etik kapsamda ise temel olarak iki trend Türkiye'de kamu yönetimi etiğinin gündeme gelmesini sağlamıştır: 1980'li yıllarda gelişen yeni kamu

yönetimi anlayışıyla neo-liberal bir dönüşüm ve 2000'lyi yıllarda Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB)'ne üye olma süreci (Akcagündüz & Eken, 2022, s. 477). Bu sürece ek olarak İkinci Dünya Savaşından sonra gelişen sosyal devlet anlayışı ile gelişmesi ve özellikle sosyo-ekonomik anlamda genişlemesi gereken kamu yönetiminin geçirdiği sancılı dönemin Türkiye'de de yaşandığı söylenebilir (Güner, 2014, s. 65).

Türk kamu yönetiminde etiği gündeme getiren, çeşitli etik sorunlar bulunmaktadır. 1970'lerin sonlarına doğru türk kamu yönetimi büyük bir etik krize girmiştir ve bu kriz o dönemin küresel problemlerinden değil, spesifik olarak Türkiye'nin yaşadığı yapısal bir yozlaşmanın ürünüdür (Emre, 2002, s. 6).

Bu konu daha da irdelenirse, Emre'ye göre (Emre, 2002, s. 16-17): Türk kamu yönetimindeki etik dışı davranışlar kamu görevlilerinin eylemlerinin boyutlarıyla doğrudan ilgilidir. Ek olarak kültürel anlamda Türk toplumunun ve türk bürokratlarının kendilerini bir gruptan yana hissettiklerinde güvende olduğu, hatta cemaatleşme şeklindeki örgütlere uyum sağladığı görülmektedir. Toplumun suistimal edilebilecek olan bu özelliği, kamu yönetiminde etik dışı davranışları ve yozlaşmayı kolaylaştırmaktadır.

Türk kamu yönetiminin en önemli sorunlarından olan etik hususu, kamu kuruluşları-vatandaş ilişkisini sarsmakta ve etik dışı faaliyetlerin kurumsallaşmasıyla daha da kritik hale gelmektedir (Özdemir, 2008, s. 191). Güncel olarak, Berlin merkezli Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International)'nın 2023 yılındaki yozlaşmışlık endeksine (corruption perceptions index) göre Türkiye, 180 ülke arasından 115. sıradadır (Transparency International, 2024).

Hesap verilebilirlik mekanizmalarının işlevsizliği, hukuk devleti olgusunun kamu yönetiminde oturamaması, etik kültürünün anlaşılabilmesi, bürokratik ve merkeziyetçi otorite algısı ve anlayışı, siyasilerin etkililikleri, kamu görevlilerinin sorumlulukların keyfiyetle çatışması, eğitim alanındaki yetersizlikler ve etik hususunu anlamamak ya da üstünde durmamak Türk kamu yönetimindeki etik dışı davranışların sebepleri olarak sıralanabilir (TÜSİAD, 2005, s. 23-24). Bu davranışların sorumluluğunda olan kamu görevlileri için, kamu yönetiminde etik,

kamu görevlisine çeşitli sınırlandırmalar ve yaptırımlar getirerek kamu görevlilerine nasıl davranmaları konusunda rehber olmaktadır (Gökçe & Örselli, 2011, s. 49). Türk kamu yönetiminde etik konusu da bu konuda yasalaşma sürecine girmiş ve kamu yönetimini etik anlamda çeşitli hukuksal normlar ile çerçevelemiştir.

3.8. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİK DIŞI DAVRANIŞLARIN ETKİLERİ

Kamu yönetiminde etik davranış, devletin güvenilirliğini sağlayan ve geliştiren, dürüst, sağlıklı, adaletli bir toplum iklimine ulaşmayı amaçlayan davranışların bir bütünüdür (Yüksel, 2005, s. 349). Etik davranışların hem devlet hem toplum gözünden yeterince değer görmemesi, etik dışı davranışların da caydırıcı yaptırımlar ve cezalandırılmalar ile karşılaşmaması kamu yönetiminde etik dışı davranışların daha rahat bir şekilde uygulanmasına neden olmaktadır (Sayılı & Kızıldağ, 2007, s. 235).

Uluslararası Şeffaflık Derneği tarafından 2022 yılında Türkiye’de 2780 kişilik örnekleme ile yapılan ankette önemli görülen yerler incelendiğinde (Uluslararası Şeffaflık Derneği, 2022):

- Araştırmaya katılan %74’lük kesimin yolsuzluğun son iki yıl içinde arttığını belirtmekte (2020-2021), kalan %14’lük kısım ise bu duruma katılmamaktadır.
- Araştırmaya katılan 15-17 yaş arası henüz oy kullanma hakkı bulunmayan gençlerin %88’i ve 18-32 yaş arasındaki kişilerin %83’ü oy kullanımlarında gündeme gelecek yolsuzluk iddialarının kararlarını etkileyeceğini veya kısmen etkileyeceğini belirtmektedir.
- Yolsuzluk ile ilgili somut bir görgüsünün, tecrübesinin veya dolaylı olarak tanık olduğu böyle bir duruma maruz kaldığı konusunda araştırmaya katılanlar %89,5 oranında bu soruyu cevaplamamakla birlikte, yolsuzluk durumu ile karşılaşanların oranının %11 civarında olduğu görülmüştür.

- Yolsuzluğun neden yaygınlaştığı sorusuna ise verilen “yolsuzluğun cezasız kalması” cevabı %80, “ihale sistemleri” cevabı %80, “kamu kurumlarında şeffaflığın ve hesap verebilirliğinin olmaması” cevabının oranı %77 olarak görülmüştür.

Anket sonuçları incelendiğinde Türk kamu yönetiminde etik anlamda müdahale edilebilecek yerlerin alan olarak incelenmesi ve düzenlemelerin yapılması kolaylaşmaktadır.

Gökçe ve Örselli tarafından 2010 yılında yapılan 1.089 kişinin katıldığı bir başka anket çalışmasına göre (Gökçe & Örselli, 2011, s. 56-58):

- Ankete katılan kişilerden, kurumlarda çalışan personelin görevleri esnasında etik dışı davranışlara şahitlik edilip edilmediği hakkındaki soruya cevaben; “evet” diyenlerin oranı %29,8 ve “hayır” diyenlerin oranı %59,4’tür.
- 2010’lu yıllar bazında ülkede görülen etik dışı davranışların yaygın olup olmadığı konusunda katılımcılar, %40,3 oranında “çok yaygın”, %44,9 oranında “yaygın”, %10,7’si “fazla yaygın değil” cevaplarını vermişlerdir.

Bu anket çalışmasında dikkat çeken bir nokta olarak, araştırmaya katılan kişilerin %30 civarı bir oranda kamu kurumlarında etik dışı faaliyetlere tanık olduğu tespit edilmiş ise de %85 oranındaki kesim kamu yönetiminde etik dışı davranışların yaygın olduğunu belirtmiştir (Gökçe & Örselli, 2011, s. 60). Düşünüş biçimi ve algılama olarak bireylerin, toplumun ve kamunun böyle bir fikre ya da iddiaya kendi yargı terazisinde herhangi bir kanıtı ihtiyaç duymaksızın inanması veya inanmaya eğilim göstermesi üstüne düşünülmesi gereken bir durumdur.

Nepotizm, rüşvet, yozlaşma gibi etik dışı davranış çeşitlerinin artması, toplumsal düzeyde de etkilerini göstererek kamu yönetimini ve devleti zor duruma sokmaktadır (Baydar, 2005 s. 69-70).

3.9. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİĞİN YASALAŞMASI VE KURUMSALLAŞMASI

Toplumun devlete ve devletin yapılarına olan güvenini korumanın en önemli unsuru etik bir yönetim anlayışıyla, kamu yönetimi faaliyetlerinin toplum çıkarlarını ve kamu yararını gözettiğini eyleme dökmektir (Bıyıklar, 2019, s. 12).

Sürekli artan etik dışı davranışların ülkelere olan zararı ve dünyada kabul edilmeye başlayan etik ilkelerin gelişimi süreçlerinde 2000’li yılların başında Türkiye, kamu yönetimi alanında etiksel bir altyapı hazırlamaya çalışmıştır (Erdem, 2021, s. 65; Yörükoğlu, 2012, s. 277-278). Türkiye, etik reformları hayata geçirilmesi hususunda AB, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler gibi çoğu uluslararası kuruluş ilerleme ve gelişme raporları düzenlemiş; bu raporlarda yapılan tespitlerde Türkiye’de etik bir yasal yapının tek bir başı olmadığını ve sistemin dağınık olduğuna dikkat çekilmiştir (Akcagündüz & Eken, 2022, s. 482). Türk kamu yönetiminde etik yapılanmada yurtdışı ve uluslararası örgütlerin etkisi görülmekle beraber türk kamu yönetimine uyumlandırılmaya çalışılan etik yapının işlevsellik kazanması için Türk kamu yönetiminin kendine has dinamikleriyle desteklenmesi gerekmektedir (Küçükyağcı, 2017, s. 12)

Türk hukukunda halihazırda varolan, kamu yönetiminde etik anlamda değişime uğrayan ayrıca etik ile ilgili oluşturulan bazı mevzuat şöyle sıralanabilir (Kahraman, 2020, s. 65; Uzun, 2017, s.116-117):

- 1982 Anayasası’nın 10., 129. ve 137. maddeleri,
- 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun,
- 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun,
- 1982 Tarihli Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmelik,
- 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücade Kanunu,
- 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu,
- 2013 Tarihli Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,
- 4982 Sayılı Bilgi Edinme Kanunu,

- 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu,
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu,
- 832 Sayılı Sayıştay Kanunu,
- 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu,
- 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu,
- 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun,
- Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.

Farklı alanlardaki yasal mevzuatların, yürürlüğe uygulanması ve kamu yönetiminde etik standartlarını belirlemedeki yeri, temel anlamda etkili bir kamu yönetimi için gereklidir. Ancak bu çalışma kapsamında, çalışma için önemli görülen ve doğrudan bağlantılı olan 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun ve Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hakkında incelemelere yer verilecektir.

3.9.1. 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun

25.05.2004 tarihli ve 25486 sayı ile Resmi Gazete’de yayımlanan 5176 sayılı Kanun ile Türkiye’de etik konusunda yapılaşmanın en önemli adımlarından biri atılmıştır. Bu kanunun sonucunda kurulan Kamu Görevlileri Etik Kurulu kurulmuştur. Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun kurulma sebepleri şu şekilde açıklanabilir: (Demirci & Genç, 2008, s. 51-52):

- T.C. Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun oluşmasında, hem 5176 Sayılı Kanunda belirtilen ilkelerin gereği olarak hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’nin o dönemde gündeminde olan kamu yönetiminde etik reform tartışmalarıyla şekillendiği söylenebilir.

- Kamu yönetiminde yükselen güven kayıpları, yolsuzluğun artması, değersiz ve itibarsız yönetilme algısı ve bu durumun siyasete yansımaları sonucu medya yoluyla halkta bıraktığı etkiler Türk kamu yönetiminde etik reformların gerçekleşmesine hız kazandırmıştır.
- Vatandaşların, küresel bağlamda yükselen kaliteli hizmet talepleri ve kamu yönetiminin mevcut kötü yanlarından şikayet etmesi, kamu yönetiminin etik olarak yapılaşmasını önemli hale getirmiştir. Türkiye bu bağlamda TÜSİAD, Toplumsal Saydamlık Hareketi gibi örgütlerin çalışmalarının kamuoyunda gündem bulması ve kamuoyunun duyarlılık kazanması da bu süreci hızlandırmıştır.
- Yeni kamu yönetimi anlayışının küresel seviyede yükselen trend oluşu, iletişim, yönetim ve katılımcılık ilkelerinin getirdiği ve talep ettiği değişimlerin kamu yönetimlerine uygulanma ihtiyacının, devletler düzeyinde de öneminin farkına varılarak gerekli ekonomik, kamusal ve siyasal alanda adımlar atılmasının gerekliliği görülmüştür.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 2023 yılında yayımladığı Faaliyet Raporu genel olarak incelendiğinde, çalışma kapsamında şu noktalar önemli görülmüştür (T.C. Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2024):

- Kurul 2023 yılında etik eğitimi verilmesi anlamında 370.448 kamu görevlisine çevrimiçi veya yüzyüze usullerle eğitim verilmiştir. Etik eğitimi sağlayan “etik eğitimcileri” kapsamında 109 kamu görevlisine etik eğitici belgesi verilmiştir.
- Kurul, etik ihlal başvuruları neticesinde “etik ihlal kararı” veya “etik davranış ilkelerine aykırılık yönünden karar verilmesine yer olmadığına dair karar” vermektedir. Ayrıca başvurunun usulü hakkında eksikliklerin tespiti halinde “başvurunun usul yönünden reddedilmesine” karar verilmektedir.
- Kurulun 2024 yılına kadar 107 adet etik ihlal kararı verildiği görülmektedir.

Faaliyet raporu bu bağlamda etik ihlal kararlarının hangi madde veya ilkelere karşı verildiği kapsamında daha fazla detay verilmediği noktasında eleştirilebilir. Kamu yönetiminde etiğin öneminin anlaşılması ve çeşitli hukuksal, uluslararası ve bilimsel süreçlerden sonra yükselen etik mevzuat altyapısının Türk kamu yönetiminde etkililiğinin artırılması, etik dışı davranışların caydırıcılığını bir nebze de olsa artırabilir. Çeşitli eğitim, konferans ve seminerler ile kamu görevlilerinin katılımlarının sağlandığı raporda anlaşılmıştır ancak bu eğitim süreçlerinin sonuçlarını denetim ve teftiş hususunda da Etik Kurulu'nun nüfuzu tartışmaya açık bir konudur.

Kurul bu konuda etik ihlal kararlarının etkisini artırmak için Resmi Gazete'de bu kararların sadece olay kısımlarını, kendi web sitesinden paylaşmaktadır (Güldüler, 2020, s. 44-45). Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun daha etkin faaliyetlerine devam etmesi için bazı öneriler şu şekilde sıralanabilir (Akcagündüz & Eken, 2022, s. 491-493):

- Kamu Görevlileri Etik Kurulu, kamuoyunda yeterince bilinmemektedir. Bu durum Kurul'un toplum düzeyindeki etkisini azaltmaktadır.
- Kurul'un işlevselliğinin artırılması için etik ilkelerin sürekli çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi için daha belirli çalışmalar yapılmalıdır.
- Faaliyet raporlarında etik ihlal kararlarının sınıflandırıldığı ilkeler üzerinden, kamu görevlilerine, yöneticilere ve yönetici adaylarına bu konunun önemi kapsamında yüzyüze eğitim programları düzenlenebilir.

5176 Sayılı Kanun ışığında kurulan Kamu Görevlileri Etik Kurulu, kamu görevlilerinin bağlı olması gereken saydamlık, tarafsızlık, hesap verebilirlik ve kamu yararını gözetme gibi ilkelerin, etik açıdan kamu yönetiminde uygulanmasını ve denetimini yapması hususlarını düzenlemeyi amaçlamaktadır (Güldüler, 2020, s. 42). Kurul'un 11 üyeden oluşmaktadır. Kurul'un üyelerini Cumhurbaşkanı seçmekte ve Kurul'un işleyişindeki kanun hükümlerinin dışında Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı

Yardımcıları ve Bakanlar, TBMM mensupları, yargı mensupları ve üniversiteler bulunmaktadır (Kahraman, 2020, s. 65). Etik Kurulu'nun eleştirilebilecek yönlerinden biri olan bu duruma ek olarak, Kurul'un etik dışı davranışlara uygulayacak yaptırımını sadece etik olarak görüş bildirmekle sınırlandırılmıştır (Baydar, 2007, s. 83-84). Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun yapısı ve yaptırım anlamında pek bir caydırıcılığı olmasa da 5176 Sayılı Kanun ile oluşturulan Kamu Görevlileri Etik Kurulu ile Türk kamu yönetiminde etik bir yasal altyapının temel taşlarından biri kamu yönetimine oturtulmuştur (Erdem, 2021, s. 65).

3.9.2. Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete'nin 13.04.2005 tarihli ve 25785 sayısıyla yayımlanmıştır. Bu yönetmeliğin amacı genel olarak kamu görevlilerinin, görevlerini sürdürürken etik ilkelere uygun davranışları için bir yol çizmek ve bunları ilkeleştirmektir (Güldüler, 2020, s. 60).

Yönetmelik, 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun'un uygulanmasını sağlamak amacıyla çıkarılmıştır. Yönetmeliğin "Etik Davranış İlkeleri" kısmında kamu etiğine ilişkin ilkeler 5-22. maddeleri ile düzenlenmiştir.

Etik Davranış İlkeri, kamu görevlilerinden beklenen davranışları ilkeleştirerek, etik dışı faaliyetlerin kamu yönetimine olan etkilerini azaltmayı, halkın kamu yönetimine olan güvenini artırmayı ve kamu görevlilerinin nasıl etik davranması gerektiğini açıklamaya çalışan bir rehber niteliğinde düzenlenmiştir (Özgür, 2010, s. 18).

Türk toplumuna etik kültürü oturtmak, halkı ve kamu görevlilerini etik anlamda bilinçlendirmeye çalışan bu yönetmelik, yönetimde adalet, eşitlik, tarafsızlık, adalet, kamu yararı gibi ilkeleri türk kamu yönetiminde içselleştirmeyi hedeflemektedir (Erdem, 2021, s. 66).

Ancak bu çerçevede Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin hem genel olarak hem de yönetmeliğin üçüncü bölümü olan “Etik Davranış İlkelerinin Uygulanması ve Etik Kültürünün Yerleştirilmesi” isimli bölümünde etik kültürün benimsenmesi yönünde bazı geliştirilebilecek yönleri göze çarpmaktadır.

Öncelikle, yönetmeliğin en önemli sorunlarından biri, yaptırım gücünün zayıflığı konusundadır (Yüksel, 2006, s. 210-211). Etik davranış kurallarının benimsenmesi ve ilkelerin sadece mevzuatla sınırlı kalmaması gerekmekte, aksi halde etik dışı davranışlar Türk kamu yönetimini olumsuz etkileyecektir. Yönetmeliğin etkili bir şekilde uygulanması, yaptırım gücünün artırılması, ceza sistemleri kadar ödül sistemlerinin de işleyişe entegre edilmesi gerekmektedir. Etik konusu kamu yönetiminde mesleklere ve teknik konulara göre pek çok farklı alana hitap etmektedir. Elbette etik ilkelerin her türlü detaylı ve teknik görev süreçlerini düzenleme ihtimali bulunmamakta ancak özellikle Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı gibi önemli kamu kuruluşlarının kendilerine özgü teknik detaylı etik ilkeleri yürüten mekanizmalarının bulunması, Türk kamu yönetimine katkı sağlayabilir. Bu açıdan, Kamu İç Denetçileri Meslek Ahlak Kuralları düzenlemesi örnek olarak gösterilebilir ki, Kamu İç Denetçileri Meslek Ahlak Kuralları düzenlemesinde iç denetçiler ile ilgili ilkelere ve davranış kurallarına yer verilmiştir.

Etik davranışı etkileyen unsurlardan etik algısı, kamu görevlileri açısından büyük önem taşımaktadır çünkü kamu görevlileri, kamu kaynaklarını ve kamu gücünü kullanmaktadırlar (Yüksel, 2006, s. 192-193). Bireyin ahlaki gelişim düzeyi ve etik algısının seviyesi o bireyin kamu görevlisi statüsünde nasıl davranacağını belirler (Ülgen & Mirze, 2007, s. 443-445). Özellikle kamu görevlileri açısından bakıldığında, hukukun kamu gücü ve kamu yararı kullanılarak alınacak çeşitli kararları çıkmazları ve ikilemleri tek tek düzenleme şansı bulunmamaktadır. Kamu görevlisinin iç denetimi, yani bireysel etik algısı yüksek seviyede olmalıdır. Kamu görevlisi konusu da bu bağlamda dördüncü bölümdeki ilerleyen başlıklarda detaylandırılacaktır.

Etik yönetmeliğin üçüncü bölümünde “Etik Davranış İlkelerinin Uygulanması ve Etik Kültürünün Yerleştirilmesi” bölümü düzenlenmiştir.

“Yönetmeliğin Etik Davranış İlkelerine Uyma” isimli 23. maddesinde, kamu görevlilerinin “Etik Sözleşme” belgesini imzalamaları gerektiği belirtilmiştir. Bu sözleşme incelendiğinde kamu görevlisi (Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2005):

- Kamu görevlisi, kamunun günlük yaşamını kolaylaştırmak, kamunun ihtiyaçlarını hızlı, etkin ve verimli bir biçimde sağlayarak hizmet kalitesini yükseltmeyi,
- İnsan haklarına saygı, katılımcılık, dürüstlük, hukukun üstünlüğü, hesap verebilirlik ve kamu yararını gözetme ilkeleriyle kamu görevini yerine getirmeyi,
- Din, dil, ideoloji, ırk, felsefi düşünce, yaş gibi farklılık ayrımı yapmadan, fırsat eşitliğini engellemeden ve tarafsızlık ilkesi içerisinde hizmet etmeyi,
- Herhangi bir kişi veya tüzel kişiden hediye almadan, özel çıkar amacı gütmeyen görevini yerine getirmeyi,
- Kamu kaynak ve mallarını kamusal amaçlar haricinde kullanmamayı ve bu kaynakları israf etmemeyi,
- Vatandaşların ve kişilerin dilekçe, şikayet, bilgi edinme gibi taleplerine nezaketle yaklaşmayı, saygılı olmayı ve nazik hareket etmeyi,
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu tarafından hazırlanan ilkelere ve etik değerlere bağlı olarak görev yapmayı ve hizmet sunmayı taahhüt eden yeni kamu görevlisi olacak bireyler, bu sözleşmeye imza atarak kendilerini kamu yönetimine bağlar ve büyük sorumluluklar almayı kabul etmiş olur.

Bireyler bu sözleşmeye imza atarak etik ilkeleri resmen kabul etmektedir. Sözleşme incelendiğinde ise bir önceki eleştirilen noktalar burada da göze çarpmaktadır. Sözleşmeye eklenecek mesleki yetkinlik ve gelişim hakkında bir madde, kamu görevlisinin bilgisine sunulabilir. Yetkinlik ve gelişimini

önemsemeyen kamu görevlilerine de hukuksal yaptırım yolu daha da kolaylaşabilir. Ayrıca bu belgenin temsil ettiği değeri doğru algılamak, kamu görevlisinin anlaması gereken en ana unsurlardan biri olmalıdır. Bu şekilde kamu görevlisi, görevini yerine getirirken sadece kendini bir takım etik normlara bağlayan bir sözleşmeyi imzaladığı için değil, kural etiği açısından bahsedilen ve bahsedilecek olan insanı değerli kılan idealler için de görevini layıkıyla yerine getirebilsin.

Etik Yönetmeliğin 25. maddesinde ise etik kültürün yerleştirilmesi ve eğitim konusunda düzenlemeler vardır. Ancak etik kültürün anlaşılması ve kamu görevlilerini aktarımının bir takım faaliyetler ve aktörler ile olacağı, yüzeysel bir şekilde düzenlenmiştir. Etik kültürün yerleştirilmesi ve eğitim verecek aktörlerin öncelikle etik kültürünü ve bu kültürün evrensel ilkelerden farklı olabileceğini göz önünde bulundurması gerekir.

Etik konusunda çalışmalar, tüm bu ilke ve öneriler ışığında kapsayıcı ve bütüncül olmalıdır çünkü etik bir sistemin etkili işlemesi, tüm kurumların ve aktörlerin eş güdümlü hareket etmesinden geçer (Koçak & Yüksel, 2010, s. 92). Etik kültürünü geliştirmek bir sistem sorunu olarak ele alınmalıdır, sürekli yeni düzenlemeler ve reformlar oluşturulmalıdır (Eryılmaz, 2008, s. 12).

Bu açıklamalardan hareketle çalışma kapsamında esas konularından olan kamu görevlilerinin önemi göz önüne çıkmaktadır çünkü kamu yönetiminde tüm bu etik mevzuatı anlayacak, etik dışı davranışlardan kaçınacak ve kamu yararını sağlayacak en önemli faktör kamu görevlisidir.

3.10. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE KAMU GÖREVLİLERİNİN ETİK KAPSAMINDAKİ ÖNEMİ

Etik ilkelerin kamu yönetimlerine uyumlanmasını sağlamak için hukuki etik yasalar oluşturmak; bu yasaları kurumsal ve bireysel düzeylerde içselleştirmek, şeffaf ve hesap verilebilir bir şekilde uygulamaya koymak hem devletler hem de vatandaşlar için çok önemlidir (Eryılmaz, 2008, s. 9). Toplumdaki bir bireyden yaşantısının her alanında etik sorgulamalar yapmasını ve davranışlarını buna göre

düzeltilmesini beklemek gerçekçi değildir. Günümüzde birey, çoğu toplumda kendi özgürlük sınırları içerisinde davranışlarını keyfiyetle veya etik değerleri düşünerek gerçekleştirebilir. Fakat kamu görevlileri, önceki başlıklarda bahsedilen “kamu yararı” için, görevlerinin getirdiği yetki ve sorumluluğu üstlendiklerinden, en başta hukuksal olarak etik ilkelere uymaları gerekmektedir. Kamu görevlilerinden böylece beklenen, kamu yararını gözeterek karar almaları ve davranışlarını seçmeleri beklenmektedir (Gökçe & Örselli, 2011, s. 49).

Kamu yönetimi, devletin en önemli işleyiş araçlarından biri olup, bu işleyişini içinde bulundurduğu anlayışında da kurumların yapısında, politikaların geliştirilmesinde ve toplumsal algı açısından kamu görevlisinin rolü büyük önem arz etmektedir (Aydın & Çamur, 2019, s. 711). Kamu görevlileri temel olarak kamu yönetimindeki insan unsurunu temsil etmektedir (Özdemir, 2008, s. 181). Kamu görevlileri, kamu kaynaklarını yönetirken, sahip oldukları yetkiler ile toplumu ilgilendiren işlemler esnasında karar alırken takdir yetkilerini kullanırlar (TÜSİAD, 2005, s. 61). Etik, tam burada kullanılan takdir yetkisini denetlemeyi amaçlamaktadır. Takdir yetkisini kullanan kamu görevlisi, nesnel, kamu yararı merkezli, dürüst, tarafsız ve usullere uygun olarak bu yetkisini kullanmalıdır (TÜSİAD, 2005, s. 163).

Bu açıklamalardan farklı bir perspektif izlenecek olursa, kamu görevlileri, görevleri sürecinde kategorileştirilmesi oldukça zor kritik karar alma durumları, ikilemler, acil seçim gerektiren anlar gibi gri alanlarda kalan; doğrunun ve yanlışın görecelik kazandığı pek çok açmaz ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Örselli, 2015, s. 127). Elbette etik ilkeler yol gösterici olarak bu durumlardan çoğuna rehberlik edecektir ancak insanın kendi varlığının karmaşıklığı, sosyal, psikolojik ve ruhsal değişkenlikleri bahsedilen karar alma süreçlerinde her durumu düzenleyememektedir. Bu duruma dördüncü bölümde detaylıca değinilecektir.

Kamu yönetimindeki kurumlarda temel unsur, kurumsal değerleri benimsemiş insan unsurudur (Usta, 2011, s. 39). Kamu yönetiminde etik hususunda bu açıdan, her kurumun, yapının, otoritenin ve örgütün sahip olduğu bir takım değerler ve normlar bulunmaktadır. Bireylerin sahip olduğu değerler, dış dünya ile kurduğu bağlantılar ve bireyin çeşitli olgulara bakış açılarının davranışlarına

yansıması, o bireyin karakterini oluşturmaktadır (Kılavuz, 2002, s. 260). Bireyin, kamu görevlisi statüsünde içinde bulunduğu kurumun değerlerini anlaması, kamu görevlisinin davranışlarına olumlu etkiler bırakabilmektedir. Etik değerlere sahip bir kurumun oluşturulmasında da yöneticilerin karar verme, etik düşünebilme ve bunları pratikte doğru uygulama becerilerinin gelişmiş olması veya bunların öğretimi ileri düzeyde olmalıdır (Akca, 2019, s. 48).

Kamu görevlilerinin etik davranışlarını belirleyen kabaca iki etken olduğu belirtilmektedir; bunlar yasalar ve etik değerlerdir (Özdemir, 2008, s. 182). Yasal düzenlemeler önceki başlıklarda bahsedildiği gibi kamu görevlisini üstten ve dışarıdan denetleyerek, kamu görevlisinin görevini yerine getirirken sergilediği eylemleri gözden geçirmektedir. Etik ilkeleri benimseyen bir kamu görevlisi, görevi sırasında sergileyeceği tavır ve tutumlara dikkat ederek, kamu yararı amacını gerçekleştirebilir.

Kamu görevlilerinin etik davranışını belirleyen diğer etken olarak etik değerler ise insanın bireysel değerleri, bireysel ahlakı ve karakterine bağlı bir takım unsurlar ile doğrudan ilişkilidir (Özdemir, 2008, s. 182-183). İnsan, sahip olduğu, öğrendiği veya inandığı değerlere göre davranışlarını yönlendirebilmektedir. Bu durumda insanın eylemde bulunurken sergileyeceği davranış ve tutumu, etik olarak algılama kapasitesi büyük önem taşımaktadır. Modern kamu yönetiminin amaçlarından biri olan verimlilik ve etkililik ilkelerinin gerçekleştirilebilmesi için kamu yönetiminde nitelikli kamu görevlilerinin yetiştirilmesi ve çalıştırılması büyük bir ihtiyaçtır (Aydın & Çamur, 2019, s. 712).

Kamu görevlisinin nitelikli yetiştirilmesi ve kamu yönetimlerine katkıda sağlamasının yolları, insan unsurunu incelemekten geçmektedir. İnsan, akıl, değer vicdan gibi kavramları içinde barındıran ve toplumsal hayatta sosyal ilişkilerini bu kavramlara göre şekillendiren bir canlıdır (Aydın & Çamur, 2019, s. 717). Kamu görevlisi olma yolundaki bir insan, sahip olduğu kültür, değer, akıl, vicdan, din, ideoloji gibi olgulardan etkilenerken kendi davranışlarını ve karakterini oturtmaktadır. Günümüzde gelişen hizmetler, teknolojiler ve etik dışı olgular sebebiyle yükselen nitelikli kamu görevlisi ihtiyacı, devletin kamu yönetimlerinde sosyal ve ekonomik sürekliliğin anahtarı niteliğindedir (Tortop, 1986, s. 33).

Kamu görevlisinin yani insanın etik algısını, kamu yönetimi süreci dâhil olsun veya olmasın geliştirmeyi amaçlamak, devletlere büyük faydalar sağlayacaktır. Birinci bölümde bahsedilen etik anlamda felsefi bir altyapının tepeden inme normlar, yabancı terimler ile değil de zaten zengin olan Türk kültüründeki örnekler ile şekillendirerek bir aktarım planlamak bile bu konuda önemli bir adım olabilir. Bu düşünme yetisinin gelişmesiyle etik anlayış algısı gelişecek ve iyi davranış gibi somut uygulamalar ile insan, toplum ve dolayısıyla etik anlayış; kamuyu etik bağlamda bir süreç ile değiştirecektir (Yüksel, 2006, s. 172-173).

Türkiye açısından kamu yönetimini oluşturan kamu idarelerinde etik davranışı teşvik ederek etik kültürü geliştirmek, genel kabul görmüş etik yönetim gerekliliklerini dikkate alarak yasal, sosyal ve kültürel özellikler çerçevesinde kurumsal yapı, politika ve uygulamaları etik odaklı mercek altına almayı gerektirmektedir. Kamu idaresi bünyesinde kurumsal etik yönetim altyapı unsurlarının değerlendirilmesi çalışmalarının yapılması, idarenin etik yönetim sisteminin kurumsallaşması, kurum içi yönetim politikalarının güçlendirilmesi ve nihayetinde kurumsal itibar ve kurumsal performansın zarar görmesine yol açabilecek tehditlerin farkına varılması ve yönetilmesi açısından hayati önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında yukarıda değinilen literatüre bakıldığında genel olarak nitelikli kamu görevlisi yetiştirme bağlamda etik eğitiminin ve öğretiminin önemine vurgu yapıldığı görülmekte, ancak bu konunun üstünde yapılacak kamu yönetiminin içinde çeşitli çözümlemeler, tespitler ve sosyoloji, psikoloji gibi disiplinlerin de katkılarıyla yapılacak durum analizleri, eğitim programları gibi konularda bazı geliştirilmeye açık yönler görülmektedir. Türk kamu yönetiminde etiğin, toplum tarafından “tepeden inme” hukuksal ve yasal kurallar olarak anlaşılması toplum açısından olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Bu durum açısından etik kavramı ancak toplum düzeyine indirildiğinde; toplumun zaten sahip olduğu değerlerin etik olarak anlamlandırılması, o toplumdan yetiyecek kamu görevlilerinin niteliklerini artıma eğilimi gösterebilir.

Türk kamu yönetimi çerçevesinde, Türk toplumunun kendine özgü gelenek, değer, kültür gibi olgular ile ilişkilendirilecek etik kavramı, sadece kamu

görevlilerinin değil toplumun genelinin de etik açıdan gelişimine yol açabilmesi mümkün olabilecektir. Bu çalışma özelinde de Kural Etiği alanında yapılacak analiz ve tespitlere, bu bölümde açıklanan hususlar bağlamında dikkat çekmek gerektiği düşünülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE KURAL ETİĞİNİN ÖNEMİ

Yukarıda açıklanan bölümlerden hareketle etiğin genel kapsamından, felsefesinden ve kamu yönetimi olarak uygulanış biçimlerinden bahsedildikten sonra etiğin, farklı toplumların içinde barındırdığı farklı özellikler sebebiyle algılanış ve pratikte karşılık bulduğu durumlar sebebiyle spesifik özellikler taşıdığı görülmektedir. Kamu yönetimi olgusu yönetimler için, temelinde insan unsurunu barındıran, kamu yararı için çeşitli yetkiler ve sorumluluklar ile donatılmış bir tür enstrüman gibidir. Kamu yönetiminin sürdürülebilmesi için bu yetki ve sorumluluklar eşliğinde görev yapan kamu görevlileri kritik önem taşımaktadır (Gökçe & Örselli, 2011, s. 48-49). Kamu görevlileri etik dışı davranışlardan kaçınarak, özel çıkar gözetmeksizin bağlı olduğu kurumu, yapıyı ve devlete hizmet etmelidir.

Fakat kamu görevlisi kavramı esasen, kamu yönetimindeki insan faktörünü temsil etmektedir (Usta, 2011, s. 38-39). İnsanın etik davranması veya bunu istemesi noktasında devreye çeşitli inanışları, motivasyonları, kalıplaşmış toplumsal gelenekler, benimsediği değerler ve etik kavramını algılayış biçimi girer ve bu konular şüphesiz önemlidir. Çalışmanın bu bölümünde insan unsurunun, Türk kamu yönetimindeki kamu görevlisi rolünderken karşılaştığı çeşitli durumlar karşısında göstereceği eylemler ve bu durumlara bir rehber olarak önemli görülen Kural Etiği incelenecektir.

4.1. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİĞİN TEMELİ VE KAMU GÖREVLİLERİ HAKKINDA BİR BAKIŞ AÇISI

Kamu görevlilerinin genel tanımından, eylemlerinin etkilendiği faktörlerden ve etik davranış konusunda etkilendiği iki ana unsur olan yasalar ve etik değerlerden bahsedildi. Etik değerler bağlamını detaylandıracak olursak; kamu görevlilerinin etiği algılama biçimlerinde bir hiyerarşi kabul edilmektedir (Özdemir,

2008, s. 182): Hiyerarşinin ilk sırasında kamu görevlisinin ailevi, dini, kültürel ve toplumsal değerlerden beslenerek oluşturduğu bireysel ahlak bulunmaktadır. İkinci sırada kamu görevlisinin benimsemesi gereken, kamu görevlisinin görevini yerine getirirken uyması gereken ilkeleri temsil eden mesleki etik veya “iş ahlakı” olarak kabul edilen etik bulunmaktadır. Kamu görevlisinin bağlı bulunduğu örgütün amacına göre şekillenen kurallara uymasını temsil eden örgütsel etik üçüncü basamakta, kamu görevlisinin hem kendisinin hem de toplumun yararını gözeterek eylemlerini gerçekleştirmesini talep eden toplumsal etik dördüncü basamaktadır.

Bu sıralamadan görüleceği üzere kamu görevlisi önce kendi bildiği, tecrübe edindiği ve geliştiği bireysel etik veya ahlak anlayışına göre davranmaya güdülenir, sonrasında tâbi olduğu mesleki ve örgütsel etik sistemlerini göz önünde bulundurarak; bunların üzerine hem kendisi hem toplum için “iyi” olanı yapmaya çalışarak görevlerini yerine getirir. Kamu görevlisinden bu süreci iyi yönetmesini ve özel çıkarlarını gözetmeden davranması beklenmektedir.

Kamu görevlisinden beklenen etik ilkelere uygun davranış şekillerinden bazıları şu şekildedir (Özdemir, 2008, s. 182-183):

- Kamu görevlileri, bağlı olduğu mevzuata ve örgütün amaçlarına sorumlu şekilde davranmalıdırlar.
- Kamu görevlileri, sahip oldukları yetkileri kendi çıkarları için kullanmamalı aksine kamu yararını korumak için emek harcamalıdır ve bunu yaparken tarafsız, adaletli, nazik ve hoşgörülü olmalıdırlar.
- Devletin ve toplumun benimsediği demokratik değerlerin bilincinde ve sorumluluk duygusuyla hareket etmeleri gereken kamu görevlileri, ek olarak karar durumlarında ahlaki ve etik değerleri önceleyerek, karar vermeli ve davranmalıdır.

Açıklanan bu davranış biçimleri, genel hatta evrensel anlamda olarak doğru görünmektedir. Otoriteler ve devletlerce bu ilkelerin pratikteki karşılıkları olarak kabul edilen bu davranış şekilleri (ilkeler), çalışmanın üçüncü bölümünde bahsedilen

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin ekinde paylaşılmaktadır. Bu doğrultuda, halen ülkemizin devlet kurumlarında, kişinin kamu görevine başlamadan önce imzalamak zorunda olduğu “Kamu Görevlileri Etik Sözleşmesi’nin” içeriğine de yansımıştır. Türk kamu yönetiminde etiğin kurumsallaşması ve hukuksal altyapısının oluşturulması kapsamında bu ilkelerin ve bu ilkelerin oluşum süreçlerinin özellikle 2000’li yıllarda faydalı olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Güldüler, 2020, s. 56).

Fakat etik ilkeler bağlamında özellikle 1980’li yıllardan günümüze kadar gelişen süreçte, Türk kamu yönetiminde etiğin devlet ve toplum açısından algılanışında temel bir problem olduğu görülmektedir. Bu problem etik ilkelerin yasallaşması, kurullar kurulması, normlar geliştirilmesi, etiğin bilimsel kürsülerde gündem bulmasından öte bir durumdur. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Türkiye kamu yönetiminde etik konusunda, üçüncü bölümde bahsedildiği gibi, ülke dışında gelişen trendlerin de etkisiyle aksiyon almış ve politikalarını belirlemiştir. Yani Türkiye kendi kamu yönetiminin yaşadığı süreçlerin özelliklerine göre bir etik sistemi kurmaktan ziyade, küresel ölçüde devam eden kamu yönetiminin yaşadığı krizlerin etkisiyle geliştirilen etik ilkelerini, kendi kamu yönetimi sistemine uyumlamıştır. Bu durumun eleştirilecek yönleri olsa da sürecin hukuki olarak olumlu yanlarının somut yansımaları ve bahsedilen uyumlamadan sonra Türkiye’nin kendine has siyasi, ahlaki ve toplumsal dinamikleri paralelinde düzenlenecek etik kuralların uygulanması için önünde zaman bulunmaktadır. Ayrıca bu süreçlerin birkaç yılda kamu yönetiminde benimsenmesinin de mümkün olmadığı düşünüldüğünde asıl eleştiri noktasının bu olmadığı anlaşılmalıdır.

Eleştirinin asıl noktası kamu yönetiminde etik konusunda daha derin ve temel bir probleme işaret etmektedir. Kamu yönetimi ve etik ilişkisinde, iki kavramın ulaşmaya çalıştığı amacın farklılığı temelinde dikkat çeken bir durum bulunmaktadır. Kamu yönetiminde etiğin uygulanış biçiminde, etik bir adeta araç gibi kullanılarak, “kamu yönetiminde uygulanması gereken etik ilkeler” kapsamına indirgenmekte ve etiğin ana felsefi temeliyle bağlantısı göz ardı edilmektedir (Sayan, 2020, s. 150). Türkiye açısından işin kritik noktası ise bu etik ilkeleri uygulayan devlet aklının da kamu yönetiminde etik konusunda yüzeysel ve hukuksal politikalardan öteye

gidemeyişinin olumsuz etkilerinin süreç içinde (özellikle günümüzde de) topluma ve ülkeye yansıyan olumsuz etkilerinin pek çok açıdan fark edilir seviyelere yükselmesidir.

Etik kavramına, kavramın felsefi temelinden halinden uzak, yüzeysel, kuralcı ve soğuk bir olgu gibi yaklaşılsa; kamunun yani halkın, hatta bireyin sahip olduğu değerlerin etik olarak gelişmesine ne kadar fayda edeceği hususu tartışmaya açık kalacaktır. Bu çalışma içeriğinde söylenebilir ki, etik ve kamunun ortak öznelerinden birisi insandır. Kamu yönetiminde etiğin de öznesi, o etiği uygulayacak olan kamu görevlileri yani insandır. İşte bu sebeple kamu görevlisini belirli ilkelere bağlı davranacağı beklenen, uygun davranmadığı zaman yaptırıma veya cezaya dayalı bir duruma maruz kalacağını öngören hukuki bir etik sistemi gerekli olsa da, etiğin temelde içselleştirdiği ana amacı olan insanı geliştirmekten uzak kalmaktadır. Bu noktada etik ve kamu yönetiminin felsefi temellerinde bazı çelişkiler bulunmakta ve bu çelişkileri anlamak için kamu yönetiminde etiğin felsefi temelleri incelenmelidir.

Kamu yönetiminde etik, ağır olarak teleolojik, yani bir süreç sonrasındaki çıktılara ve sonucun yararına/faydasına göre etik ölçütünün belirlendiği bir felsefi anlayış ışığında gelişmiştir (Örselli, 2015, s. 135). Bu anlayış “etik ilkelerin” oluşmasında, bu ilkelerin evrenselleşmesinde, ülkelerin hukuk sistemlerinde etiğin yer bulmasına ve etiği genel olarak kamu yönetimine uygulamada büyük katkılar sağlamıştır. Kamu görevlileri, kamu yararını en üst seviyeye çıkarmak ile sorumludurlar ve bu şekilde hem kendine ve kamuya faydalı olmaktadır.

Ancak her ülkenin siyasi, kültürel, ekonomik, toplumsal ve geleneksel dinamikleri farklılık göstermektedir. Türkiye de kamu yönetiminde etiğin işlemesi açısından en önemli unsurlardan biri kamu görevlileridir ve bu kamu görevlileri bir birey olarak toplumun bir parçasıdır. Toplumların sahip olduğu değerler, bireyleri etkilemektedir ve her coğrafyada toplumun değerleri birbiriyle aynı olmayabilir. Bu bireyler kamu yönetimi aşamasında gelebilecekleri bir mevki olan kamu görevlisi statüsü ile hem yetki hem sorumluluklar edinmektedir. Çeşitli karmaşık değer algılarına sahip bu bireylere ya da kamu görevlilerine, oluşturulan etik ilkelerin hukuki anlamda yüzeysel olarak uygulanması, bu kişileri aslında sınırlamaktan öteye

gidemeyecektir. Kamu görevlileri, görevlerini yerine getirirken pek çok farklı sebepler nedeniyle davranışlarını değiştirebilmektedir. Etik bu bağlamda “tepeden inme” bir kurallar bütünü olarak değil de bir tür “değerler manzumesi” olarak bireyin içinden geldiği sürece, hem kamu görevlisinin, hem toplumun, hem kamu yönetiminin kazanacağı bir sürece kapı aralanacaktır. Bu bakımdan Türk kamu yönetiminde etiğe, etiğin zaten içinde bulunan farklı bir felsefi bakış açısı sunmak önemli görülmektedir. Ancak bu felsefi değişimin önemine, öncelikle kamu görevlilerinin yapısı incelenerek gidilmesi daha sağlıklı olacaktır.

Etik değerlerin, toplumdaki yerleşik değer algılarına ve toplumların kalıplaşmış davranış biçimlerine etkileri; toplumların dinamiklerinin farklı olması sebebiyle farklılık göstermektedir. Bu bağlamda kamu yönetimi etiğini uygularken, kamu görevlilerinin rehber olarak bakacağı etik ilkelerin algılanış biçimi de değişkenlik gösterecektir çünkü “iyi” ve “doğru” davranış şekli de görecelidir (Özgür, 2010, s. 19-20). Tekrar dikkat çekmekte fayda görülen bir husus bu bağlamda öne çıkmakta ve etik ilkelerin getirdiği etik değerleri uygulayacak özne olan kamu görevlisinin, bir insan olduğu unutulmamalıdır. Çalışma kapsamında da Türk toplumunun yapısına değinilmeden kamu görevlisinin etik davranış sorgulamasının yapılması doğru olmayacaktır.

Göreci bakış açısı olarak literatürde kendini gösteren anlayışa göre, toplumların farklılıklarının ve çeşitliliklerinin; farklı toplumlarda uygulanan benzer hukuki yasaların ve normların sonuçlarının bambaşka olabilmektedir (Vergin, 2018, s. 280). Buradan çıkartılması gereken durum, her toplumun farklı dinamikleri olması sebebiyle, evrensel düzeyde kabul gören normlar farklı ülkelerde uygulandığında siyasi, ekonomik, kültürel ve yönetsel bağlamda aynı sonucu vermeyebileceği durumudur.

Kültür açısından ise Türk toplumunun, toplulukçu kültüre daha yakın olduğu söylenebilir. Toplulukçu kültürde, bir örgütteki, yapıdaki veya kurumdaki topluluklar bireyi korumaya ve birey de kendi topluluğunu korumaya eğilimlidir (Emre, 2002, s. 4). Oturmuş bir gelenek olan bu kültür yapısının Osmanlı Döneminden de geriye gittiği ve toplumumuza yerleştiği belirtilebilir.

Türk toplumunda “devlet” kavramına yüklenen anlamın farklılığı, devletin yüce oluşu ve nesiller boyunca gelişen geleneklerin de kültürümüze yerleşmesi olgusu; görecilik anlayışı açısından Türk toplumunun bu yönünü öne çıkarmamızı işaret etmektedir (Vergin, 2018, s. 280; Emre, 2002, s. 18). Bu durumun ileri bir seviyesi olarak “devleti korumak” ilkesi altında algılanan her türlü etik dışı veya yasal olmayan davranış kültürel ve ahlaki açıdan sorun teşkil etmemektedir. (Emre, 2002, s. 18). Topluma dayalı kültürel, psikolojik ve sosyolojik analizleri tespit etmeden ve onları algılamadan düzenlenecek etik değerlerin, toplumların kimliğine hitap etmeleri ya da toplum tarafından benimsenmeleri mümkün görülmemektedir.

Yine Türkiye özelinde bakılacak olursa, kamu görevlileri bu etik ilkelere uyum gösterebilir veya göstermeyebilirler. Uyum göstermemeleri durumunda öngörülen hukuksal yaptırımları ve toplumsal anlamda olumsuzlanmayı göze almaktadırlar (Özgür, 2010, s. 20). Bu konudan daha önemli ve farklı bir boyut olarak, kamu yönetiminde meydana gelen etik dışı davranışların toplum açısından tölere edilerek standartlaştırılması, iyilik algısının toplumda hâkim olmamasıyla kamu yönetimlerinde meydana gelen yolsuzluk ve yozlaşma gibi etik dışı davranışlar sadece devlet kaynakları açısından değil toplumsal yapının bozulması açısından da büyük sorun teşkil etmektedir (Özgür, 2010, s. 20). Yozlaşmış bir kamu yönetimini hukuksal bir altyapı ile desteklemek, toplumun ahlaki ve etik anlamda bozulmaması için önemli bir adımdır ancak sadece hukuksal normları oluşturmak ile yetinilmemelidir (Emre, 2002, s. 19).

Kamu görevlisi içinde bulunduğu toplumdan ve o toplumun kültüründen etkilenecek, karar alma anlarında kendisine yardım edecek olan ahlaki tercihlerini, etik anlayışını oturtmaktadır (Ateş & Oral, 2003, s. 59). Sadece bu tanımlama eşliğinde bile kamu görevlisinin görevini yerine getirirken karşılaştığı “karar alma” durumunun farklılıklara açık olmasının sonuçları anlaşılabilir. Bowman bu konuda kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken pek çok karar alma süreci ile karşılaştığını ancak etik karar alma süreçlerinin daha da zor olabileceğine dikkat çekmiştir (Örselli, 2015, s. 127).

Karar alma süreçleriyle karşı karşıya kalan kamu görevlileri, çoğu zaman tek bir doğru sonucu olmayan durumlarla ve etik çıkmazlar ile karşılaşabilmektedir

(Özdemir, 2008, s. 183). Bu süreçlerin “griliği”, göreceliliği ve sonuçlarının ortaya çıkaracağı etkilerinin bile sabit bir doğruya işaret etmeyişi, kamu görevlisinin sorumluluğu konusunda dikkat çekmektedir.

Karar alma süreci, sadece akla ve yasalara bakılarak açıklanamayan durumlara da gebe olmakta ve kamu görevlisinin sahip olduğu değer ve duyguların da etkilediği “an”lardan oluşmaktadır (Vergin, 2018, s. 106). Karar alma anlarında bu durumların gerçekliğini kabul ederek, kamu görevlisinin etkileneceği toplumsal ve bireysel değerlerin, dolayısıyla o toplumun dinamiklerini anlamak yine önemini korumaktadır. Kamu görevlileri, yetkileri sebebiyle devlette yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarında etkin bir statüde bulunmakta; bu sebeple bir toplumun şekillenmesinde büyük öneme sahiplerdir (Eryılmaz & Biricikoğlu, 2011, s. 21). Kamu görevlilerini bu bağlamda bir insan olarak değerlendirerek etik davranışlarının biçimlerinin detaylandırılması ve sebeplerinin irdelenmesi gerekmektedir.

4.2. KAMU GÖREVLİLERİ VE ETİK DIŞI DAVRANIŞ

Kamu görevlilerinin en önemli misyonu, devlet adına kamu yararı gözeterek, kamu hizmetini gerçekleştirmektir (Sayan, 2005, s. 6). Kamu görevi esnasında elinde bulunan yetkiler ile karar veren kamu görevlileri, çeşitli etik çıkmazlar ile karşılaşmaktadır. Etik ilkeler, kamu görevlilerine yol gösteren bir rehber olarak bu karar anlarında öne çıkmaktadırlar. Ancak yeni kamu yönetimi ile yükselen etik ilkelerin gelişiminin temelinde “kamu yararına” dayalı bir zemin bulunmaktadır. Kamu yönetiminde insan unsurunu temsil eden kamu görevlilerinin taşıdığı değer bu bağlamda göz ardı edilmektedir.

Etik dışı davranışlar sergileyen kamu görevlileri için çeşitli hukuki ve toplumsal yaptırımları olan kurallar bulunmaktadır. Fakat bu kurallar bir bakıma kamu görevlisini sadece etik dışı davranışlar yapmamasına teşvik etmektedir. Etik algısını geliştirmek isteyen bir toplum ve kamu yönetimi inşası için bu kurallardan öteye gidilmelidir.

Kamu yönetiminde etik tartışmalarında, değer kavramını öne çıkaran Fredericson, kamu yönetiminde sergilenen etik dışı davranışlarının etkilerinin esas sebebinin kamu görevlilerinin eylemleri olduğunu; kamu görevlilerine dayatılan etik ilkelerin ve etik konusundaki denetlemelerin de bireysel etik algısını sarsacağını öne sürmüştür (Özdemir, 2008, s. 186). Ek olarak Fredericson, iyi bir kamu görevlisinin profesyonel olduğunu ve zaten yüksek etik değerlere sahip olup, tutum ve davranışlarını düzenlediği görüşündedir.

Bu durumda, kamu yönetimindeki etik dışı davranışların merkezinde olan kamu görevlisi neden etik dışı davranışlarda bulunmaktadır? Elbette bu sorunun net ve tek bir doğru cevabı olmamakla beraber yukarıda bahsedildiği üzere Türk toplum yapısının özelliklerinden hareketle bu çalışma özelinde bu soruya bazı yanıtlar verilebileceği düşünülmektedir.

Kamu yönetiminde etik, vatandaş ve devlet ilişkisindeki güveni tahsis ederek, devletin prestijini ve saygınlığını korurken toplumların da gelişmesi sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Gökçe & Örselli, 2011, s. 48). Kamu yönetiminde etik dışı davranışlar da bu açıklamaların kontrastında hem devlet hem toplum açısından büyük ayrılmalara ve değer kayıplarına neden olmaktadır.

Türk toplumunun da bu noktada kamu yönetimindeki etik davranışlar hususunda, kamu kurumlarında hemşerilik ve akrabalık, tanıdık ilişkilerini öne çıkartmak gibi toplumun kendisinin de artık standartlaştırdığı etik dışı davranışlar olduğu yani toplumun da etik dışı davranışlar sergilediği bir durum söz konusudur (Güldüler, 2020, s. 57). Kamu görevlilerin de bu toplumdan yetişebileceği göz önünde bulundurulursa etik sorununun aslında ne kadar derin bir olguya işaret ettiği görülebilir. Toplumun sahip olduğu değerler, o toplumun sahip olduğu ahlaki ve etik anlayışa da yansır (TÜSİAD, 2005, s. 85). Toplumdaki değerler ve ahlaki yargılar, kamu görevlerini etkilemektedir (Usta, 2011, s. 44-45). Toplumda kabul gören davranışların bir kültüre veya geleneğe dönüşme süreci, bu davranışların olumsuz olması durumunda toplumun ve ülkenin değerlerini tehdit edebilmektedir. Çalışma çerçevesinde kamu görevlileri bağlamında etik dışı davranışların nedenleri açıklanmaya devam edilirken, değinilen etik sorununun ülke çapında etkileri düşündürücüdür.

Bir toplumun çeşitli olgular ile şekillenmiş ahlaki ilkeleri, bir bireyin ise değer yargıları vardır ve bireyin değer ölçütü toplumun ahlaki ilkelerine yaklaştıkça değer artmaktadır (Usta, 2011, s. 46).

Kamu görevlileri, davranış stillerine göre genel olarak üç şekilde tanımlanıp, sınıflandırılabilir (Özgür, 2010, s. 21-23):

1. Yoldan Çıkarıcı Kamu Görevlisi: Kendi çıkarını düşünen, mesleki, toplumsal, örgütsel herhangi bir ahlaki ve etik değer yargısı bulunmayan kamu görevlileridir. Yetkisini özel çıkar için kullanır, güçlü olan hangi otoriteyse onun yanındadır ve bunun için gerekirse yalan söyleyerek bazı durumları maskeler. Ahlaklı olan diğer kamu görevlilerine cephe alır ve onları yıldırmaya çalışır. Kamusal ve toplumsal fayda ile ilgilenmez. Ahlak dışı ve yasa dışı işlemler yapabilir.
2. Değer Yargısı Bulunmayan ya da Görevci Kamu Görevlisi: Bu tip kamu görevlileri, ülkede, kurumda ve çevresinde oluşan durumlara uyum sağlamak için sorgulamadan itaat eğilimi göstermektedirler. Otoriteye, kendisine aksi söylenmedikçe karşı gelmez ve olaylardan kendi iradesini soyutlar. Emirleri uygular ve bu tutumunu güncellemez. Kesinlikle ahlak dışı eylemlere girmez ancak ahlak dışı eyleme şahit olduğunda bu durumu ihbar etmez. Bağlı bulunduğu örgütün veya kurumun her kötü yönünü gizlemeye çalışır, “bana dokunmayan yılan bin yaşasın” tutumuyla görev yapar. Gereğinden biraz bile fazlasını yapmaz, gelişime kapalıdır.
3. Değerleri İlke Edinen Kamu Görevlisi: Etikçi veya ahlakçı olarak da belirtilen kamu görevlileri; adalet, doğruluk, saygı, çalışkanlık, sabır, cesaret, hoşgörü gibi ilkeleri benimseyen, bu ilkelere göre görevlerini ifa etmeye çalışmaktadır. Ahlakçı kamu görevlisi, işini elinden geldiğince iyi bir şekilde yapar ve diğer kamu görevlilerini de böyle yapmaya teşvik eder. Ahlak ve yasa dışı eylemlere girmez, böyle bir duruma şahit olursa yetkili merciiilere ihbar aksiyonunu alır. Bir otoriteye, iktidara veya üste değil, esas olarak ilkelere bağlıdır. Yetkisini hor ve özel çıkarları için kullanmaz, kamu yararını

gözetir. Yasalara ve insan haklarına duyarlı ve saygılıdır. İletişimini net yapar, gerekirse hayır demeyi bilir ve kendini geliştirmeye çalışır

Sınıflandırma sonucu Türk kamu yönetiminde etğin ilgilenmesi gereken alanlar biraz daha netleşmiştir. Kamu görevlilerine etik ilkeler anlatmak ve dayatmak yerine kamu görevlilerinin özelliklerinin analiz edilmesi ve tespit edilmesi ile kamu görevlileri dolayısıyla kamu yönetimi geliştirilebilir.

Kamu görevlilerinin etik dışı davranış biçimleri ise genel olarak şöyle belirtilebilir (Özdemir, 2008, s. 189):

- Kamu görevlileri kendi kendine vardığı yargılar sonucu devlet çıkarını korumak için yasaları görmezden gelerek, devletin hukuksal anlamda otoritesini ve meşruiyetini olumsuz etkilemektedirler.
- Kamu görevlileri her türden normu, etik ilkeleri veya kurumsal kuralları bilemeyebilir. Görevin teknik olarak karmaşıklığı veya kamu görevlisinin işini bu açıdan görmesi sebebiyle kamu görevlisinin tüm kurallara bir hakimiyet kuramaması kaldı ki bu kuralların çeşitliliği ve fazlalığı sebebiyle kamu görevlileri bilerek veya bilmeyerek etik dışı davranışlar sergileyebilmektedir.
- Bazı kamu görevlilerinin bireysel hırslarını açgözlülük olarak kullanması sonucu, etik ve ahlak dışı davranış maddi yoldan kendilerine çıkar sağlayabilmektedirler.
- Akrabalık, arkadaşlık gibi ilişkilerin getirdiği yardım amacıyla hareket eden kamu görevlisi kimi zaman kamuya ait mal ve kaynakları kullanabilir. Ayrıca kamu görevlileri elinde bulunan yetkiyi de bu amaçla özel çıkarı için kullanabilmektedir.
- Kamu görevlileri, görevlerinden ayrıldıktan sonra çıkar sağlamak için devlet kurumlarıyla veya özel sektör ile olan çeşitli ilişkilerini devreye sokarak kendi özelinde kamu yönetiminden çıkar sağlayabilir.

- Bazı kamu görevlileri kurumunun veya inandığı yönetim yapılarının yanında durarak, bu yönetimleri koşulsuz takip etmekte ve bunun uğruna etik dışı davranışlar sergileyebilmektedirler.
- Kamu görevlileri ise, bulundukları mevcut görevinin getirdiği imkanlar ve yetkiler için görevini ne olursa olsun bırakmamaya çalışmakta ve bu süreçte ahlaki, etik veya yasal herhangi bir kuralı önemli görmemektedir. Önemli olan kendilerinin çıkarına olan durumun devam etmesidir.

Kamu yönetiminde sınıflandırılmaya çalışılan etik dışı davranışlar bu şekilde toparlanabilse de, etik dışı davranışların tek tek tespit edilip gözlemlenemeyecek kadar çok özel durumda vuku bulduğu da bir gerçektir.

Etik dışı davranışlar kapsamında yönetimler tarafından koyulacak önleyici standartlardan bazıları şöyle sıralanabilir (Usta, 2011, s. 48):

- Birey, kamu görevlisi olarak seçilmek için çeşitli imtihanlara tabi tutulmaktadır. Bu seçim sürecinde otoritelerce keyfi karar vermekten kesinlikle kaçınılmalıdır. Kamu görevlisi seçilirken gözetilecek tek kıstas, o bireyin yeterliliği olmalıdır. Burada da bireye uygulanacak sınavların, bireyin yeteneklerini doğru tespit edecek ve kamu yönetiminin gerekliliklerine hitap edecek şekilde adil ve kaliteli olması gerektiği de unutulmamalıdır.
- Kamu görevlisine uygulanacak yaptırımlarda ve cezai durumlarda nesnel, objektif ve adil davranılmalıdır.
- Kamu görevlisinin yaptığı iş ile aldığı ücret arasında tutarlı bir bağ bulunmalı, hem devlet hem toplum bu dengeyi gözetmelidir.

Kamu yönetiminde etik dışı davranışları önlemek için etik anlamında gerekli hukuksal altyapının Türkiye’de oluşturulduğuna değinilmiş ancak bu hukuksal sistemin sunduğu kamu yönetiminde etik ilkelerin, teleolojik bir felsefe zemininde geliştiğinin de altı bu çalışmada çizilmiştir. Tüm bu açıklamalar sonucu

kamu yönetiminde etik dışı davranış sorununun öneminin olumsuz etkilerinin toplumu da kapsadığını; bu toplumdaki yetişecek kamu görevlilerinin de kamu yönetiminde etiğe olumsuz etki edeceği görülmektedir. Birbiri ardına süregelen bu döngünün yıkıcı etkileri, kültüre ve değerlere sahip toplumları, dolayısıyla devletleri çürütmeye doğru götürecektir. Kamu yararı ve çoğunluğun mutluluğuna odaklanan teleolojik etik anlayışının, etik ilkeleri geliştirirken evrensel geçerliliği olan fayda kavramını temeline alması anlaşılabilir bir durumdur ancak kamu hizmeti sırasında kamu görevlisi tarafından uygulanan eylemlerin niteliği ve sebeplerini de sorgulamak gerekmektedir.

Etik olgusunu sadece etik ilkeler veya kamu yönetiminde uygulanan “tepeden inme” katı hukuki standartlar gibi algılamak yerine, etiğin felsefî anlamda temsil ettiği değerleri ve “raison d’être” sini (varoluş amacını) algılamak, etik kavramını insan hayatında bir yere koyarak benimsenmesini kolaylaştıracaktır (Kucuradi, 2003, s. 8).

Kamu görevlilerine bu bağlamda sağlanacak eğitimin önemi toplum ve devletin yararı için önemli gözükmektedir. İnsan unsurunun kamu yönetimi etiğindeki yerinin anlaşılması ve geliştirilmesi için, insanın bu anlamdaki etik ve ahlaki eğitimi temele oturtulması gereken politikaların başında gelmektedir (Usta, 2011, s. 48). Etik eğitimi konusunda kamu görevlilerine ilkeler, mevzuat, idari usul, muhakeme becerileri, karar alma süreçleri gibi teorik eğitimin yanında örnek davranışlar, rol modellerden aktarılabilecek tecrübeler ve mesleki sosyalleşme unsurları da büyük önem taşımaktadır (TÜSİAD, 2005, s. 158-159). Kamu görevlisinin bu eğitimlere önem vermesinin sağlanması da gerekmektedir. Ayrıca kamu görevlileri, tanık oldukları olaylardan daha fazla etkilenmekte ve bu açıdan eğitimsel yönlendirmeler kamu yönetiminde etiğin işleyişine katkılar sağlayacaktır (TÜSİAD, 2005, s. 159). Eğitimin pek çok öznesi, yöntemi ve sistemi vardır. Bu öznelardan biri etikdir. Eğitimin ve etiğin temelinde insan vardır ki bu ortaklık, iki kavramı birbiriyle ilişkilendirmektedir (İlgaz & Bilgili, 2006, s. 199-202).

Kamu görevlisi, gerekli bilgiler ve donanımlarla kendini geliştirerek etik dışı davranışlardan kaçınabilir. Bunun için kendi toplumunun öne çıkan olgularını ve kurallarını iyi bilmesi gerekmektedir. Daha sonra belirli eğitim yöntemleriyle

farkındalığının ve karar mekanizmalarını geliştirerek, zor durumlarda vermesi gereken “doğru” kararları verebilecektir. Kamu görevlisinin, kamu yararı için kritik karar aşamalarında doğru kararı alabilmesi için sadece yasalar ve kurallar yeterli değildir. Kamu görevlisi etik konusunda; yaşadığı toplumun değerleri, kültürü ve dinamikleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Dolayısıyla donanımlı bir eğitim almalıdır ve bunun yanında farkındalığını, ahlakını ve vicdanını geliştirmelidir. Kamu görevlisinin alacağı eğitimin amacı, bireye gerekli bilgiler vermek ve etik konusunda düşünmesini sağlamak olmalıdır.

Çalışma kapsamındaki literatür bağlamında, kamu yönetiminde etiğin teleolojik felsefi temeline yapılan benzer eleştirilerden sonra deontolojik etiğin vurguladığı insan, değer ve eylem esnasındaki iyi niyet kavramları öne çıkarılmış ve bu kavramların kamu yönetimine uygulanması gerekliliğinden ve eğitim hususundan pek çok çalışmada bahsedilmiştir. Öte yandan bu çalışmada Türk kamu yönetiminde etik anlamında bu uygulamayı deontolojik etik ile bağdaştıracak noktaları tespit etme noktasında yapılacak bir incelemenin fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Böylelikle bu çalışma farklı bir açıdan yaklaşarak deontolojik etiğin türk kamu yönetiminde yansımaları olabilecek kural etiğini vurgulayarak türk kamu yönetiminde etiğin algılanış biçimine farklı bir bakış açısı getirmeyi amaçlamaktadır. Şunu da ifade etmek gerekir ki, deontolojik anlayışın ve kural etiğinin anlatımından çıkarılacak sonuçların felsefi bir takım ideallere ulaşmasından öte türk kamu yönetiminde bu ideallerin pratikte yer bulması ve normlaşmasının önemine dikkat çekmek bu çalışmanın esas gayesidir. Toplumun belirli noktalarını anlamadan etik bir felsefe anlayışını, bir topluma veya kamu yönetimi özelinde kamu görevlilerine doğrudan aktarımının, etik kavramının benimsenmesine ve uygulanmasına engel olacağı düşünülmektedir.

4.3. KURAL ETİĞİ VE KURAL ETİĞİ AÇISINDAN TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ETİK

Teleolojik etik genel olarak, bir eylemin etik ve ahlaki olarak ölçütünün, o eylemin sonuçlarına bağlı olduğunu ve fayda, haz, mutluluk gibi kavramları öne

çıkarak iyi-kötü olarak ayırdığı sonuçlardan iyi olanı maksimize etmeyi benimsemiştir (Koçyiğit & Karadağ, 2016, s. 286). Kamu yönetiminde etiğin yükselişinde temel alınan anlayış büyük bir oranda teleolojik etik olmuştur.

Teleolojik yaklaşımın kamu yönetimlerinde yankı bulan faydacılık anlayışının temsilcileri J. Bentham ve J.S. Mill'dir (Örselli, 2010, s. 39). Bu düşünürler yarar ve fayda kavramlarının mutluluk getirdiğini ve en çok fayda sağlayan şeylerin insanları mutlu ettiğini belirtmişlerdir. Teleolojik dogma, bir eylemin ahlaki, etik ve siyasi doğruluğu sonuçlar ile ölçerek en fazla sayıda insanın mutluluğunu amaçlar (Macit, 2009, s. 87). Teleolojik etiğin, kamu yönetimi etiğindeki sistemlere yansımaları akademik yazımda "Amaçlanan Sonuç Etiği" olarak da yer bulmaktadır.

Deontolojik etik ise etik sistemlerin oluşumundaki diğer ana felsefi anlayış olup, Immanuel Kant'ın düşünceleri paralelinde gündeme gelerek, merkezine ödev, ahlak, akıl gibi kavramlarla; eylemlerin gerçekleşmesi sırasındaki niyete göre o eylemin etik ve ahlaki olup olmadığının sorgulamasını yapmaktadır (Küçüköğlu, 2012, s. 180). Deontolojik etik felsefesi eylemin çıktılarına değil eylemin bizzat kendisine odaklanır (Örselli, 2010, s. 43). Kamu yönetiminde oluşturulan etik ilkelerin kamu görevlileri kısmında kalan değer, insan gibi kavramlarla deontolojik etik doğrudan ilgili olup, kamu yönetimlerinde deontolojik etikten felsefi anlamda yararlanmalar artırılmalıdır.

Deontolojik anlayış, insanın davranışlarını ve bu davranışın niyetini, insanın aklına, vicdanına ve iradesine dayanarak sorgulamaktadır. Tekrar hatırlatmakta fayda var ki, bir insan etik davranmaya zorlanamaz ancak kamu görevlileri, gerek imzaladıkları sözleşmeler, gerek kamu görevinin getirdiği sorumluluklar sebebiyle kamu yönetimlerinde etik davranışlara dikkat etmelidir. Bu koşul altında kamu görevlilerine etik dışı davranışlardan kaçınmaları ve etik değerleri benimsemeleri için eğitimler verilmektedir. Deontolojik dogmalar çeşitli kurallar ve normların kapsamında eylemlerin insanın aklına dayandırılmasını savunmaktadır (Macit, 2009, s. 90). Baskın olarak teleolojik etik anlayışının paralelinde kamu yönetimlerinde oluşturulan etik ilkelerde belirtilen normlar, kamu görevlisinin etik karar alma durumlarında yetersiz kalmaktadır çünkü bu durumlar

birbirlerine her yönden benzememekte ve her durum kendi kapsamında eşsizdir. Bu bağlamda bahsedilen bu eğitimin içeriğinde, etik değer ve etik felsefesinin bilgisine dayalı eğitimlerin niteliği düşüktür (Kucuradi, 2003, s. 9). Teleolojik yaklaşımın özündeki yararcılık, bireyin değil çoğunluğun mutluluğunu öne çıkarması ve bunu doğru bulması, ahlaki olarak bir ölçüt olarak kesin bir doğruya işaret etmemektedir (Macit, 2009, s. 87-88).

Ancak kamu görevlilerinin eğitimlerinde etik olarak davranmayı istemenin öğretilmesi, karar alma anlarında oluşan özel durumlarda kişinin sadece normlara kalmadan kendi muhakemesiyle etik olarak değerli eylemlerde bulunmasını sağlayabilir (Kucuradi, 2003, s. 9).

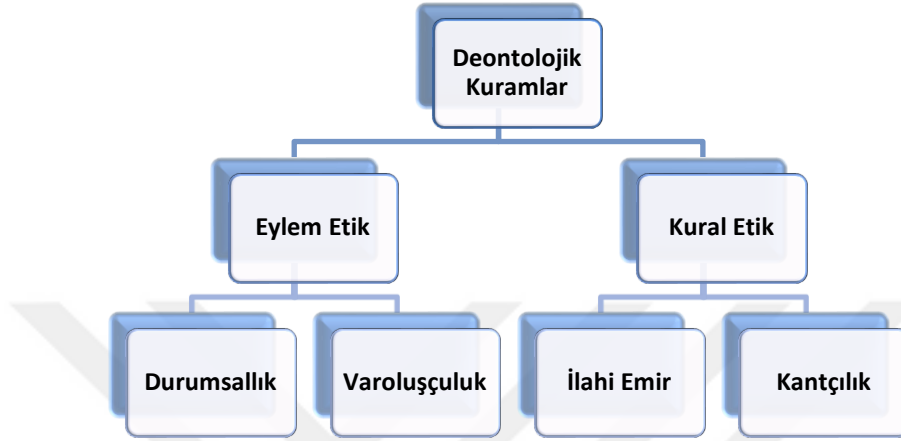
Bu eğitimin sağlanması için öncelikle kamu yönetiminin üst yapısı olarak devlet aklının, etik konusuna bakış açısı genişletilmelidir. Evrensel etik ilkelerin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde, etiğin bilgi felsefesine de yer verilmelidir (Kucuradi, 2003, s. 8). Deontolojik etik kapsamında kalan Kant'ın kural etiği, toplumda var olan değerler ile bireylerin etik eğitimlerinin algısını yükseltmek için bir yol sunabilir.

Kamu yönetiminde etiğin bu açıdan deontolojik felsefeden ve Kant'tan yararlanabileceği pek çok şey bulunmaktadır çünkü Kant'ın anlayışında insana bir şeyleri yerine getiren (kamu yönetimi açısından kamu görevlisinin görevini yerine getirmesi gibi) bir tür araç olarak değil, insanın kendi değerini ve diğer insanlara karşı davranışındaki değerleri göz önünde bulundurarak davranması gerektiği açısından bakılmaktadır (Birinci, 2009, s. 137). Biraz daha açmak gerekirse Immanuel Kant'ın anlayışında insan değerli olduğundan bir amaç olarak çevresine ve diğer insanlara da değerli davranmalıdır. Eğer kamu yönetimindeki etik ilkelere değerlerden bahsedilecekse, bu değerlerin merkezinde “bireyin değeri” olmalıdır (Birinci, 2009, s. 137-138). Teleolojik etik anlayışına bu bağlamda en büyük eleştiriyi getiren Kant, yararcı anlayışın öne sürdüğü “iyi” yaklaşımının ahlaki ve etik olarak bir ilke kabul edilemeyeceğini savunmaktadır (Macit, 2009, s. 88).

Nihayetinde bu çalışmada deontolojik etik felsefesi, kamu yönetimi etiğinde bu perspektiften öne çıkarılacaktır. Deontolojik kuramlar ana olarak eylem

etik ve kural etik olarak ayrılmaktadır. Çalışma kapsamında, etiğin kamu yönetimi ile bağlantısı göz önünde bulundurularak Immanuel Kant'ın öncüsü olduğu kural etiği açıklanacaktır.

Şekil 2. Temel Deontolojik Kuramlar,

Kaynak (Yılmaz, 2010, s. 76)

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki bu çalışma kapsamında incelenen literatürde kural etiği kavramının farklı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Yılmaz'ın (Yılmaz, 2010, s. 78) “*Teleolojik Etik ve Deontolojik Etik'in Karşılaştırılması (J. S. Mill Ve I. Kant İle Sınırlandırılmış Olarak)*” isimli yüksek lisans tez çalışmasının 5.1.2. numaralı “*Kural Etiği (Deontoloji)*” başlığı altında kural etiği ve deontoloji kavramlarının iç içe işlendiği görülmektedir. Örselli'nin ise (Örselli, 2010, s. 32) “*Türkiye’de Toplumsal ve Yönetişel Etik Değerler İle İkilemler: Uygulamalı Bir Araştırma*” isimli doktora tez çalışmasında, kural etiğini etik bir sistem olarak ve deontoloji kuramını etik bir felsefe olarak birbirinden ayırarak işlediği görülmektedir. Kavram hakkındaki çalışma kapsamındaki akademik yazımda yapılan incelemeler sonucu, bu çalışma kapsamında kural etiğinin, teorik bir altyapısı aktarıldıktan sonra etik bir sistem olarak kamu yönetimi etiğinde kendine yer bulabileceği yerlerden bahsedilecektir. Kural etiği, deontolojik anlayış altında, Kant'ın öne çıkardığı kuramlara dayandırılarak açıklanacaktır. Zira kural etiğinin, çalışma kapsamında kalan literatürden farklı olarak, bu anlamda öne çıkarılması önemli görülmektedir. Kavramın Türk kamu yönetimi literatüründe de popüler

olmayışı, kural etiğini açıklamayı güçleştirmektedir. Ayrıca etik teoriler felsefi yönden teorik olarak tartışılabilir ancak bu çalışmanın çizdiği sınırlar, bu felsefi tartışma veya tespitlerin Türk kamu yönetiminde etki edebileceği alanların, geliştirilebilecek politikaların gösterilmesine ve toplumun etik algı seviyesini artırıp bunun geliştirmesi fikirleri çerçevesinde oluşturulmuştur.

4.3.1. Immanuel Kant ve Kural Etiği

Alman düşünür Immanuel Kant, felsefe tarihinde kendisinden önceki düşünürlerden etkilenmiş ve çalışmalarıyla kendinden sonraki düşünürleri de etkilemiş bir filozoftur (Yılmaz, 2010, s. 30). Kant eleştirel felsefesi ile özellikle mantık, akıl ve ahlak yaklaşımlarına birçok yeni bakış açısı getirmiştir. Diğer düşünürlerden farklı olarak Kant, insanı; insanlararası ilişkilerde bağımsız olarak değerlendirmiş ve etik tartışmalara yön vermiştir (Ürek, 2007, s. 190). Akıl kavramının D. Hume’a göre alışkanlık ve deneye dayandığı argümanının aksine Kant akıllı “a priori” olan evrensel öncüllere dayandırmakta ve akıllı iyi-kötü ayrımı yaptığı için ahlaki bir ölçüt olarak değerlendirmektedir (Bezci, 2005, s. 51-52). Akıl, bağımsız salt bir algılama olgusundan ziyade, rasyonalizm ve ampirizm arasında bir sentez ile açıklanabilmektedir (Duran, 2017, s. 60). İşte Kant’ın vurguladığı bu noktada etik kavramının bireylere yerleştirilmesindeki ana esas o bireyin aklını kullanarak yapacağı davranışlara işaret etmektedir. Bu düşünceye ek olarak Kant bireyin davranırken sadece akıl ile hareket etmediğini, bireyin düşünsel ve duygusal dünyasında bulunan birtakım öncüllerin de bireyin davranışına etki ettiğini belirtir (Bezci, 2005, s. 53). Bu sınırlandırmayı ise bir takım normlar veya buyruklar ile detaylandırmaktadır.

Kant kesin buyruk ve koşullu buyruk yaklaşımıyla bireyin davranışlarındaki “değer” kavramını ve bu davranışların ahlaki ölçütünü tespit etmeye çalışmaktadır. Koşullu buyruklar, bireyin arzu ettiği ve istediği bir şeye ulaşmak amacıyla kullanılacak araçları göstererek bireyin iradesini yönlendirir (Bezci, 2005, s. 53). Kesin buyruklar ise bireyin özel arzu ve isteklerini bir kenara bırakarak; nesnel ve evrensel bir iradi düşünüş biçimiyle davranmayı zorunlu

kılmaktadır (Bezci, 2005, s. 53; Kılıç, 2015, s. 95). İşte bu zorunluluk arayışında Kant “ödev” kavramının önemine değinmektedir. Kant ödev kavramını: “*Ödev, yasaya saygıdan dolayı yapılan eylemin zorunluluğudur*” şeklinde açıklamaktadır (Kant, 2023a, s. 15). İyi bir eylem gerçekleştirme iradesiyle motive edilmiş bir eylem Kant’a göre ahlaki açıdan değerlidir. Bu iyi iradenin de formülü, kesin buyrukların gösterdiği ödevleri yerine getirmekten başka bir şey değildir (Bezci, 2005, s. 53-54; Yılmaz, 2010, s. 41-42). İrade kavramının da yapısal özellikleri ve kendi sistemi olduğunu belirten Kant, bu olguya “pratik akıl” demektedir (Yılmaz, 2010, s. 32). İyi irade, pratik aklın bilincinde olan ve ödevleri ödev olduğu için yapan bir olgudur (Yılmaz, 2010, s. 42).

Çalışma kapsamında bu pratik akıl ile temsil edilen irade olgusunun bireylerde eğitime açık olduğu düşünülmektedir. Küçüradi’ye göre de (Kucuradi, 2003, s. 8-9) bireyler bu yöntemlerin ışığında ahlaklı davranma özelinde eğitilebilir. Elbette birey olarak kast ettiğimiz öznenin yine bu çalışma kapsamında kamu görevlileri olduğunu belirtmek gerekmektedir. Kamu görevlileri devlet ve topluma karşı sorumlulukları sebebiyle etik ve ahlaki davranmalıdır ancak etik ilkelerin algılanış biçimi hatta etik ilkelerin oluşturulma biçiminin yöntemini Kant’ın fikirleri kapsamında güncellenirse; Türk kamu yönetimi etiğinde gelişme sağlanabilir.

Kant, bireyin davranışlarını da ödevde uygun eylemler ve ödevden doğan eylemler olarak ikiye ayırmaktadır. Düşününün popüler “bakkal” örneklemini incelenirse: Bir bakkalın müşterisini kandırabilecekken kandırmaması ödevde uygun bir davranıştır ancak bakkal bu eylemini müşteri kaybetmemek için, kendi itibarı için veya diğer özel sebepler için yapıyorsa bu durum ödevden doğmamıştır (Yılmaz, 2010, s. 42). Bakkal, birilerini kandırmanın yanlış olduğu ödev bilinciyle, iyiyi isteyerek eylemlerini gerçekleştiriyorsa bu eylem etik ve ahlakidir çünkü bu eylem ödevden doğan bir davranıştır. Ayrıca Kant, bahsedilen kesin buyrukları, ona uygun davranmasalarda insanların bu buyrukları algılayabildiğini hatta bu tarz kesin buyrukların insan aklında “a priori” olarak bulunduğunu belirtmektedir (Bezci, 2005, s. 53-54). Buradaki kritik durum, bireyin ödev ve ahlak duygusunun kendi karakterinde bulunması ve bu erdemlere sahip olması gerekliliğidir (Kılıç, 2015, s. 96). Kamu görevlileri açısından bu konuda verilecek eğitimlerden de öteye ulaşan

toplumsal değerleri önceleyen bir gelişime yön verecek eğitim ve sosyal politikalara ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Bireyin iradesinde “iyi olduğu için, iyiyi isteyerek davranmak” ilkesi herhangi bir dini, siyasi, sosyal ve materyal imgelere dayandırılmadan oturtulmaya; sonrasında etik davranmak, vicdan, sorumluluk gibi kavramlar detaylandırılmalıdır. Kant’ın düşüncesinde bu durum “ahlak yasası” olarak adlandırılmıştır ve bu yasa “iyi isteme” ile ilgilidir (Kılıç, 2015, s. 99). Fakat bu noktada bireyin neden iyi davranmayı isteyeceği, istemenin sınırlılıkları ve insanın ödevine uygun davranması zorunluluğu noktasında özgürlük açısından sorular türemeye başlamaktadır.

Kant, felsefi argümanlarıyla ahlaklılığın en ideal ilkelerini aramayı ve tespit etmeyi amaçlayarak bir ahlak yasası elde etmeyi amaçlamaktadır (Kılıç, 2015, s. 93). Kant, etik görüşünde ahlak yasasına olan saygının altını çizmektedir (Ürek, 2007, s. 191). Saygıyı bir değer olarak ele alan Kant, bu duyguyu insanın hem kendisine hem diğer insanlara duymasını vurgulamaktadır. İnsan, kendine ve diğer insanlara sadece insan oldukları için öncelikle saygı duymalıdır. İnsan olgusundan sonra gelen insanın fikirleri, yapıp ettikleri vb. gibi şeyler sonraki aşamalarda etik ve ahlaki yargılarla değerlendirilecektir. Saygı temelini akıldan alır ve saygı olgusu a priori bir duygu olmakla, Kant’a göre en sıradan insanın bile doğasında bulunmaktadır (Ürek, 2007, s. 193). Kant burada anlatımına yeni bir pencere açarak, bir insana duyulan saygının, aslında ahlak yasasına saygı olduğunu vurgulamaktadır (Ürek, 2007, s. 194). İnsanı değer algısının temeline koyan Kant, böylelikle saygı kavramının etik bir değer olarak anlaşılmada ve ahlak yasasının zemininde temeller atmıştır. İnsan kendisine duyduğu saygıdan yola çıkarak, ahlak yasasına ve çevresine saygılı olarsa “iyi davranmayı” isteyebilecektir.

İnsanı bir amaç olarak ele alan Kant, insanın akıl sahibi olmasında ve insanın kendi düzeyinde bile bunun bilincinde olmasının önemini vurgulayarak insanın “yüceliğini” savunmaktadır (Kılıç, 2015, s. 97-98). Bunun sebebi ise insanı erdemli ve onurlu yapan şeyin, insanın erdem, etik ve ahlak ile süregelen ve gelişen ahlak yasasına uygun eylemlerde bulunabilmesidir (Kılıç, 2015, s. 98). Birey, evrensel veya toplumsal ahlaki ilkeleri iradesiyle sorgulayarak vardığı erdemli, ahlaki ve etik davranışları ödev duygusu ile gerçekleştirdiğinde; zaten saygıyı hak

eden birey, ahlaki olarak da doğru davranmış olmaktadır. Kant bu sorgulamada çıkabilecek öznel durumların ahlak yasası ile yaşayacağı ilişkiler için ise; “kendi isteklerimle şekillenecek davranışının, genel bir yasa olmasını isteyebileceğim gibi davranmalıyım” şeklinde (Kant, 2023a, s. 17) ve “öyle bir eyle ki, senin istemenin maksimi (istemenin öznel ilkesi), aynı zamanda genel bir yasa gibi ilke olabilsin” (Kılıç, 2015, s. 96) şeklinde ilkeler öne çıkarmaktadır. Birey kendisi için veya başkalarını etkileyecek eylemleri gerçekleştirirken hem üst akıldan bir empati duygusuyla hareket etmeli, hem de davranışının evrensel düzeyde bile ahlaki olabilmesini düşünerek erdemle davranmalıdır. Böylelikle Kant, bireyin “istemesinin” oluşturacağı farklı özellikler taşıyabilecek durumları ahlak yasası altında düzenlemeye çalışmıştır. Türk kamu yönetimindeki kamu görevlileri için bu durum, eylem kendi içinde “yasalaştığı” için etik ilkeler kapsamında hem eğitim hem de etik ilkelerin düzenlenmesi anlamında yol gösterici bir metot olabilir.

Kant’ın ahlak ve etik felsefesinin amacı insanların eylemlerinde diğer insanları düşünerek saygılı ve erdemli davranmasının bir standart oluşturarak ahlak yasasına ulaşmaktır (Yılmaz, 2010, s. 84-85). Ancak bireyler bu şekilde davranırken özgür iradeleri ile bu eylemleri istemelidirler ki bu eylemler iyi niyetli ve ahlaki olabilsin. Özgürlük bu bağlamda, ahlak yasasına göre davranmaktır (Ürek, 2007, s. 196). Kant, bir eylemin ahlaki olabilme imkânını, o eylemin özgürlüğüne doğrudan bağlı olduğunu belirtmekle beraber ahlakı otonom olarak aktarır (Yılmaz, 2010, s. 33). Birey sırf kurala uymak için bir eylemi gerçekleştirir ve kendi iradesini hesaba katmayarak; iyiyi istemeyerek eylemlerde bulunursa burada ahlakilikten söz edilememektedir. Bir bakıma ahlakiliğin temel şartı, rasyonel bir varlık olarak da ele alınan insanın iradesinin özerk olmasıdır (Yılmaz, 2010, s. 33). Özgürlük ve saygı olguları aslında Kant’ın felsefesinin temelini yansıtır ve etik değerler ile doğrudan ilgililerdir (Ürek, 2007, s. 196).

Kant’ın ahlaki felsefi anlayışında asıl değerli görülen şey “iyi isteme” ve bunu ödev (duty) bilinci ile yapmaktır (Benlahcene, 2018, s. 36). Eylemlerin değerliliği, eylemin tasarımı ve uygulanması sürecindeki istencin iyi olmasından, eylemin ahlaki olması da bu iyi istencin ödev yükümlülüğü ile birlikte olmasından kaynaklanmaktadır. Burada tekrar hatırlatılmalıdır ki Kant saygı, eylem, ödev, irade,

istenç gibi kavramları vurgularken amacının bu kavramlardan evrensel bir etik veya ahlak yasalar elde etmeyi amaçladığıdır. Yani yüzeysel olarak bakıldığında Kant'ın etik anlayışı ne belirli kurallara dayanan nesnel bir yaklaşım ne de sadece bireyin eylemlerinin özel hallerinde ona yol gösterecek olguları öne süren bir yaklaşımdır. Kant insan aklından yola çıkarak, insanın kendisine olan bilinçle gösterdiği saygısını çevresine de göstermesi gerektiğini, bunu yaparken erdemli olmasını, diğer insanları da düşünmesini yani onları araç değil amaç olarak görmeyi ve davranışlarını evrensel bir ilkeye ulaşacak gibi düzenleyerek eylemlerde bulunması gerektiğini açıklamaya çalışır. İnsan kendi değerini korumak için diğerlerine de değer verir ve bunu ilkeleştirmesi sonucunda ahlaki eyleme dolayısıyla ahlaki yasaya varır (Kılıç, 2015, s. 99). Kamu yönetimi noktasında da açıklanan bu hususların kamu görevlilerine benimsettirilmesi sonucu, kamu yönetimi ve toplum için olumlu süreçler yaşanacağı tahmin edilmektedir.

Bu anlayışa yöneltilen eleştiriler ise aslında Kant'ın direkt düşüncelerine değil, bunların uygulanabilirliği çevresinde yankı bulmuştur. Kant'ın iyi niyet ve ödev ile davranmasını önceleyen ahlak yasasının, ilgili eylemlerin sonuçlarıyla ilgilenmemesi yoğun bir şekilde eleştirilmiştir (Yılmaz, 2010, s. 49; Örselli, 2010, s. 29). Örnek vermek gerekirse bireyden bir sır saklanması istenildiğinde, etik ve ahlaki olan o sırrı saklamak mı yoksa doğruyu söylemek mi olacaktır? Bu tip ve benzeri denklemlerin sonuçları üzerinden yapılan eleştiriler Kant'ın ahlak yasasında bazı boşluklara dikkat çekmeye çalışmıştır. Kant'ın yaklaşımının sonucunda eylemler her ne şartta olursa olsun bir değerlendirmeye tâbi tutulmuş ve bu durum da pratik alanda kuralcılığa yol açmıştır (Duran, 2017, s. 87). Yine Kant'ın etik anlayışına yapılan bir eleştiri teması, ahlak yasasına ulaşmak için davranan insanların eylemlerinin son düzeyde evrensel ilkeler olarak da görülebilecek oluşudur (Yılmaz, 2010, s. 84).

Tüm bu açıklamalar ışığında Kural Etiği ele alınacak olursa, kural etiği Kant'ın yukarıda açıklanan yaklaşımlarını sistemleştirerek, deontolojik felsefi anlayışta kendine yer bulmuştur. Kural etiği yaklaşımı çalışmanın ikinci bölümde bahsedildiği gibi çok büyük oranda Kant'ın felsefesinden beslenmiştir ve etik tartışmalarında deontolojik anlayışın öne sürdüğü bir kuram/sistem olmuştur.

4.3.2. Kural Etiği Açısından Türk Kamu Yönetimi

Kural etiği hakkında özellikle çalışmadaki literatür kapsamında, kavramın yaptığı çağrışımların sınırlı olabileceği düşünülmektedir. Kant'ın etik anlayışında vurgu yaptığı yasa/kural veya kod/ilke gibi kavramların aslında net ve tek bir içeriği bulunmamakta ve Kant'ın etik anlayışı bireye “nasıl?” istemesi veyahut yapması gerektiğini göstermektedir (Kılıç, 2015, s. 99). Burada altı çizilmek istenen husus Kural etiği kavramının bir takım etik kod, yasa, ilke ve kural gibi belli başlı normları oturtma gibi bir amacının olmayışdır. Kural etiği ile asıl anlatılmak istenen, yukarıda bahsedilen buyruk kavramından hareketle bireylerin eylemlerini istenç ve ödev duygusu ile sınırlamasıyla ortaya çıkacak bir genel ahlak yasasının oluşumudur.

Kural etiğinin teorik anlamdaki geniş altyapısı ve anlamından yararlanılması gereken yerler bulunmaktadır. Bir eleştiri olarak öne çıkan yaklaşımlardan, eylemin mutlak bir değerlendirme ile kuralcılığa yol açması argümanı aslında özellikle Türk kamu yönetiminde etiğin işlevselleştirilmesi için kullanılabilir. Teleolojik anlayış ağırlığında gelişen kamu yönetimi etik ilkeleri, sonuca dayalı ve genellenebildiği için evrensel nitelikte hukuk sistemlerinde kendine yer bulmuştur. Fakat kural etiği de aslında bireyin aklını ve iradesini muhatap alarak, saygı, değer, iyi istenç ve ödev kavramları ışığında, bireyin davranışının; evrensel bir ilke olabilecekmış gibi düşünülerek eyleme geçirilmesini öğütlemektedir. Birey kapsamında oldukça özelleşen ve kamu yönetimi kapsamından çıkan bu ilkeyi, kamu görevlisi çerçevesinde sınırlandırırsak, bu çalışmanın belirtmek istediği amacı daha net görebiliriz. Kamu görevlisi, kural etiğinin vurguladığı kavramlar ışığında kendi içsel terazisi ve iyiyi istemesiyle davranışlarını düzenlemelidir ki bu durum etik anlamda genel hatta evrensel bir yasaya bizi götürecektir. Örneğin kamu görevlisi, yolsuzluğun neden yapılamayacağını veya yapılmaması gerektiğini bir takım kurallardan okuması yerine içsel olarak algılaması ve sahip olduğu değerler ile bu durumu muhakeme etmesi sonucu kamu görevlisinin yolsuzluk yapmaması gerektiğini idrak edebilmesi gibi genellenebilen bir kurala dönüşebilir.

Kant'ın anlayışında, birey üzerine yaptığı akıl, irade, ödev gibi değer içeren kavramların detaylandırılması ve Kant'ın tespitlerinin, kamu yönetimindeki etik

ilkelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Hatta etik ilkeler ile sınırlı kalmadan yine kamu yönetiminin faydası dolayısıyla devletin ve toplumun faydası için Kant'ın yaklaşımının epistemolojik olarak çeşitli sosyal politikalar ve eğitim politikalarında da yer bulması önemli görülmektedir.

Fakat burada çok kritik bir noktayı belirtmek gerekmektedir. Etik kavramı altında işlenecek kural etiği kamu görevlilerine veya topluma aktarılırken; o toplumun dinamikleri kesinlikle analiz edilmeli ve bu oryantasyon/alıştırma süreci samimiyetle sürdürülmelidir. Çünkü etik evrensel bir olgu olduğu kadar içinde insanı barındırdığı için aynı zamanda toplumsaldır (TÜSİAD, 2005, s. 85).

Türk kamu yönetimi açısından, kural etiği kapsamında yapılacak çalışmalarda; Türk toplumunun kültürü, gelenekleri ve ahlak kurallarının bireylere etkileri hesap edilmeden bir aksiyon alınması, kural etiğinin özünde anlaşılması istenen insan iradesine ve aklına dayalı karmaşık olgularının yine “tepeden inme yazılı kurallar” olarak algılanabilmesine dolayısıyla benimsenmemesine yol açabilir. Buradaki bireyden kasıt, Türk toplumundaki vatandaşdır. Her ne kadar 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 48. maddesinde, kamu görevlisi veya memur olmak için Türk vatandaşı olmak gerektiğini belirtse de Kanunda vatandaşlığı kazanış şekli ile ilgili bir şarta yer verilmemiştir. Bu noktada da kamu görevlisi olacak ve sonradan Türk vatandaşı olmuş kişilere de en az Türk olan bireyler kadar etik eğitimde önem verilmelidir. Bu etik eğitimi için sadece Türk kamu yönetimi kapsamında kalan kamu görevlileri ile de sabit kalınmamalıdır.

Kamu görevlileri, görevlerinin getirdiği yükümlülükler sebebiyle etik karar alma durumlarında yetkilerini kullanırken kamu yararı gözetmeli ve kendi özel çıkarlarını bir kenara bırakmalıdırlar. Kural etiği bu bağlamda, dış bir kaynak olan sonuca dayalı anlayışlarla geliştirilmiş etik ilkelerin sunduğu kısıtlı yollar yerine bireyin içinden bir kaynak olarak iradesine ve aklına vurgu yapmaktadır. Görev sırasında her çeşitten etik çıkmaz ile karşılaşılan durumlarda kamu görevlisinin ne yapması gerektiği bir kurala bağlanamayabilir ancak bireyin erdemi, karakteri, iradesi ve etik bilinci kamu görevlisine her daim ulaşabileceği bir rehber olabilir. Bireyler de bu kavramların geliştirilmesi amacıyla eğitilebilir.

Kant'ın düşüncelerine göre de ahlaki olarak insan eğitilirken dikkat edilecek bazı hususlar şu şekildedir (Kant, 2023b, s.56-62):

- Ahlaki eğitimin ilk hedefi, kişiye karakter oturtmaktır. Karakter, toplumdaki kuralları algılamayı oturtmaktır. Bireyin çocukken ailede ve okulda göreceği kurallarına sağlayacağı uyum daha sonraki toplum kurallarına uyum hususunda önem kazanacaktır. Karakterin oturmasındaki en önemli husus ise dürüstlüktür. Kişi hem kendine hem çevresine dürüst olmalıdır. Bir çocukta karakter oturtmak isteniyorsa ona kendine karşı olan vazifelerini ve başkalarına karşı olan yükümlülüklerini doğru açıklamak gerekmektedir.
- Bireyler çocukken, onları çeşitli kuralların yükümlülüğüne sokmak gerekmektedir. Ancak bu kurallar evrensel olarak da kabul edilebilecek kurallar olmalıdır. Örneğin yere çöp atmamak, küfür kullanmamak gibi. Eğitimci çocuklar arasında kayırmacılık yapmamalıdır çünkü çocuk kendisine uygulanan kuralın bir başkasına farklı uygulandığını görürse evrensel kuralları algı kapasitesi zayıflayacaktır.
- Çocuklara belirli kurallara uyulması öğretilirken aksi durumda oluşacak ceza durumlarında ölçülü olunmalı, el öptürme vb. gibi özür yöntemlerine sokulmamaları gerekmektedir. Zira bu tarz uygulamalar çocukları köle veya aşırı dikbaşlı ruh haline sokabilir.
- Uygulamalı eğitimlerde de beceriler, dünyevi bilgelikler ve ahlak başlıkları altında eğitimler verilebilir.

Bireylerin kamu görevlisi statüsüne gelmeden önce yaşadığı hayatında sosyalleşmeleri, toplumun değerlerinin farkında olmaları ve erdemli olabilmeleri; kamu görevlisi oldukları zaman uyması gereken hukuk ve etik kurallarını daha rahat algılayabilmesini sağlamaktadır (Emre, 2002, s. 5-6).

Verilecek kural etiği eğitimlerinin yüzeysellikten, katı hukuksal içeriklerden ve toplum tarafından benimsenemeyecek öğelerden, kavramlardan ve anlatımlardan uzak olması gerekmektedir. Tıpkı kural etiği anlayışında olduğu gibi öncelikle insan bir araç değil amaç olarak görülmelidir (Ürek, 2007, s. 195). Türk kültüründeki çeşitli atasözleri, sembolik liderler ve düşünürlerin eylemleri, dayanışma gelenekleri temelinde tecrübe olarak aktarılabilecek anekdotlar ve tartışma ortamı sağlanarak işlenecek etik ikilemler gibi çeşitli sosyolojik analizlere, psikolojik tespitlere ve etkin bir anlatıma muhtaç eğitim programlarının ve yöntemlerinin sonucunda kural etiğinin Türk kamu yönetiminin faydası için topluma uyumlandırılması süreci hem vatandaş hem devlet açısından gelişime katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Amaç olarak kural etiğini benimsemiş bir eğitim aklı, zaten Türk toplumunda var olan ahlak, irade, halden anlamak gibi kavramları etik ile özdeşleştirerek; kamu yönetimi bağlamında kamu görevlilerini, toplum bağlamında bireyleri geliştirebilecek süreçlerin kapısını aralayacaktır. Etiğin epistemolojik felsefesini, kural etiğini, Türk kamu yönetiminin gelişimini, Türk kamu yönetiminde etiğin oluşma sürecini ve Türk toplumunu anlamış bir eğitim aklının uygulayacağı politikalar sonucu kamu görevlileri; karşılaştığı etik karar alma durumlarında, insan değerinin farkında olan bir muhakeme yetisi elde edebilirler (Kucuradi, 2003, s. 9).

Bu çalışma kapsamında da kural etiği açısından Türk kamu yönetiminde kamu görevlileri tarafından alınacak kararların sonucunun salt iyi ve doğru olmasının tabi ki imkânı yoktur ancak karar alınırken düşünülen ve değerlendirilen “iyilik” gayesi, o kararı “etik karar” olmaya yaklaştırmıştır. Kural etiğinin öne çıkardığı ödev, saygı, değer ve akıl gibi olguları düşünebilen bir kamu görevlisi yetiştirmek veya eğitmek kamu görevlisinin, görevini yerine getirirken hem kendisinin değerini hem kamu yönetiminin değerini uzun vadede de bağlı olduğu toplumun değerini arttırabilecektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Etik kavramı aslında tek bir doğru sonucu veya yargısı olmayan ancak doğru davranışın ne olması gerektiğini sorgulayan bir ahlak felsefesidir. İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan etik, insanın eylemlerine bağlı olduğu için ana öznesi insandır. Antik çağdan itibaren tartışılan etik kavramına erdem, faydacılık, ödev, yükümlülük gibi kuramlarla farklı bakış açılarıyla farklı dönemlerde bir çok düşünce biçimiyle tarih boyunca gündeme gelmiştir.

Kamu yönetiminde ise etik, devletlerin bünyelerinde barındırdıkları vatandaşlarının emeği ve çalışması ile işleyen karmaşık sistemlerinin yapısındaki insan unsurunun davranışlarını yönetmek için çeşitli ilkelere, hukuksal normlara ve yaptırımlara ihtiyaç duyması sebebiyle öne çıkmaktadır. Kamu yönetiminde etik, özellikle 1980’lerde yeni kamu yönetimi anlayışının getirdiği şeffaflık, hesap verilebilirlik, yönetim, katılımcılık gibi kavramlar ile büyük önem kazanmıştır. 1970 ve 1980’lerde meydana gelen ekonomik buhranlar, kamu yönetiminde yozlaşma ve çeşitli siyasi, sosyal ve küresel çıkmazlar kamu yönetiminde etğin uluslararası boyutta gündem kazanmasını sağlamıştır.

Yeni kamu yönetiminin, kamu kaynakları kullanımındaki saydamlığa önem verışı, kamu kuruluşları-vatandaş ilişkisi temelinde kamu yönetimindeki yolsuzluk ve yozlaşma süreçlerinin büyük tepkiler çekmesine yol açmıştır. Kamu yönetiminde yolsuzluk, rüşvet, zimmet gibi etik dışı hatta yasal olarak da yasaklanmış davranışlar sonucu devlet mekanizmasının yozlaşması, o ülkenin toplumunu da olumsuz etkilemektedir.

Etik kavramının bu süreçler sonucu küresel bir trend olarak ülkelerin ve uluslararası kuruluşların gündeminde olmuştur. Bu trendin yükselişi ile etik kavramının kamu yönetimlerine uygulanması da otoriteler açısından küresel olarak doğru kabul edilmiştir. Evrensel etik ilkeler/kodlar ışığında ülkeler, etik temelli hukuksal altyapılar düzenlenmiş ve devletler kamu yönetimlerine bu etik ilkeleri uygulayacak kurumlar ve mevzuatlar oluşturmuşlardır.

Türkiye kapsamında özellikle 2000’li yıllarda gelişen kamu yönetiminde etiğin hukuksal zemininin hazırlanması kapsamında, 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun ve Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’in düzenlenmesi önemli bir milat olmuştur. Bu düzenlemeler kamu görevlisinin etik davranış konusunda hem rehberi hem de sınırlılıklarını anlamak konusunda bakacağı yasal normları oluşturmuştur.

Kamu yönetiminde etiğin bu gelişim sürecinde ağırlıklı olarak temel alınan etik felsefesi, teleolojik etiktir. Sonuçsal bir yaklaşım olan teleoloji, eylemlerin etik ve ahlaki doğruluğunun, eylemin sonucunda sağladığı faydaya göre ölçmektedir. Yaklaşımına göre bir eylemin sonucu ne kadar fazla kişiyi mutlu ediyorsa o eylem bir o kadar doğrudur. Teleolojik etiğin vurguladığı fikirler incelendiğinde, kamu yönetiminde etiğin hukuksal altyapısının temellerinin düzenlenmesi açısından sistemlerin oluşmasında oldukça evrenselleşebileceği ve politikalara yön verebileceği konusunda teleolojik etik küresel boyutlarda geçerliliğini ispatlamıştır. Fakat kamu yönetiminde etik davranışın temelinde olan insan unsurunun (kamu yönetiminde kamu görevlisinin) sadece yasal düzenlemelere göre etik bir davranış sergileyeceği veya ceza almamak için etik dışı davranış sergilemeyeceği konusunda oluşan, insanın eylemlerini dolayısıyla insanı değersizleştiren çeşitli süreçlere yol açan çıkmazları açısından teleolojik etik yetersiz kalmaktadır.

Deontolojik etik bu noktada, öne sürdüğü değer, insan, ahlak, iyi niyet, ödev ve kural gibi kavramlarla göze çarpmaktadır. Kamu yönetiminde etik davranışı uygulayacak kamu görevlilerinin, deontolojik etik anlayışının öne sürdüğü değerleri benimsemesi, karar alma durumlarında bunları gözetmesi ve yetkilerini doğru kullanması; kamu yönetiminde kamu kuruluşları-vatandaş ilişkisindeki güveni artıracak, kamu kaynaklarının daha verimli kullanımını sağlayacak ve toplumun etik algısını artırarak toplumun ahlaki standartlarını yükseltecektir.

Türk kamu yönetiminde de etik anlamda küresel düzeyde yükselen etik trendinden etkilenerek, etiğin hukuksal altyapısını 2000’li yıllarda çeşitli kanun ve kurumlarla oluşturmaya çalışmıştır. Ancak bu süreç de, tıpkı küresel düzeyde olduğu gibi Türkiye’de de teleolojik anlayışla gelişen ilkeleşmeye ve sonuca dayalı kuralların oluşturulmasından öteye gidememiştir. Türk kamu yönetiminde etik

olgusunun günümüze kadar olan sürecine bakılırsa saptanabilir ki Türk kamu yönetiminde bazı kamu görevlilerinin etik dışı davranışlar sergilemesi toplumu olumsuz etkilemekte ve kamu kuruluşları-vatandaş ilişkisindeki güveni zedelemektedir.

Kural etiğinin, çalışma yapılan literatür kapsamında öne çıkarılmayan yönleri olduğu kadar kural etiğini kapsayan deontolojik etiğin de Türk kamu yönetimindeki etik anlayışta temel yaklaşım olmadığı görülmüştür. Bu kanıya ise etik penceresinden yönetim, kamu yönetimi, etik felsefeleri, etik sistemler, yeni kamu yönetiminin yükseliş süreci, etiğin kamu yönetimlerinde önem kazanma süreci, etiğin hukuksal altyapısının Türkiye'ye uygulanma dönemi ve Immanuel Kant'ın fikirlerine paralel olarak kural etiğinin öne çıkardığı yaklaşımlar analiz edilerek ulaşılmıştır. Kural etiğinin öne sürdüğü ödev, saygı, irade ve ahlak odaklı kavramlarının Türk toplumunun kendine has sosyolojik ve kültürel değer içeren öğeleri kullanılarak çeşitli eğitimler ile benimsetilmesi, Türk kamu yönetiminde kamu görevlileri açısından bir gelişme sağlayabilir ve buradan hareketle genel olarak toplumun etik algısını geliştirebilir. Çalışmanın amacı kapsamında da etik dışı davranışların kamu yönetimine, devletlere ve toplumlara negatif etkilerini azaltmak için kural etiği, açıklanan bağlamda önemli görülmektedir.

Kamu görevlilerinin görevleri sırasında, her türlü eylemlerini düzenleyecek hukuki veya ahlaki ilkelerin oluşturulması, oluşturulsa bile kamu görevlisine bunların aktarılması ve benimsetilmesi pek mümkün görülmemektedir. Kural etiğinin vurguladığı “iç muhakeme, iyiyi isteme, kendine; dolayısıyla diğer insanlara saygı” hususları da bu bağlamda bir kural gibi aktarılmadan, Türk toplumunda var olan yardımlaşma, dayanışma, halden anlamak gibi olgular ile kural etiğinin dikkat çektiği yaklaşımların çeşitli sosyolojik, psikolojik ve diğer disiplinlerce yapılacak analiz ve tespitler ile harmanlanması sonucunda ortaya çıkacak eğitim metotlarının uygulanmasının gerekliliği, bu çalışmanın yön vereceği düşünülen hususların önemine ve doğrudan bu çalışmanın amacına işaret etmektedir.

Deontolojik etiğin bir kuramı olan kural etiği, Türk kamu yönetiminde etik anlamında kamu görevlilerinin kamu görevlisi oluş sürecinde veya sonrasında kişiye doğru bir şekilde aktarılırsa, kamu görevlisinin etik davranış algısı gelişebilir. Bunun

sonucunda da çalışma boyunca bahsedilen kamu kuruluşları-vatandaş ilişkisi ve toplumun ahlaki standartları olumlu anlamda gelişebilir. Çalışmada dikkat çekildiği üzere bahsedilen bu aktarımın sadece hukuksal bir normlar bütünü gibi sunulmaması gerekmektedir. Türk toplumu üzerinde yapılan ve yapılacak çeşitli kültürel, geleneksel, sosyolojik ve psikolojik araştırmalar sonucu belirlenecek topluma özgü dinamikler ile harmoni gösterecek bir yöntem izlenerek, bu aktarımın kapsamlı bir eğitim ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu sayede bireyin ya da kamu görevlisinin etik algısını geliştirip, kural etğinin açıklamaya çalıştığı değerleri benimsetmek; Türk kamu yönetimine devamlılık, eşitlik, adalet, verimlilik, tasarruf, işleyiş, etik ve Türk kamu yönetiminin topluma tahsis edeceği güven bağlamında olumlu sonuçlar verebilecektir.

KAYNAKÇA

- Akca, H. (2019). *Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi İçerisinde Etik Eğitiminin Yeri ve Önemi*. [Yüksek Lisans Tezi] Pamukkale Üniversitesi. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=OTj4wN0Eyn8G8C0YX70UHw&no=RHjbhQCTQBSlb4_NHPKUBg Erişim tarihi: 15.10.2023
- Akcagündüz, E., & Eken, M. B. (2022). Kamu Yönetiminde Etik Kavramının İzini Sürmek: Kamu Görevlileri Etik Kurulu Üzerine Bir İnceleme. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 13(25), 473-496. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kauibf/issue/70698/958860>, Erişim Tarihi: 14.01.2024
- Aktan, C. C. (2009). Ahlak ve Ahlak Felsefesine Giriş. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 38-59. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hiad/issue/7647/328756>, Erişim tarihi: 15.10.2023
- Aktaş, K. (2014). Etik-Ahlâk İlişkisi ve Etiğin Gelişim Süreci. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 22-32. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uysad/issue/37702/164187>, Erişim tarihi: 15.10.2023
- Ateş, H., & Oral, B. (2003). Kamu Yönetiminde Etik: Kültürel Temeller ve “Örgütsel Ruhçuluk” Kuramı Ekseninde Bir Analiz. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 55-71. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kosbed/issue/25715/271356>, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Aydın, A. H., & Çamur, Ö. (2019). Nitelikli Kamu Görevlisi Yetiştirme: Ahlak Eksenli Bir Değerlendirme. *Yönetim ve Ekonomi*, 26(3), 711-726 Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yonveek/issue/50844/567301>, Erişim tarihi: 08.03.2024

- Baydar Akgün, S. (2007). Yönetim Etiği Açısından Türkiye' de Kurumsallaşma Çabaları: Kamu Görevlileri Etik Kurulu. *Türk İdare Dergisi*, 455. 81-111. Erişim adresi: [http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar\(2\)/2001-2025/2007/Haziran/Yil79_455_2007_.pdf](http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar(2)/2001-2025/2007/Haziran/Yil79_455_2007_.pdf) Erişim tarihi 15.10.2023
- Baydar, T. (2005). Yönetim Etiğine Genel Bir Bakış. *Türk İdare Dergisi*, 449. 47-75. Erişim adresi: [http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar\(2\)/2001-2025/2005/aranlik/Yil77_449_2005_.pdf](http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar(2)/2001-2025/2005/aranlik/Yil77_449_2005_.pdf) , Erişim tarihi: 14.10.2023
- Benlahcene, A. (2018). A Narrative Review Of Ethics Theories: Teleological & Deontological Ethics. *IOSR Journal of Humanities And Social Science*, 23(7) .31-38. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/326539144_A_Narrative_Review_Of_Ethics_Theories_Teleological_Deontological_Ethics, Erişim tarihi 25.10.2024
- Bezci, B. (2005). Kant ve Hegel'in Felsefesinde Etik Anlayışı. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(9) 48-61. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/issue/28433/302862>, Erişim tarihi 15.10.2023
- Birinci, G. (2009). Kamu Etiği ve İnsan Hakları. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 8. 123-145. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/flsf/issue/48607/617528>, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Bıyıklar, B. (2019). Hizmet İçi Eğitim Açısından Türk Kamu Yönetiminde Etik Eğitimi: İstanbul İlçe Belediyesinde Yapılan Araştırma. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 5(1) 10-26. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/icps/issue/44980/556294>, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Boone, B. (2017). *Etik 101: Altruizm ve Faydacılıktan Biyoetik ve Politik Etiğe, Etik Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey*. (2. Baskı), Say Yayınları, İstanbul.

- Bozkurt, C. (2010). Yolsuzlukla Mücadele Boyutuyla Etik ve Etik Kültürü. *Denetişim*, 5. 44-53. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/denetisim/issue/22480/240454> Erişim tarihi: 15.10.2023
- Büte, M. (2011). Etik İklim, Örgütsel Güven ve Bireysel Performans Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(1). 171-192. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2697/35633>, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Çalık, K. (2012). Kamu Yönetiminde Etik Değerlerden Sapma: Bir Kamu Örgütü Üzerine Alan Araştırması [Yüksek Lisans Tezi] Gazi Üniversitesi. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=lwji3_RZZcMeJN7vmRNXw&no=DbTrZGHWBJhM4l9aqfynfA, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Çevikbaş, R. (2006). Yönetimde Etik ve Yozlaşma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1). 265-289. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2689/35359>, Erişim tarihi: 08.03.2024
- Dağdelen, İ. (2005). Yönetimsel Etik. *Mevzuat Dergisi*, Sayı:90, 1-6. Erişim adresi: <https://www.mevzuatdergisi.com/2005/06a/08.htm>, Erişim Tarihi 10.10.2023
- Demirci, M., & Genç, N. (2008). Türkiye'de Kamu Yönetimi Reform Sürecinde Etik Yapılanma. *Amme İdaresi Dergisi* 41(2). 43-58. Erişim adresi: <http://iibf.erciyes.edu.tr/kutuphane/petas/petas.php?skip=0&keyword=AMME+%C4%B0DARES%C4%B0+DERG%C4%B0S%C4%B0&type=6> Erişim tarihi: 11.03.2024
- Duran, M. S. (2017). Kant'ın Ödev Ahlakı Üzerine. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 6. 57-84. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/temasa/issue/27577/292467>, Erişim tarihi: 08.03.2024

- Emre, C. (2002). Kültürel Değerler, Ahlak ve Türkiye'de Kamu Yönetimi . *Mülkiye Dergisi*, 15(236), 15-32. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mulkiye/issue/236/529>, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Erdem, B. (2021). Yeni Kamu Yönetiminin Etik Boyutu: T.C. Kamu Görevlileri Etik Kurulu Üzerine Bir Analiz. [Yüksek Lisans] Gümüşhane Üniversitesi. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim tarihi: 15.10.2023
- Eryılmaz, B. (2008). Etik Kültürü Geliştirmek. *Türk İdare Dergisi*, 80(259), 1-12. Erişim adresi: <https://makaleler.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?MakId=975175>, Erişim tarihi: 18.05.2023
- Eryılmaz, B. (2013). Temel Kavramlar. S. Sözen (Ed.) *Kamu Yönetimi içinde* (s. 1-29). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Eryılmaz, B., & Biricikoğlu, H. (2011). Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve Etik. *İş Ahlakı Dergisi*, 4(1) 19-45. Erişim adresi: <https://isahlakidergisi.com/sayilar/4-cilt-1-sayi/m0035>, Erişim tarihi: 15.10.2023
- Esen, D. (2020). Teleolojik ve Deontolojik Kuram Bağlamında İşletmelerin Etik Çalışmalarının Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Uluslararası İşletmecilik Kongresi Özel Sayısı* 296-320. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiibd/issue/58456/846523>, Erişim tarihi 15.10.2023
- Gökçe, O., & Örselli, E. (2011). Kamu Yönetiminde Etik ve Etik Dışı Davranış Algısı. *İş Ahlakı Dergisi*, 4 (1), 47-63. Erişim adresi: <https://isahlakidergisi.com/sayilar/4-cilt-1-sayi/m0036>, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Güldüler, E. S. (2020). Kamu Hizmetinden Yararlananların Etik Davranış İlkeleri. [Doktora Tezi] Sakarya Üniversitesi. Erişim adresi:

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim tarihi: 15.10.2023

Güner, H. (2014). Türkiye'de Kamu Yönetimi ve Kamu Yönetiminin Denetimi. *Denetişim*, 14, 65-72. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/denetisim/issue/22467/240308>, Erişim tarihi: 16.10.2023

Hasan Gül, H. G. (2008). Örgütsel Etik ve Bileşenleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1), 377-389. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/20834/223228>, Erişim tarihi: 15.10.2023

Höffe, O. (2013). *Etik: Bir Giriş*. (1. Basım), İstanbul: Rünik Kitap.

Ilgaz, S., & Bilgili, T. (2006). Eğitim ve Öğretimde Etik. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 199-210. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2775/37191>, Erişim tarihi: 10.03.2024

Kahraman, L. (2020). Kamu Yönetiminde Etik Kültür ve Etik Liderlik: Kamu Görevlileri Etik Kurulu Üzerinden Bir İnceleme [Yüksek Lisans Tezi] Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim tarihi: 14.10.2023

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2005, Nisan 13). Resmi Gazete (Sayı: 25785). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8044&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, Erişim tarihi: 05.09.2024

Kamu İç Denetçileri Meslek Ahlak Kuralları , Erişim adresi: <https://www.hmb.gov.tr/kamu-ic-denetcileri-meslek-ahlak-kurallari-2>, Erişim tarihi: 12.09.2024

Kant, I. (2023). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*. (9. Baskı) Ankara: Felsefe Kurumu Yayınları.

Kant, I. (2023). *Immanuel Kant Eğitim Üzerine*. (7. Baskı), İstanbul: İz Yayıncılık.

Kaplan, Ç. (2009). Kamu Yönetiminde Etik ve Kamu Çalışanlarının Etik Kavramını Algılayışları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 345-355. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/20829/223093>, Erişim tarihi: 15.10.2023

Karakaş, M. (2007). Yolsuzluğun Nedenleri Etkileri ve Yolsuzlukla Mücadelede Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Yönetişim. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 50.Seri*, 43-66. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuamk/issue/747/8064>, Erişim tarihi: 14.03.2024

Kılavuz, R. (2002). Yönetişel Etik Ve Halkın Yönetişel Etik Oluşumuna Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 255-266. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/1627?view=ris&download=1627.ris>, Erişim tarihi: 08.10.2023

Kılıç, Y. (2015). Kant'ın Etik Görüşünde Değerli Eylemin Olanığı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 93-100. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed/issue/34744/384241>, Erişim tarihi: 14.10.2023

Koçak, S., & Yüksel, G. (2010). Türk Kamu Yönetiminde Etik ve Kamu Görevlileri Etik Kurulu. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 73-96. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilgisosyal/issue/29131/311596>, Erişim tarihi: 10.03.2024

Koçyiğit, M., & Karadağ, E. (2016). Etik Teorilerine Dayalı Bir "Etik Eğilimler Ölçeği" Geliştirme Çabası. *İş Ahlakı Dergisi*, 9(2) 283-307. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/36609395/%C4%B0%C5%9F_Ahlak%C4%B1_Dergisi_9_2_Etik_Teorilerine_Dayal%C4%B1_Bir_Etik_E%C4%9Ffilimler

[%C3%96l%C3%A7e%C4%9Fi_Geli%C5%9Firme_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1](#), Erişim tarihi: 10.03.2024

Kucuradi, İ. (2003). *Etik ve "Etikler"*. (Türkiye Mühendislik Haberleri) içinde, Etik ve Etikler (s. 7-9). Sayı 423. Erişim adresi: <https://www.imo.org.tr/TR,83234/423.html>, Erişim tarihi: 14.10.2023

Küçükaltın, D. (2008). Erdem Etiği ve Politika. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1), 71-83. Erişim adresi: https://www.uludag.edu.tr/dosyalar/iibfdergi/genel-dokuman/2008_1/ASL05.pdf , Erişim tarihi: 11.03.2024

Küçükkoğlu, M. T. (2012). Etik Değerler ve Etiğin Kurumsallaşması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 177-185. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hiad/issue/7651/100156>, Erişim tarihi: 15.10.2023

Küçükyağcı, N. (2017). Bir Politika Transferi Örneği Olarak Türkiye'de Etik Yapılanma. *14. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu*, 1-15. Erişim adresi: https://www.academia.edu/37672693/Bir_Politika_Transferi_%C3%96rne%C4%9Fi_Olarak_T%C3%BCrkiyede_Etik_Yap%C4%B1lanma, Erişim tarihi: 11.03.2024

Küçüradi, İ. (2019). *Ahlaklar, Etik ve Etikler - Prof. Dr. İonna Küçüradi*. Video. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=g-MPvywIhJc&t=1689s>, Erişim tarihi: 08.10.2024

Macit, H. (2009). Teleolojik Etik Anlayışın Deontolojik Eleştirisi. Kaygı: *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, Sayı 13, 83-91 Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/357709898_TELEOLOJIK_ETIK_ANLAYISIN_DEONTOLOJIK_ELESTIRISI, Erişim tarihi: 14.10.2023

Mahmutoğlu, A. (2009). Etik ve Ahlak, Benzerlikler, Farklılıklar ve İlişkiler. *Türk İdare Dergisi*, 81, 225-249. Erişim adresi:

<https://www.etik.gov.tr/media/cqupmlp4/abdulkadirmahmutoglu-etikveahlak-benzerliklerfarkliliklar.pdf>, Erişim tarihi 14.10.2023

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) *Tüm Alanlar Meslek Etiği*. (2006). Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Erişim adresi:

https://www.academia.edu/6375303/T_C_M%C4%B0LL%C3%8E_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M_BAKANLI%C4%9EI_MEGEP_MESLEK%C3%8E_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M_VE_%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M_S%C4%B0STEM%C4%B0N%C4%B0N_G%C3%9C%C3%87LEND%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0_PROJES%C4%B0_T%C3%9CM_ALA_NLAR_MESLEK_ET%C4%B0%C4%9E%C4%B0, Erişim tarihi:

09.03.2024

Öktem, M. K., & Ömürgönlüşen, U. (2005). Kamu Yönetiminde Etik Çalışmalarına Yönelik Genel Bir Çerçeve Arayışı. *Siyasette ve Kamu Yönetiminde Etik Sempozyumu*. Sakarya. Erişim adresi:

https://www.researchgate.net/publication/331994114_Kamu_Yonetiminde_Etik_Calismalarina_Yonelik_Genel_Bir_Cerceve_Arayisi, Erişim tarihi:

14.10.2023

Önen, M., & Yıldırım, A. (2014). Kamu Yönetiminde Etik Denetimi: OECD Ülkeleri Örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 103-126. Erişim adresi:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd/issue/3331/46193>, Erişim tarihi:

15.10.2023

Örselli, E. (2010). Türkiye'de Toplumsal ve Yönetimsel Etik Değerler ile İkilemler: Uygulamalı Bir Araştırma. [Doktora Tezi] Selçuk Üniversitesi. Erişim adresi:

<https://www.etik.gov.tr/media/sgknt24p/erhanorselli-turkiyedetoplumsalveyonetsel etikdegerlerileikilemler.pdf>, Erişim tarihi:

14.10.2023

Örselli, E. (2015). *Yönetimsel Etik Değerler: Kavramsal bir Analiz*. Değerler Bilançosu Ed: Bircan & Dilmaç(s. 121-141). içinde, Çizgi Kitabevi Konya. Erişim adresi:

https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/64745230/Felsefe_Sosyoloji_ve_Degerler_DEGERLER_B-libre.pdf?1603402057=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DFelsefe_Sosyoloji_ve_Degerler_DEGERLER_B.pdf&Expires=1735246864&Signature=Q6yr2IYuBR-DtCDQFtpzNLFRCgtZlMkKsJoTUBg76kENO-KqtZSZqpuljYcnMAf6a3zDU7aFcILDHmWAVIn-jGtIh53tBZDTxINQJha-b~XmcnYQ6EpweHfjrIZ4K7ryPydjonAwdMhJzEbTlzJxADANlyPLstZHJRYRCVJ5vcqbInRLYMbemMQyO0o7Q2urhHAS~6yZuAWCJCs2r0Kj7oDgNa0efMQuZSA9p9zYdyIpOTrBqj2i~2IUUV17jukBPIVh6pZy9S4wHGdBWCEzoelfVvyZsLLyOD2bNP~AfFNG6pgyAODh1JPQwihLBiykbTAVC9wIla6eCVay5S2Wb7A_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=121, Erişim tarihi: 14.10.2023

Özdemir, M. (2008). Kamu Yönetiminde Etik. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 4(7), 177-193. Erişim adresi:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijmeh/issue/54832/750717>, Erişim tarihi: 18.02.2023

Özgür, B. (2010). Kamu Yönetimi Denetçilerinde Etik Kültürün Geliştirilmesi. *Denetişim*, 5, 17-32. Erişim adresi:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/denetisim/issue/22480/240457>, Erişim tarihi: 11.03.2024

Özsemerci, K. (2003). *Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Nedenler, Zararları ve Çözüm Önerileri*. Ankara: Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü. Erişim adresi:

<https://www.etik.gov.tr/media/dujjcd2v/kemalozsemerci-turkkamuyonetimindeyolsuzluklarnedenleri.pdf>, Erişim tarihi: 15.10.2023

Öztürk, K. (1998). Kamu Yönetiminde Etik ve Yöneticiler. *Türk İdare Dergisi*, 101-127. Erişim adresi: [http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar\(2\)/1976-2000/1998/Yil70_419_1998_.pdf#page=105](http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar(2)/1976-2000/1998/Yil70_419_1998_.pdf#page=105), Erişim tarihi:

08.03.2024

Pieper, A. (2012). *Etiğe Giriş*. (İkinci Basım), Ayrıntı Yayınları.

- Saklı, A. R. (2011). Disiplinler Arası Bir Disiplin Olarak Kamu Yönetimi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 97-120. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziuiibfd/issue/28320/300949>, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Sayan, İ. Ö. (2005). Türkiye'de Kamu Personel Sisteminin Gelişimi. [Yüksek Lisans Tezi] Ankara Üniversitesi. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=7_ts0gm7JvcsTPzj_1eGzw&no=W81mRtNtJrmUY0_1-SZh1Q Erişim tarihi: 25.10.2024
- Sayan, İ. Ö. (2020). Etik ve Kamu Etiği: Eleştirel Bir Bakış. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 12(2), 147-174, Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiadsbd/issue/57298/765835>, Erişim tarihi: 15.03.2024
- Sayım, F. (2011). *Etik ve İş Etiği Kavramları. Sağlık Piyasası ve Etik*, içinde 43-50, Bursa: MKM Yayıncılık.
- Saylı, H., & Kızıldağ, D. (2007). Yönetmelik Etik ve Yönetmelik Etiğin Oluşmasında İnsan Kaynakları Yönetiminin Rolünü Belirlemeye Yönelik Bir Analiz. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 231-251. Erişim adresi: <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0002415&lng=0>, Erişim tarihi: 15.03.2024
- Şeyhanlıoğlu, H. (2013). *Yönetim ve Örgüt Geliştirme*. Ed.Yücetürk, & S. Öge)içinde, Yönetim Bilimi, 145-170. (1. Baskı), İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- T.C. Kamu Görevlileri Etik Kurulu. (2024). *Faaliyet Raporu 2023*. Ankara. Erişim adresi: <https://www.etik.gov.tr/raporlar/faaliyet-raporlari/>, Erişim tarihi: 25.10.2024
- Tortop, N. (1986). Personel Yönetimi İle İlgili Bazı Kavramların Anlamı ve Uygulanması. *Amme İdaresi Dergisi*, 19(3), 31-42. Erişim adresi: https://ammeidaresi.hacibayram.edu.tr/documents/article/1/19/3/2_tortop.pdf, Erişim tarihi: 25.10.2024

- Transparency International. Corruption Perceptions Index. Erişim adresi: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>, Erişim tarihi: 15.10.2023
- Türegün, N. (2019). Etik Algısının Kültürel Boyutlar Açısından Değerlendirilmesi: MINT Ülkelerindeki Öğrenciler Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(3), 102-109. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/362412487_Etik_Algisinin_Kulturel_Boyutlar_Acisindan_Degerlendirilmesi_MINT_Ulkelerindeki_Ogrenciler_Uzerine_Bir_Calisma, Erişim tarihi: 25.10.2024
- Türk Dil Kurumu, Türk Dil Kurumu Sözlükleri: Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 08.01.2024
- TÜSİAD. (2005). *Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik*. İstanbul: TÜSİAD. Erişim adresi: <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1922-devlette-etikten-etik-devlete--kamu-yonetiminde-etik-kavramsal-cerceve-ve-uluslararasi-uygulamalar-cilt---1>, Erişim tarihi: 15.10.2023
- Uluslararası Şeffaflık Derneği. (2022). *Türkiye'de Yolsuzluk: Neden, Nasıl, Nerede?*. Erişim Adresi: <https://seffalik.org/wp-content/uploads/2022/04/Turkiyede-Yolsuzluk-Neden-Nasil-Nerede.pdf> Erişim tarihi: 20.09.2024
- Ulutürk, S. (2015). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımından Hareketle Üniversitelerde Performans Uygulaması Üzerine Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(4), 395-414. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sdiiibfd/issue/20857/223786>, Erişim tarihi: 14.03.2024
- Usta, A. (2011). Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminde Etik ve Ahlak. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 39-50. Erişim tarih: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksuiibf/issue/10263/125872>, Erişim tarihi: 15.05.2023

- Uysal, Y. (2020). Klasik Kamu Yönetiminin Yeni Kamu İşletmeciliği ve Post-YKİ'ye Kamu Hizmetlerinin Değişimi ve Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme. *International Journal of Management And Administration*, 4(7) 112-155. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijma/issue/52427/680548>, Erişim tarihi: 18.03.2024
- Uzun, Y. (2017). Kamu İdarelerinde Etik Yönetim Altyapısı ve Değerlendirilmesi. *Ombudsman Akademik*, 6, 107-141. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ombudsmanakademik/issue/31888/440138>, Erişim tarihi: 18.03.2024
- Ülgen, H., & Mirze, K. (2007). *Yönetişel Etik. İşletmelerde Stratejik Yönetim*. 2014, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Ürek, O. (2007). Kant'ta Etik Değerler Olarak Özgürlük ve Saygı. *Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences*, 8(13), 189-197. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosbilder/issue/23133/247094>, Erişim tarihi: 15.10.2023
- Vergin, N. (2018). *Siyasetin Sosyolojisi*. (12. Baskı) İstanbul: Doğan Kitap.
- Vural, B. A., & Coşkun, G. (2011). Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Etik. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1), 61-87. Erişim adres: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/e-gifder/issue/7474/98417>, Erişim tarihi: 15.10.2023
- Yılmaz, E. (2010). Teleolojik Etik ve Deontolojik Etik'in Karşılaştırılması (J.S. Mill ve I. Kant ile Sınırlandırılmış Olarak). [Yüksek Lisans Tezi] Atatürk Üniversitesi, Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=72U_d-of9SgHdHU7tSD1Hw&no=h6IgoTx8N_ubZFmGjUWAbA, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Yeşil, S., Mavi Y., & Ceyhan, S., (2017). Etik İklim Algısı ve Bireysel Sonuçlar Üzerine Etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 51, 19-38.

Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/27739/294656>,
Erişim tarihi: 20.03.2024

Yörükoğlu, F. (2012). Türkiye'de Metropoliten Yönetimler ve Etik Değerler Açısından Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(40), 268-292. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6154/82697>, Erişim tarihi. 14.10.2023

Yüksel, C. (2005). Türk Kamu Yönetiminde Etik Mevzuatı Değerlendirmesi ve Çözüm Önerileri. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu*, (s. 347-360). Sakarya. Erişim adresi: <https://www.etik.gov.tr/yayinlar/makaleler/>, Erişim tarihi 18.05.2023

Yüksel, C. (2006). Kamu Yönetiminde Etik ve Türk Kamu Yönetiminde Etik Hakkında Yeni Yasal Düzenlemeler. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 64(2) 167-212. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuhfm/issue/9072/113159>, Erişim tarihi: 18.05.2023

5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2004, 8 Haziran) Resmi Gazete (Sayı:25486). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5176&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim tarihi: 05.09.2024

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, (1965, 23 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 12056). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=657&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim tarihi: 25.10.2024